

2018
MUNKAANYAG

TURISZTIKAI TÉMÁJÚ
HELYZETELEMZÉS FÓKUSZÁLVA
GYŐR ÉS DUNASZERDAHELY
HELYZETÉRE

„CULTACROSS” projekt

„Szakértői tevékenység folytatására kulturális és természeti értékek turisztikai célú hasznosítása” projekttevékenység

ISBN 978-615-00-3322-8

Turisztikai témájú helyzetelemzés fókuszálva Győr és Dunaszerdahely helyzetére

Határon Átnyúló Kezdeményezések Közép-európai Segítő Szolgálata

Tartalomjegyzék

1. Vezetői összefoglaló.....	3
2. Előzmények, a feladat háttere.....	5
3. Győr és Dunaszerdahely, továbbá Szigetköz és Csallóköz kulturális turisztikai kínálata	7
3.1 Társadalmi, környezeti, gazdasági adottságok.....	7
3.1.1 A vizsgált térség elhelyezkedése.....	7
3.1.2 A településhálózat jellemzői.....	8
3.1.3 Társadalmi folyamatok.....	12
3.1.4 Gazdasági jellemzők.....	21
3.1.5 Turizmus	23
4. A régió és a két város kulturális turisztikai kereslet-kínálati elemzése	30
4.1 Kínálat.....	30
4.1.1 Épített örökség.....	30
4.1.2 Rendezvények, sportesemények.....	41
4.1.3 Helyi termékek	42
4.2 Kereslet	43
5. A kulturális turizmus kapcsolatrendszer elemzése	46
6. A kulturális turizmus környezetének elemzése.....	50
6.1 Fekvés.....	50
6.2 Szomszédságok.....	51
6.2.1 A magyar főváros.....	51
6.2.2 Az osztrák főváros.....	51
6.2.3 A szlovák főváros.....	52
6.2.4 A nyugati Felvidék.....	53
6.2.5 A Fertő-vidék.....	53
6.2.6 A Balaton-felvidék.....	54
6.2.7 Vasi tájak.....	55
6.2.8 Duna-mente, Dunakanyar.....	55
6.2.9 Alpok.....	56
6.3 Saját arculat	57
6.3.1 Thermalpark – Dunaszerdahely.....	57
6.3.2 Csallóközi vízitúrák.....	58

6.3.3 Horgászat a Csallóközben	59
6.3.4 Biciklitúrák.....	59
6.3.5 Épített örökség.....	60
6.3.6 A győri Mobilis Ház	61
6.3.7 Audi Aréna Győr.....	62
6.4 Közös kiajánlás előnyei, versenyképesség	62
7. Az Arrabona régió határon átívelő kulturális turisztikai együttműködések lehetőségei	64
8. Nemzetközi jó gyakorlatokon alapuló összehasonlító elemzés, Győr Európa Kulturális Fővárosa programjához.....	68
8.1 Bevezetés.....	68
8.2 A. Kiemelten fontos példák tapasztalatai.....	69
8.3 B. Jó gyakorlatok	71
8.4 C. Megfontolandó tanulságok	73
8.5 Összefoglalás.....	74

1. Vezetői összefoglaló

Jelen helyzetelemzés célja, hogy megfelelő alapjául szolgáljon a Győr és Dunaszerdahely várostengely köré szerveződő, határon átnyúló, lényegében a szlovákiai Csallóköz és a magyarországi Szigetköz tájakat jelentő térség (a továbbiakban, a területen működő határon átnyúló együttműködés nevére utalva: Arrabona régió) egységes kulturális turisztikai stratégiaalkotásához.

A helyzetfeltárás a magyar-szlovák programból megvalósuló, CULTACROSS projekt tevékenységei közé tartozik, és szerves része egy komplex elemzési, stratégiaalkotási, együttműködés-fokozási feladatláncolatnak. A helyzetelemzés lefolytatásával párhuzamosan, az Arrabona régió kulturális turisztikai lehetőségeit szem előtt tartva, piacelemzés is készül, ezeket követően pedig kockázatelemzésre és egy turisztikai leltár, egy rendezvénynaptár kialakítására is sor kerül. Végül pedig, az elkészülő elemzések megállapításaira is építve elkészül a régió kulturális turisztikai marketingstratégiája. A megvalósuló munkafolyamat időzítésével kapcsolatban igen sajnálatos körülmény, hogy az a párhuzamos (sőt, a helyzetelemzés és a piackutatás szempontjából késésben lévő) megvalósulása miatt nem tud érdemben meríteni a szintén megalakuló kulturális akciócsoport (KACS) tevékenységének nagyon is releváns tanulságaiból. Az elemzés módszertanát tehát a statisztikai elemzések határozhatják meg, azt kisebb részben kiegészítve a már lezajlott KACS-ülések tanulságaival továbbá egy on-line kérdőív feldolgozásával.

A dokumentum számba veszi a térség általános földrajzi, gazdasági, társadalmi adottságait, minden elemzési szempont szerint kiemelten kezelve a turizmusra, azon belül is elsősorban a kulturális turizmusra ható tényezőket, továbbá elemzi a kulturális turizmus kereslet-kínálati viszonyait, határon átnyúló kapcsolatrendszerét és környezetét, hozzájárul Győr Európa Kulturális Fővárosa pályázatának sikeréhez, végül utal az Arrabona régió határon átnyúló turisztikai együttműködésének lehetőségeire.

A dokumentum illeszkedik Győr és Dunaszerdahely meglévő stratégiáihoz, turizmusfejlesztési elképzeléseikhez, valamint az Arrabona EGTC integrált területi stratégiájához (és különösen is az annak a turizmusra vonatkozó megállapításaihoz).

Az elkészült helyzetfeltárás legfőbb megállapításai a következők:

A turisztikai arculat szempontjából sok hasonlóságot mutató szigetközi és csallóközi tájak közös kialakítása, a desztinációfejlesztés együttes tervezése és megvalósítása egyértelmű közös érdek.

Az Arrabona régió kulturális turisztikai stratégiáját is leginkább a térség fekvése határozza meg. A térség közös turisztikai arculatának lényege, hogy három, dinamikusan fejlődő és jelentős fizetőképes kereslettel bíró fővárosi régió (Bécs, Budapest és Pozsony), melyek elérhetősége ráadásul közúton, vasúton és még vízen is kitűnő, metszéspontjában helyezkedik el, jó adottságú, tiszta, nyugalmas természeti környezetű, zöld rekreációs zónaként.

A fenti endogén adottság a kulturális turisztika kereslet-kínálati viszonyait is alakítja, hiszen a lokális (térségen belüli) kulturális igények kielégítésén túlmenően apellálhat, és apellálnia is kell e környező régiókból érkező, magas szolgáltatási minőséghez szokott, ám azt megfizetni is képes, a fővárosi nyüzsgéstől távolabbi, ám mégis jól elérhető, rekreálódásra vágyó polgárookra. E régió kívüli igények felkeltése és kielégítése egyúttal a helyi szükségletek fenntarthatóbb, gazdaságosabb üzemeltetéséhez is hozzájárulhat.

Az Arrabona régió, határon is átnyúló kulturális turisztikai kapcsolatrendszer jelenleg még nem operatív szintű, lényegében (leginkább a párhuzamosan felépülő, kibontakozó KACS tevékenységének is köszönhetően) kialakulóban van. Az ettől függetlenül meglévő kapcsolatok (itt a CULTACROSS projekt célkitűzéseivel összhangban a határon át is megvalósuló integrációra, és annak mértékére fókuszálva) ma még szervezeti szinten gyengék, hiányosak, inkább csak informálisak, melyekre a kooperatív attitűd ugyan jellemző, ez azonban a közös tervezésbe és cselekvésbe ma még nem tud kellő hatékonysággal átragadni.

Az anyag továbbá tartalmaz (8. fejezet) egy külön best practice elemzést Győr Európa Kulturális Fővárosa programjának sikerét szolgálóan.

2. Előzmények, a feladat háttere

Az Interreg V-A Szlovákia-Magyarország Együttműködési Program 1. prioritási tengelyének (Természet és kultúra) célja a határmenti terület vonzerejének növelése a természeti és kulturális örökség megőrzésével, védelmével, népszerűsítésével és fejlesztésével. Az együttműködési program keretében meghirdetett első pályázati felhívásra ([SKHU/1601](#)) az Arrabona Korlátolt Felelősségű Európai Területi Együttműködési Csoportosulás (a továbbiakban: Arrabona EGTC) – partnerségben Dunaszerdahely Város, valamint Győr Megyei Jogú Város Önkormányzatával – pályázatot nyújtott be „Cultural programmes for bridging gaps between Győr and Dunajská streda” (röviden: „CULTACROSS”) néven.

Az SKHU/1601/1.1/041 azonosítószámú, határon átnyúló projekt fő célja Győr, Dunaszerdahely és a régió gazdag kulturális örökségének jobb kihasználása a két város kulturális repertoárjának fejlesztésével, helyi művészek, döntéshozók, a civil társadalom és vállalkozók innovatív együttműködésére támaszkodva. A projekt további célja a meglévő szolgáltatások magasabb színvonalra emelése kisléptékű infrastrukturális beruházással, valamint a meglévő felszerelések fejlesztésével. A projektpartnerek közös kihívása a régióba érkező látogatók számának növelése és itt töltött idejének meghosszabbítása.

A projekt eredményeként a határ menti régió két meghatározó településen a kulturális rendezvények színvonal növelése valósul meg, ez Győr város esetében rendezvény technikai eszközfejlesztést jelent, míg Dunaszerdahelyen egy új kulturális rendezvényhelyszín kerül kialakításra. A vezető partner szervezésében egy olyan kulturális akciócsoport kerül kialakításra (KACS), melynek tagjai a két város kulturális intézményeinek képviselői közül kerülnek ki. A KACS műhelymunkáinak célja, hogy egy a két város közötti hatékony és prosperáló együttműködés, aktív párbeszéd alakuljon ki annak érdekében, hogy a határmenti régió így — beleértve Győr és Dunaszerdahely várost — vonzereje, látogatottsága növekedjen.

A projekt fő célkitűzését a következő tevékenységeken keresztül éri el:

- Közös együttműködés (co-creation módszerek alkalmazásával) a releváns kulturális intézmények között a projekt során tartandó workshop sorozatokon (Kulturális Akció Csoport műhelytalálkozók);
- A KACS működését is segítő, illetve kiegészítő stratégiai dokumentumok elkészítése, melyek a műhelymunkákkal párhuzamosan, illetve annak időbeli ütemezésétől függő módon és időben kell, hogy kivitelezésre kerüljenek;
- Konkrét külföldi jó gyakorlatok tanulmányozása, illetve vizsgálata a kulturális turisztika, illetve közösségépítés területén.

Az Arrabona EGTC a „Szakértői tevékenység folytatására kulturális és természeti értékek turisztikai célú hasznosítása” című projekttevékenységhez kapcsolódóan a témában szaktudással rendelkező szakértők bevonásával látja el a turisztikai témájú kutatási feladatokat. A kutatás fő témája, a Szigetköz és Csallóköz által lefedett terület, különös fókusz ponttal Győr és Dunaszerdahely városokra és azok vonzásterületeire, kulturális és természeti turisztikájának vizsgálata. A projekt ezen tevékenységében, az alábbi kimeneteket szükséges teljesíteni:

- Turisztikai témájú piackutatás elvégzése, fókuszálva Győr és Dunaszerdahely helyzetére;
- A turisztika, kiemelten **a kulturális turisztika helyzet értékelése a régióban**, fókuszálva a két város helyzetére;
- Győr és Dunaszerdahely közös turisztikai marketingstratégiájának kialakítása, figyelembe véve Győr lehetséges Európa Kulturális Fővárosa címének elnyerését;
- Kockázatelemzés és vészhelyzet kezelési terv megalkotása;
- Részletes programterv, katalógus a régió turisztikai forrásaira, lehetőségeire fókuszálva.

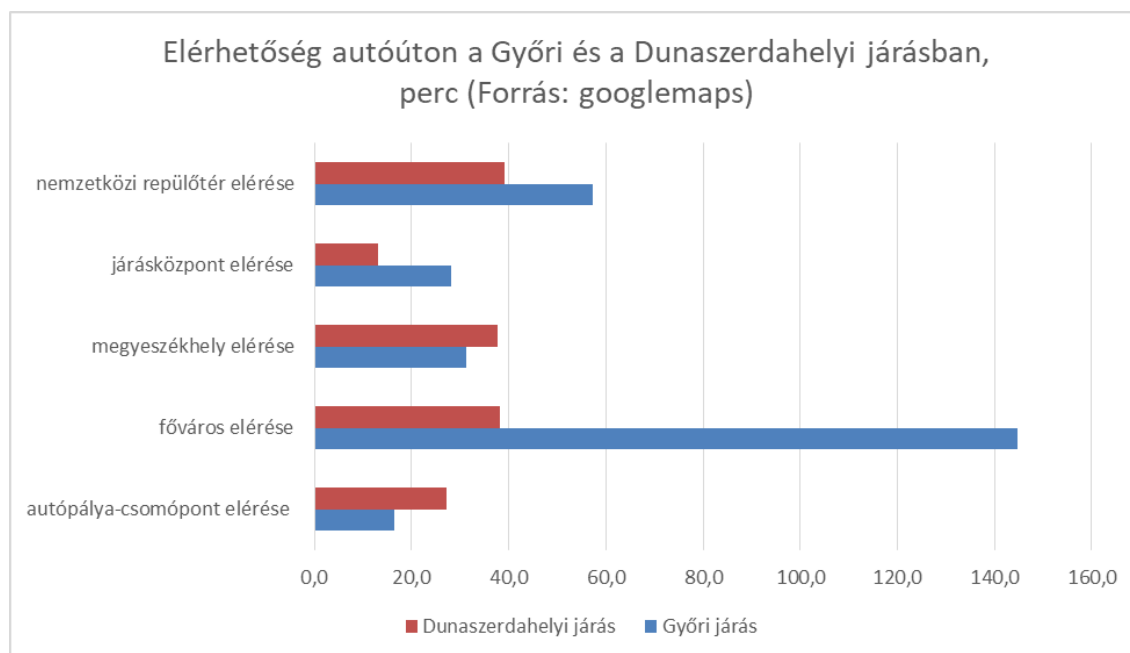
3. Győr és Dunaszerdahely, továbbá Szigetköz és Csallóköz kulturális turisztikai kínálata

3.1 Társadalmi, környezeti, gazdasági adottságok

3.1.1 A vizsgált térség elhelyezkedése

Győr és Dunaszerdahely vizsgálatánál szükséges kitérni a települések szűkebb, illetve tágabb környezetére is. Dunaszerdahely Szlovákiában, a Nagyszombati kerületben, azon belül pedig a Dunaszerdahelyi járásban helyezkedik el. A járás elődje 1923-ban alakult meg, 1938 és 1945 között a terület Magyarországhoz tartozott. 1949-től 1960-ig a mai járás területe három járáshoz tartozott: a Somorjai, a Dunaszerdahelyi és a Nagymegyeri járáshoz. Mai területi kiterjedését 1960-ban nyerte el, miután hozzácsatolták az akkor megszüntetett Somorjai és Nagymegyeri járás területének döntő részét, és a Nyugat-szlovákiai kerület része lett. Később, 1996-ban a Nagyszombati kerületbe sorolták be. A Dunaszerdahelyi járás a Kisalföld ÉNy-i részén terül el, a Duna és a Kis-Duna által közrefogott Csallóköz központi részén.¹ Érdekes, hogy a megyeszékhely elérhetőségén kívül a többi országos és járási központ, valamint autópálya-csomópont elérése kevesebb időt vesz igénybe a Dunaszerdahelyi járásban, mint a Győri járásban. (1. ábra: Főbb központok elérhetősége a Győri és a Dunaszerdahelyi járásban

1. ábra: Főbb központok elérhetősége a Győri és a Dunaszerdahelyi járásban

¹ <http://adatbank.sk/lexikon/dunaszerdahelyi-jaras/>

Győr Magyarországon Győr-Moson-Sopron megyében, a Győri járásban helyezkedik el. A járás az 1950-es járásrendezés óta létezik ezen a néven, és székhelye 1886 óta végig Győr volt. Korábbi neve Tószigetcsilizközi járás volt, amely elnevezés a területén található kistájakra utalt (Tóköz, Szigetköz, Csilizköz). Az 1950-es megyerendezés előtt Győr-Moson megyéhez, korábban Győr, Moson és Pozsony illetve Győr vármegyéhez tartozott. A Győri járás a Kisalföld északi részén helyezkedik el a Győri-medencében, a Szigetköz és a Mosoni-sík által érintett területen.

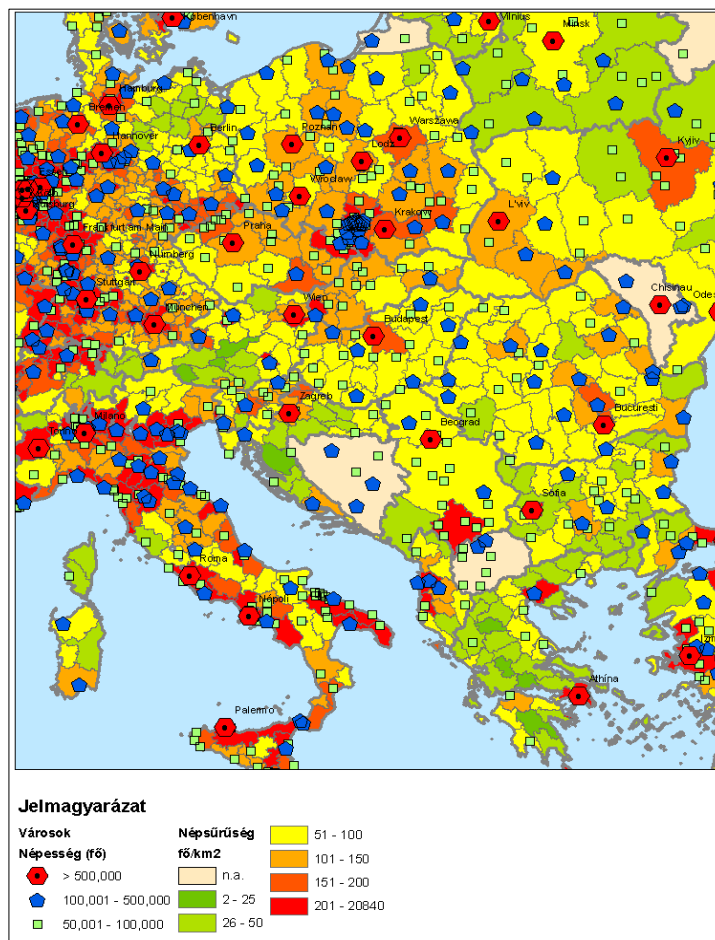
3.1.2 A településhálózat jellemzői

Az egyes országok településhálózatának fejlődését befolyásoló nemzetközi folyamatok közül elsődlegesen a globalizáció hatását lehet kiemelni, amelyben lényeges szerepe van az infokommunikációs technológiák elterjedésének. A globalizáció ugyan bizonyos mértékű koncentrációt eredményezhet, ezzel együtt azonban a térségi, regionális együttműködések felértékelődéséhez vezet. Az infokommunikációs technológiák hatása a településhálózatra egyrészt jelentősen megnöveli a perifériális területek aktivitását és bekapcsolódását a gazdasági vérkeringésbe, másrészt azonban a magas hozzáadott értéket adó ágazatok továbbra is döntően a nagyvárosokba koncentrálnak világszerte.

A világgazdasági integrációval szemben ugyanakkor felerősödnek a nemzeti, regionális, helyi törekvések, mivel a globális vérkeringésbe csatlakozás leghatékonyabb módja a helyi értékekre, erőforrásokra (pl. természeti-kulturális értékek) épülő arculat kialakítása és fejlesztése, ami lehetőséget teremt az adott régió kulturális turizmusának kibontakozására is.

A helyi kapcsolatok erősödésével, a mobilitás növekedésével a verseny egyre inkább a települések, azokon belül is főként a városok között zajlik, ahol felértékelődik a humán erőforrás minősége, a képzett rétegek megtartása és támogatása. A versenyben az egyes települések (leginkább városok) kulturális turisztikai adottságai is részt vesznek, amelyek okos kihasználásával, nagyobb térséget átölelő, a határtérségekben határon átívelő programcsomagok kialakításával, a városok egymásnak nemcsak versenytársai, hanem partnerei is lesznek, európai vonatkozásban.

2. ábra: Közép-Európa településhálózata (Forrás: ESPON)

Az Arrbona EGTC Közép-Európa legdinamikusabban fejlődő, a Budapest-Bécs-Pozsony tengelyen elhelyezkedő metropolisz térségnek része. Alapvetően vidékies térségről van szó, de Győr biztosítja a nagyvárosi funkciókat a térségben, így mind a vidék mind a város megfelelő lehetőségeket biztosíthat turisztikai szempontból. A nagyobb városok (pl. Győr, Mosonmagyaróvár, Dunaszerdahely, Somorja, Nagymegyer) gazdag programkínálattal várják az érdeklődőket (sportrendezvények, fesztiválok, múzeumok, színház stb.), így kulturális értelemben is a térség póluspontjainak tekinthetők. A térség kisebb településeinek a változatos táji és természeti adottságok csábíthatják a turistákat a nyüzsgő városi forgatagból a meghitt zöldre.

Településhálózati szempontból a határ két oldalán elhelyezkedő városok esetében nehézségekbe ütközik figyelembe venni történelmi vonzáskörzeteiket és hierarchiaszintjüket. Az államterületi keretek megváltozása óta lezajlott urbanizáció és iparosítás jelentősen módosította az érintett városok jellemzőit, miután azok az új állami kereteknek megfelelően változtatták meg hierarchiaszintjüket. (2. ábra: Közép-Európa településhálózata (Forrás: ESPON) A tudatos,

határon átnyúló vonzáskörzet kiterjesztés egyelőre csak a legnagyobb városok esetében tapasztalható (pl. Bécs, Pozsony, Győr), ám fontos lenne a kisebb határ menti települések esetében is, hiszen a határok ilyen szintű „felszámolásával” kiegyenlítettbb társadalmi-gazdasági fejlődésnek lehetnének tanúi a határtérségekben is, amely egyaránt nagy hatást gyakorolna az országok turizmusának fellendülésére.

3. ábra: Az Arrabona EGTC települései

Az Arrabona EGTC térségében Győr és Mosonmagyaróvár tekintetében a vonzáskörzeti hatás Szlovákia felé egyrészt a munkaerő áramlás, másrészt kereskedelmi funkciók vonatkozásában jelentkezik. A szlovák tagtelepülések legnagyobb mértékben a győri piaci alapú szolgáltatásokat veszik igénybe, a közszolgáltatások egyelőre háttérbe szorulnak. Győr funkciói közül a kereskedelmi szerepek rendelkeznek a legnagyobb kiterjedésű vonzáskörzettel, mely egészen Felbárig és Dunaszerdahelyig terjed, ennek oka, hogy a pozsonyi exkluzívabb kínálat helyett a győri, megfizethetőbb árú termékeket választják az alacsonyabb jövedelemszinttel rendelkezők. Győr térszervező ereje tehát kiemelendő, hiszen az Arrabona EGTC minden magyarországi településére hatást gyakorol, vonzáskörzete pedig az EGTC szlovák oldalára is kiterjed – bár itt csak néhány funkció esetében egészen Rajkáig, ahol Mosonmagyaróvár és Pozsony erőtere miatt gyengül csupán. Elmondható, hogy Győr mindenekelőtt a tőle északra

fekvő határ menti településekkel alkothatna nagyvárosi térséget, valamint összehangolt funkciómegosztás keretében határon átnyúló szolgáltatási rendszereket építhet fel magyar oldali agglomerációja, továbbá Nagymegyér és Dunaszerdahely bevonásával.

Az Arrabona EGTC szlovákiai oldalán Dunaszerdahely Mosonmagyaróvárhoz hasonlóan alközpontként funkcionál. Mivel a szlovák településhálózat főközpontja, Pozsony nem része az együttműködésnek, Dunaszerdahely áll az EGTC szlovákiai településhierarchiájának csúcsán. A város Csallóköz központjaként funkcionál, amelynek vonzáskörzete kórháza révén az egészségügyben, járási székhely lévén pedig a közigazgatásban, valamint az alapfokú és középfokú oktatásban érvényesül.²

1. táblázat: Győr-Moson-Sopron megye és Nagyszombat megye települései népességekategóriák szerint

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TELEPÜLÉSEI TELEPÜLÉSKATEGÓRIÁK ALAPJÁN					
Településméret lakosságszám alapján	Településszám (db)	Lakosságszám (fő)	Lakosság aránya (%)	Városok száma	Városi lakosságszám (fő)
100000 fő <	1	129301	28,3	1	129301
50000 - 99999 fő	1	62246	13,6	1	62246
20000 - 49999 fő	1	32878	7,2	1	32878
10000 – 19999 fő	2	20719	4,5	2	20719
5000 – 9999 fő	2	12913	2,8	1	6075
2000 – 4999 fő	32	88692	19,4	6	21186
1000 – 1999 fő	44	63247	13,8	0	0
500 – 999 fő	42	30834	6,7	0	0
200 – 499 fő	40	14542	3,2	0	0
200 fő alatt	18	1972	0,3	0	0
NAGYSZOMBAT MEGYE TELEPÜLÉSEI TELEPÜLÉSKATEGÓRIÁK ALAPJÁN					
Településméret lakosságszám alapján	Településszám (db)	Lakosságszám (fő)	Lakosság aránya (%)	Városok száma	Városi lakosságszám (fő)
100000 fő <	0	0	0	0	0
50000 - 99999 fő	1	65536	11,7	1	65382
20000 - 49999 fő	4	92753	16,5	4	92366
10000 – 19999 fő	5	70234	12,5	4	56893
5000 – 9999 fő	6	35585	6,3	6	30070
2000 – 4999 fő	43	121177	21,6	1	4161
1000 – 1999 fő	76	108088	19,3	0	0
500 – 999 fő	72	50987	9,1	0	0
200 – 499 fő	41	16367	2,9	0	0
200 fő alatt	3	429	0,1	0	0 ³

² Az Arrabona EGTC Integrált Területi Stratégiája – Kohézióvizsgálat, CESCI, 2014

³ Adatok forrása: KSH, STATdat.

Az Arrabona EGTC területét érintő megyék szlovák oldalon Nagyszombat megye, magyar oldalon pedig Győr-Moson-Sopron megye. A két megye településeit népességekategóriák szempontjából vizsgálva szembevetjük, hogy Nagyszombat megyénél hiányzik a 100⁰⁰⁰ fős népességet elérő településtípus, maga Nagyszombat város is csupán 65 535 fős lakossággal rendelkezik, míg a határ túloldalán lévő Győrnek 2016-ban 129³⁰¹ fős lakónépessége volt. Mindkét megyében az 1000–2000 fős népességekategóriájú településekből van a legtöbb, ám míg ezek száma Nagyszombat megyében 76 db és a lakosság több, mint 19 %-át tömöríti, addig Győr-Moson-Sopron megyében ezen kategóriában a települések száma csak 44 db, a népesség 13,8 %-ával. A szlovák megyében ugyanakkor több város található, a 66 ezer fős Nagyszombattal és a 22,5 ezer fős Dunaszerdahellyel együtt 16 db – ezzel is oldva a komolyabb, térszervező központ hiányát –, magyar oldalon Győr mellett azonban csak 11 további város van a megyében. Nagyszombat megye teljes népességének 44,3 %-a él városokban, míg Győr-Moson-Sopron megyében a városi lakosság aránya közel 60%.

3.1.3 Társadalmi folyamatok

Népesség

Győr-Moson-Sopron megye népessége a KSH⁴ adatai szerint 2016-ban 455²¹⁷ fő volt, ami Magyarország akkori népességének 4,6%-a. A megye népsűrűsége 108 fő/km². Nagyszombat megye népessége ugyanebben az évben a STATdat.⁵ adatai szerint 560⁴²⁶ fő, Szlovákia lakosságának 10,32 %-a. A megye népsűrűsége 135 fő/km². A Győri járás népessége 193 445 fő, népsűrűsége 214 fő/km², míg a Dunaszerdahelyi járásban 119⁶⁹⁵ fő él, a járás népsűrűsége pedig 111 fő/km².

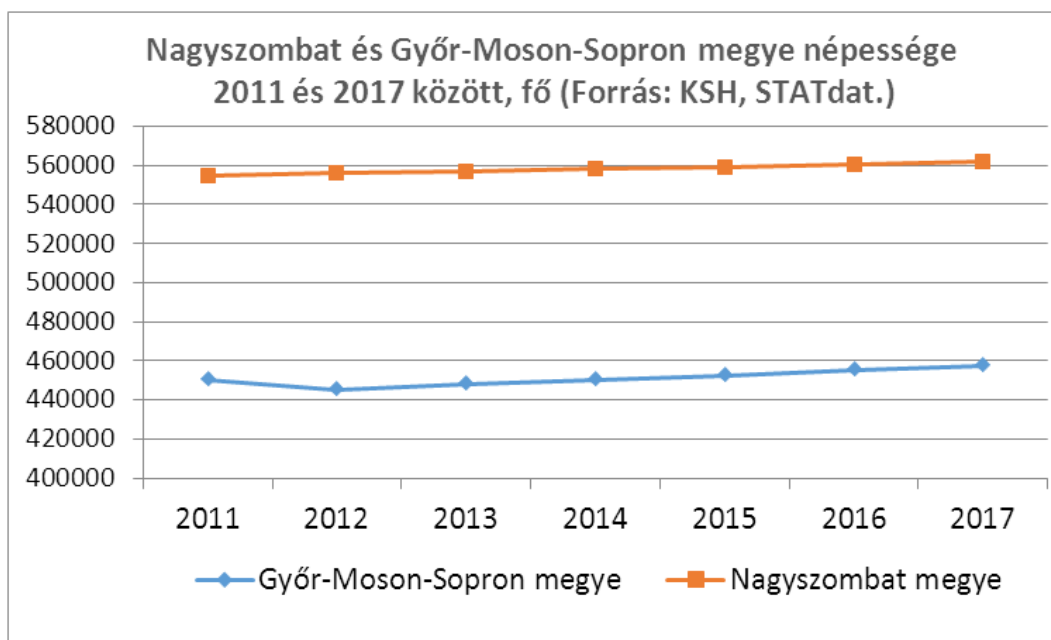
A Dunaszerdahelyi Városi Hivatal lakosság-nyilvántartó alosztálya 2016-ban Dunaszerdahely bejelentett lakosainak száma 22 855 volt, ami 72 fővel kevesebb, mint 2015-ben. Ez részben a természetes fogyásnak, részben pedig a negatív előjelű vándorlási különbözetnek tudható be. 2016-ban 171-en születtek és 223 dunaszerdahelyi hunyt el. Csallóköz központjába az elmúlt esztendőben 534-en jelentkeztek be állandó lakhelyre, míg a városból 554-en költöztek el. Dunaszerdahely lakossága 2010-ben csökkent 23 ezer alá.⁶ Győr hivatalosan becsült népessége 125 139 fő volt 2017-ben, ami az akkori Magyarország népességének 1,27%-a (Győr-Moson-Sopron megyének 27,65%-a). A város népsűrűsége 717 fő/km².

⁴ <http://www.ksh.hu/>

⁵ <http://statdat.statistics.sk/>

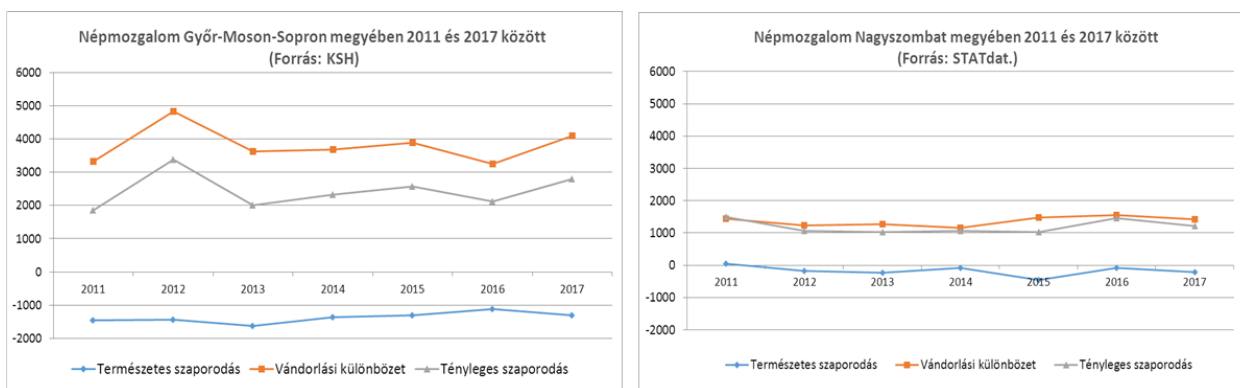
⁶ <https://dunstreda.sk/hu/cskkent-dunaszerdahely-lakossaga-2016-ban>

4. ábra: Nagyszombat megye és Győr-Moson-Sopron megye népességszámának alakulása 2011 és 2017 között

Nagyszombat és Győr-Moson-Sopron megye népességszámának alakulása pozitív előjelű, egyedül 2012-ben volt némi visszaesés Győr-Moson-Sopron megyében. (4. ábra)

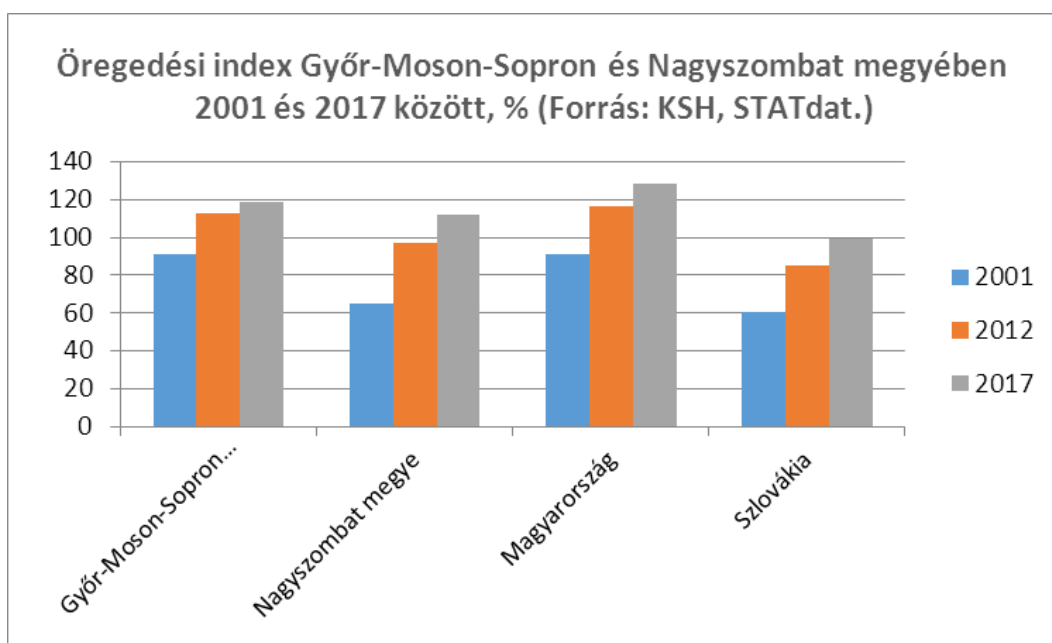
5. ábra: Népmozgalom alakulása Nagyszombat és Győr-Moson-Sopron megyékben 2011 és 2017 között

Árnyaltabb képet kapunk a két megye népességszámának alakulásáról, ha megnézzük a természetes szaporodást és a vándorlási mutatókat. Győr-Moson-Sopron megyében 2011 és 2017 között természetes fogyásról beszélhetünk, ha születések és halálozások számát vetjük össze. Az, hogy a megye népessége mégis évről-évre gyarapodik, a pozitív vándorlási különbözethez tudható be. Magyarországon Győr-Moson-Sopron megye igen vonzóan mondható a belföldi vándorlást tekintve, hiszen a viszonylag drága lakhatási feltételek mellett egy a szomszédos, határ menti megyékkel összehasonlítva is jó elérhetőségű, stabil gazdasági helyzetű térségről van szó. Nagyszombat megye ugyanezen adatait nézve szembevetve, hogy

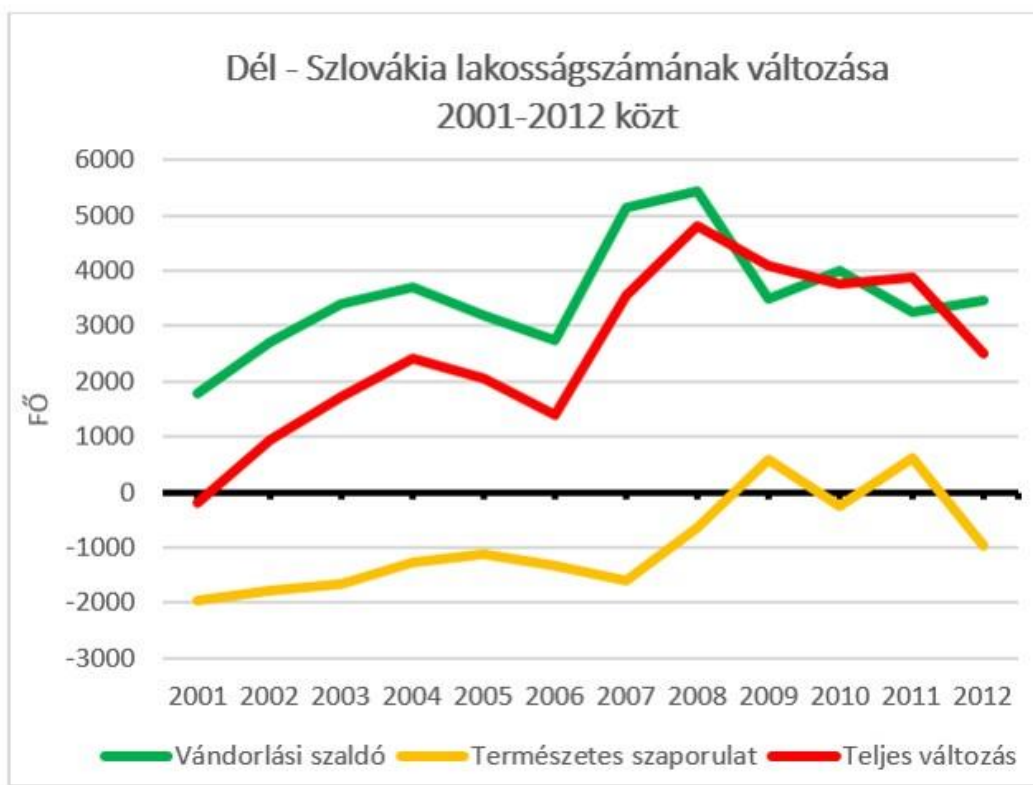
a népesség változása 2011 és 2017 között nem mutat olyan nagy kilengéseket, mint ahogyan az Győr-Moson-Sopron megyénél tapasztalható. A természetes fogyás nem annyira súlyos, évente átlagosan 170 fővel több ember hal meg a megyében, mint amennyi születik, míg Győr-Moson-Sopron megyében ez a szám évi 1373 fő. Azonban a vándorlási különbözet is alacsonyabb Nagyszombat megyében, a legmagasabb 2016-ban volt, amikor 1545 fővel több bevándorlót regisztráltak, mint kivándorlót. Győr-Moson-Sopron megyében a vizsgált időszakban 2012-ben jegyezték a maximumot, amikor 4822 fővel többen érkeztek a megyébe letelepedési szándékkal, mint amennyien kivándoroltak. (5. ábra)

6. ábra: Öregedési index Győr-Moson-Sopron és Nagyszombat megyében

Az, hogy kevesebb gyermek születik, mint ahány ember meghal egy évben, a két megye öregedési indexében is megmutatkozik, ami mindkét esetben magasnak mondható. Nagyszombat megyében meghaladja az országos értéket, Győr-Moson-Sopron megye pedig nagyjából az országos értéket hozza (2017-ben kissé jobb volt az országos átlagnál, 118,4 % az országos 128,5 %-hoz képest). (6. ábra)

7. ábra: Dél-Szlovákia lakosságának változása 2001 és 2012 között
 (Forrás: www.delszlovakia.sk)

A Szlovákiai Magyarok Kerekasztala 2014-es vizsgálata alapján Dél-Szlovákia lakosságának száma 2001 és 2013 között összességében nézve növekedett, ám ez a növekedés gyakorlatilag három járás lakosságában bekövetkezett bővülésének köszönhető: Szenci járás, Dunaszerdahelyi járás, Kassa-vidék járás. A vizsgálat rámutat arra, hogy a Dunaszerdahelyi járás lakosságának száma növekszik ugyan, de ennek oka a pozitív vándorlási szaldó, a természetes szaporulat a járásban negatív tartományban mozog.⁷

Mindez a kulturális turizmus szempontjából azért lényeges, mert nem mindegy, milyen korcsoportú célközönség számára kerülnek kialakításra a programcsomagok. Nagy hangsúlyt kell fektetni az idősebb korosztály igényeire, illetve az árképzésnél is figyelembe kell venni a nyugdíjas korú turisták, illetve a térség diákjainak mérsékelt fizetőképességét.

⁷ <http://delszlovakia.sk/2014/07/01/a-lakosság-szamanak-alakulasa/>

Foglalkoztatás

2017-ben a Nagyszombat megyében székelő vállalatok összesen 114 241 dolgozót alkalmaztak, 189-cel többet, mint egy évvel korábban (0,2 %-os növekedés). A legtöbb dolgozót (35 536 fő) a Nagyszombati járásban alkalmazták (31,1 %), második a Dunaszerdahelyi járás 19°307 fővel (16,9 %), majd a rangsorban a Galántai (16,4 %), a Szokolcai (12,1 %), a Pöstyéni (10,5 %), a Szenicei (7,2 %) és a Galgóci (5,8 %) járások következnek. A foglalkoztatottság a 2016-os adatokkal összevetve nőtt a Galántai (480-nal több személyt alkalmaztak), a Galgóci (464), a Pöstyéni (443) és a Dunaszerdahelyi (52) járásban. Nagyszombat megye tekintetében elmondható, hogy a Dunaszerdahelyi járás gazdasági és foglalkoztatási mutatói a leggyengébbek.

Az ágazatokat tekintve az ipari (nagy részt a megye fejlett autóiparának köszönhetően) termelésben alkalmazták a legtöbb dolgozót, 45 060 főt (39,4 %). Az oktatásban foglalkoztatták a dolgozók 12,4 %-át, a nagy- és kiskereskedelemben 9 %-ot, az egészségügy és szociális munka területén 8,9 %-ot, a közigazgatás, a védelem és a kötelező szociális biztosítás területén 7,2 %-ot, az adminisztratív és támogató szolgáltatások területén 5,2 %-ot, a szállítás és raktározásban 5,1 %-ot. A mezőgazdaság részesedése a foglalkoztatottakból 4,7 %, az építőiparé 2,2 %, a tudományos és műszaki tevékenységé, illetve a vendéglátásé csupán 1,1 %-ot tett ki, az egyéb tevékenységek részesedése pedig 1 % alatt volt.⁸ Ami a foglalkoztatottak számát illeti, év közben az ipari termelésben jelentkezett a legszármottevőbb emelkedés (1035 személy), majd az építőiparban (750), az egészségügy és szociális munka terén (723), illetve a mezőgazdaságban (708). Csökkent a foglalkoztatottság a következő ágazatokban: vendéglátás (1253 személlyel), adminisztratív és támogató szolgáltatások (993), szállítás és raktározás (690).

Az utóbbi években Szlovákia gazdasági fejlődési üteme túlszárnyalta a magyart, drasztikusan csökkent a munkanélküliség és jelentősen emelkedtek a keresetek, így Szlovákia munkaerő-küldőből lassan fogadó országgá válik.⁹

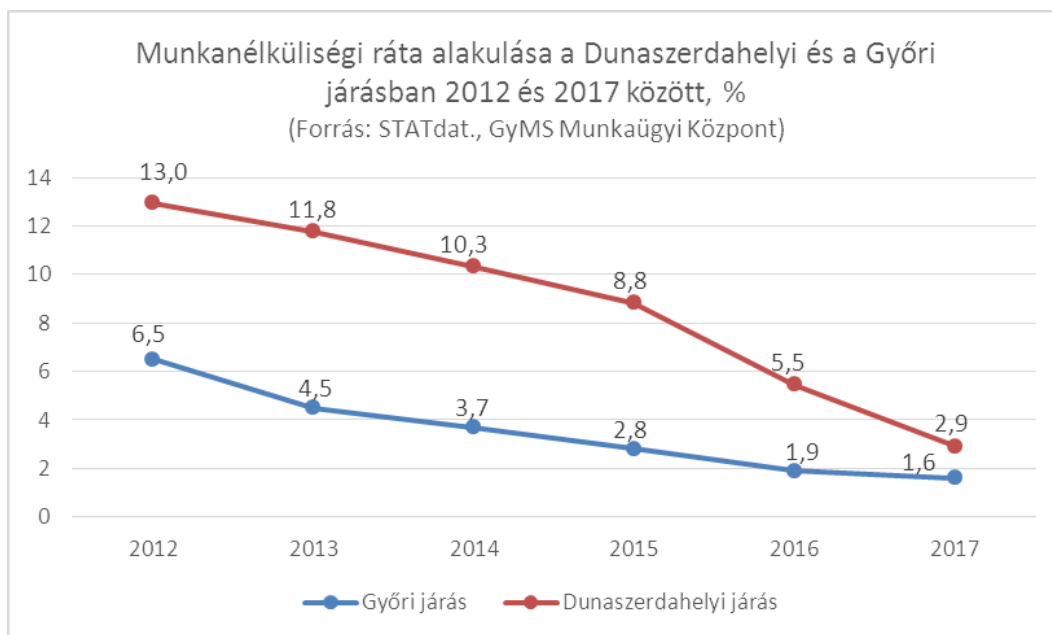
Győr-Moson-Sopron megyében egyszerre van jelen munkaerő felesleg – jellemzően az alacsony képzettségűek, illetve a centrumoktól távolabb fekvő településeken élők körében –, míg folyamatos a munkaerő kereslet, leginkább azokon a területeken, ahol kvalifikált szakmunkásokra lenne szükség.¹⁰ 2011-ben a Győri járásban a foglalkoztatottak 73,7 %-a, a dunaszerdahelyi járásban a foglalkoztatottak 40,5 %-a ingázott naponta a népszámlálási adatok szerint.

⁸ <https://uj szo.com/gazdasag/nott-foglalkoztatottsag-tavaly-nagyszombat-megyeben>

⁹ http://www.gymsmo.hu/data/files/fogl_paktum/2017/gyms_megye_foglalkoztatasi_strategiaja_2017_01_31.pdf

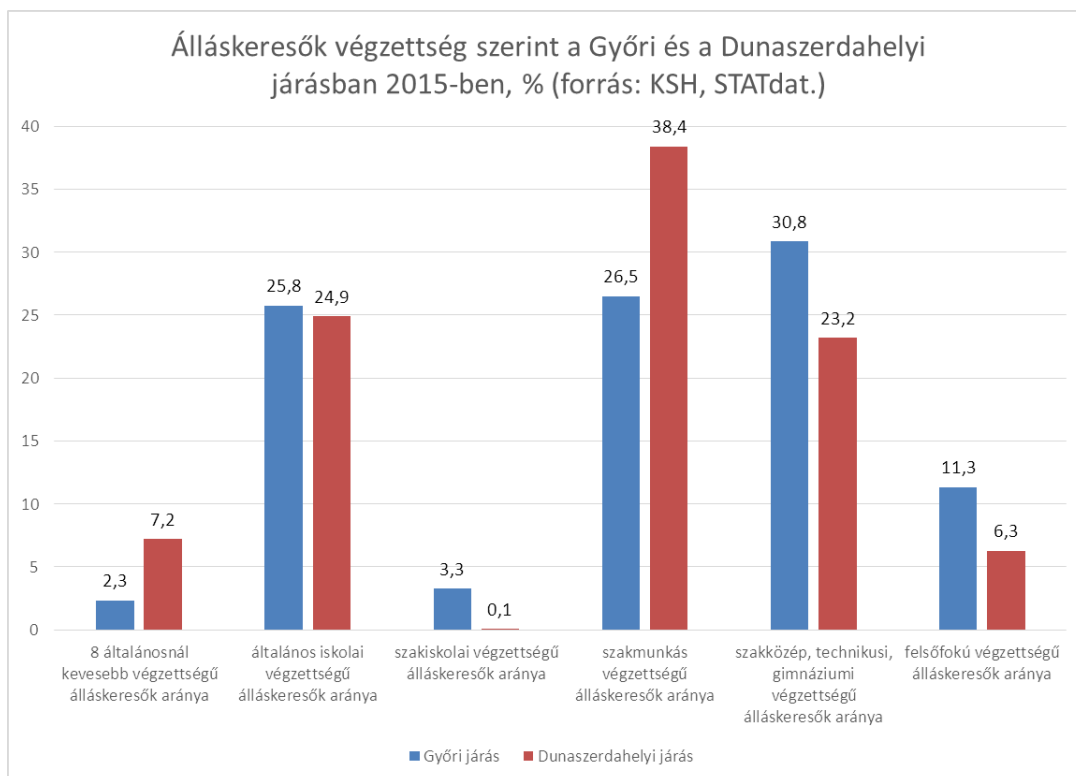
¹⁰ http://www.gymsmo.hu/data/files/fogl_paktum/2017/gyms_megye_foglalkoztatasi_strategiaja_2017_01_31.pdf

8. ábra: Munkanélküliség alakulása a Győri és Dunaszerdahelyi járásban 2012 és 2017 között

Elmondható, hogy 2012 óta mind a Győri, mind pedig a Dunaszerdahelyi járásban nagymértékben csökkent a munkanélküliség. 2012-ben még 6,5 százalékpont volt a különbség a két járás között a Győri járás javára, ám 2017-re már-már felzárkózott a Dunaszerdahelyi járás a Győrihez, ekkorra már csak 1,3 százalékpontnyi volt a különbség. 2017-re a Győri járásban 1,6 %-os volt a munkanélküliségi ráta az országos 4,2 %-hoz képest, a Dunaszerdahelyi járásban pedig 2,9 %-os volt a ráta az országos 8,1 %-hoz képest. (8. ábra) Ehhez azonban hozzátartozik, hogy Szlovákiában, a szállás, vendéglátás nemzetgazdasági ágat legutóbbi munkahelyként megjelölő munkanélküliek az összes munkanélküli 4,8 %-át adták a 2017-es évben. Magyarországon az utolsó munkahelyük nemzetgazdasági ágaként a szállás, vendéglátást megjelölők aránya 6,1 % volt az összes munkanélküli közül.

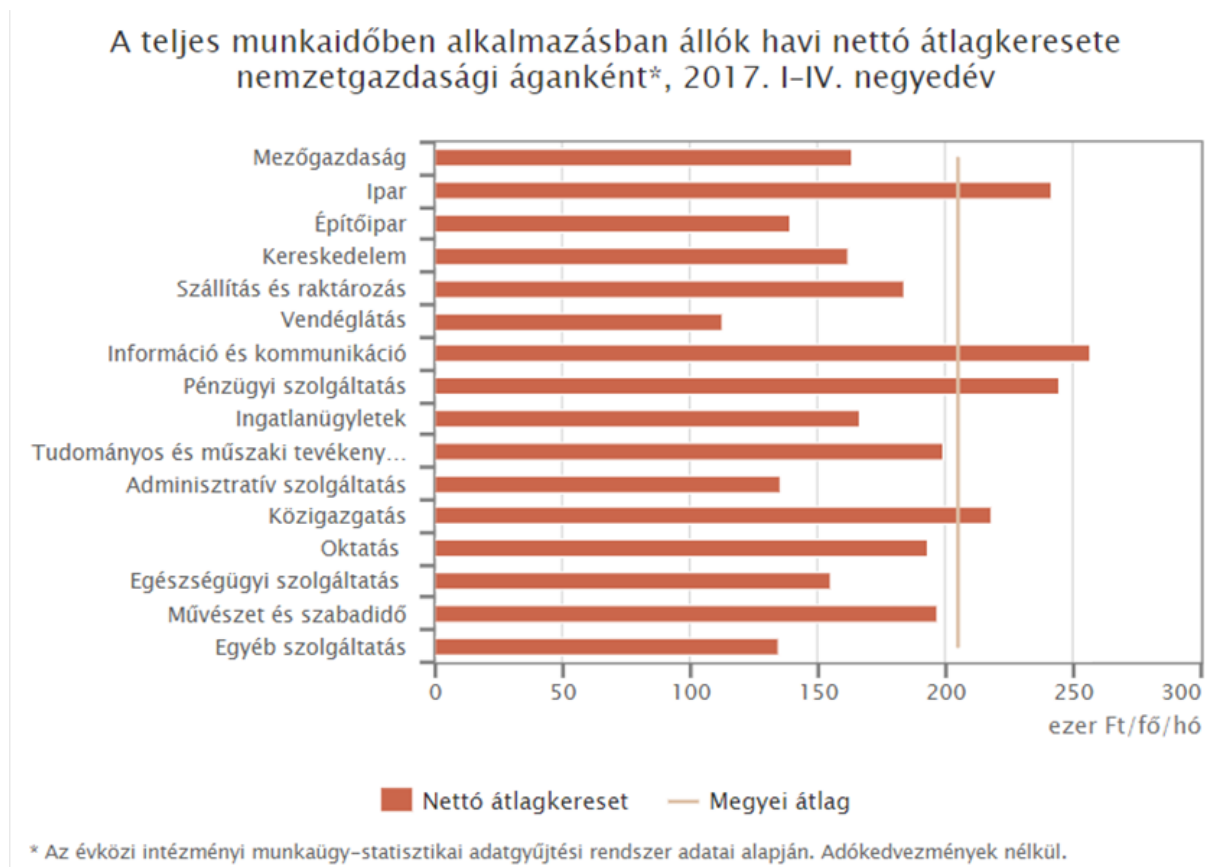
9. ábra: Álláskeresők végzettség szerint 2015-ben a Győri és Dunaszerdahelyi járásokban

2015-ben az álláskeresők végzettség szerinti megoszlása eltérően alakult a vizsgált két járásban. A Dunaszerdahelyi járásban a legtöbb álláskereső a szakmunkások közül került ki (az összes álláskereső 38,4 %-a), míg a Győri járásban a szakközépiskolai, szakiskolai, gimnáziumi végzettségűek voltak legtöbben az álláskeresők között (30,8 %). Ezen számok ismerete azért is lényeges, mert a szálláshely, szolgáltatás nemzetgazdasági ágban lehetne olyan módon növelni a foglalkoztatást, hogy az álláslehetőségeket nem feltétlenül kötik diplomához (ahol ez lehetséges), és – inkább gyakorlatiasabb szemléletet követve – a rátermettséget jobban díjazza a foglalkoztatók, valamint nagyobb energiákat fektetnek adott állás betöltésénél a betanításra.

A határon átnyúló régió kulturális együttműködése, összefonódása szempontjából lényeges tényező, hogy az utóbbi, nagyjából két évtized során számottevő volt a határon túlra munkába ingázók száma. Ez eleinte a győri Audi felfutásával párhuzamosan jelentős (főként csallóközi, magyar) tömegeket érintett, míg mára az euró szlovákiai bevezetésével, és a forint-euró árfolyamának gyengülésével, továbbá a Nagyszombati kerület autóiiparának felfutásával e trend kiegyenlítődően, sőt megfordulóban van. Az mindentől függetlenül nagyon fontos alapadottság, hogy a térség lakosságából széles rétegeknek van emiatt napi tapasztalata a határ túloldaláról, az ott elérhető szolgáltatásokról, így a kulturális kínálat használatába is nagyobb sikerrel vonhatók be a határon túliak.

10. ábra: Nettó átlagkereset nemzetgazdasági áganként Győr-Moson-Sopron megyében

Fontos megemlíteni, hogy ezzel párhuzamosan szükséges lenne a turizmus szektoron belüli fizetéseket az osztrák fizetésekhez közelíteni, ugyanis a munkaerő nagy részét a szektoron belül Ausztria szívja el a magasabb bérek okán. 2017-ben Győr-Moson-Sopron megyében a vendéglátásban dolgozók átlagbére 120 ezer Ft körüli, ami az összes ágazat nettó átlagbéréhez viszonyítva (208 ezer Ft) nem túl motiváló a turizmusban dolgozók számára.

Oktatás

A helyzetfeltárás szempontjából az oktatásnak két fontos vetülete van. Egyrészt térségben található turisztikai képzések, másrészt a kultúra oktatása a határ mindkét oldalán.

Dunaszerdahelyen a közoktatási intézmények közül a Vidékfejlesztési szakközépiskolában van idegenforgalom szak, amelyen a turisták utaztatásában, elszállásolásában, ellátásában és szabadidős programjaiban jártas, korszerű elméleti ismeretekkel és szükséges gyakorlati készségekkel rendelkező, idegen nyelven kommunikálni tudó, középfokú végzettségű idegenforgalmi szakemberek képzése folyik.¹¹

¹¹ <http://www.dunagro.sk/idegenforgalom-szakok>

A dunaszerdahelyi Magyar Tannyelvű Magán Szakközépiskolában is van lehetőség vendéglátóipari és idegenforgalmi ismeretek elsajátítására.¹² Ha valaki tovább szeretne tanulni már van lehetőség többek között turizmus szakra is jelentkezni, ugyanis Neratovicei téri Magyar Tannyelvű Magán Szakközépiskola ad otthont a budapesti Kodolányi János Főiskola felvidéki Konzultációs Központjának. A két intézmény együttműködéseként, a Felvidéki Konzultációs Központban 2018 szeptemberében kezdődik a felsőfokú oktatás több alapszakon is: nemzetközi tanulmányok, turizmus vendéglátás, szociális munka, történelem, kommunikáció és médiatudomány.

Győrött a közoktatásban turisztikai témájú oktatást a Győri Szolgáltatási SZC Krúdy Gyula Gimnáziuma, Két Tanítási Nyelvű Középiskolája, Turisztikai és Vendéglátóipari Szakképző Iskolája tud nyújtani, de a VIK Vendéglátó, Turisztikai, Szépészeti és Üzleti Baptista Középiskolának is van győri képzési helyszíne.

A Széchenyi István Egyetem minden évben indít Turizmus-vendéglátás Bsc. szakot, amely már önmagában is lehetőséget ad a fiatalok számára, hogy a szakot elvégezve turisztikai profilú munkát találjanak. Ha tovább akarnak tanulni, az Egyetem többféle Msc. szakot is indít ráépülésként:

- Ellátáslánc menedzsment MSc
- Marketing MSc (magyar és angol nyelven)
- Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás MSc
- Regionális és környezeti gazdaságtan MSc
- Vezetés és szervezés MSc

Mindezek mellett a specializált szak- és felsőfokú képzések mellett lényeges a régió közös arculata szempontjából az is, hogy a közoktatás (akár) alsó szintjein milyen formában jelenik meg a regionális identitás, a tájilag, kultúrtörténetileg összefüggő, ám államhatáron átnyúló térség történelme, földrajza miként kerül tárgyalásra – azaz rákerül-e már az iskolában a nebulók mentális térképére a túloldal is, és ha igen, milyen jelentéskapcsolatokkal. Ennek a képnek az összehangolása is közös, távlatos érdeke a térségnek.

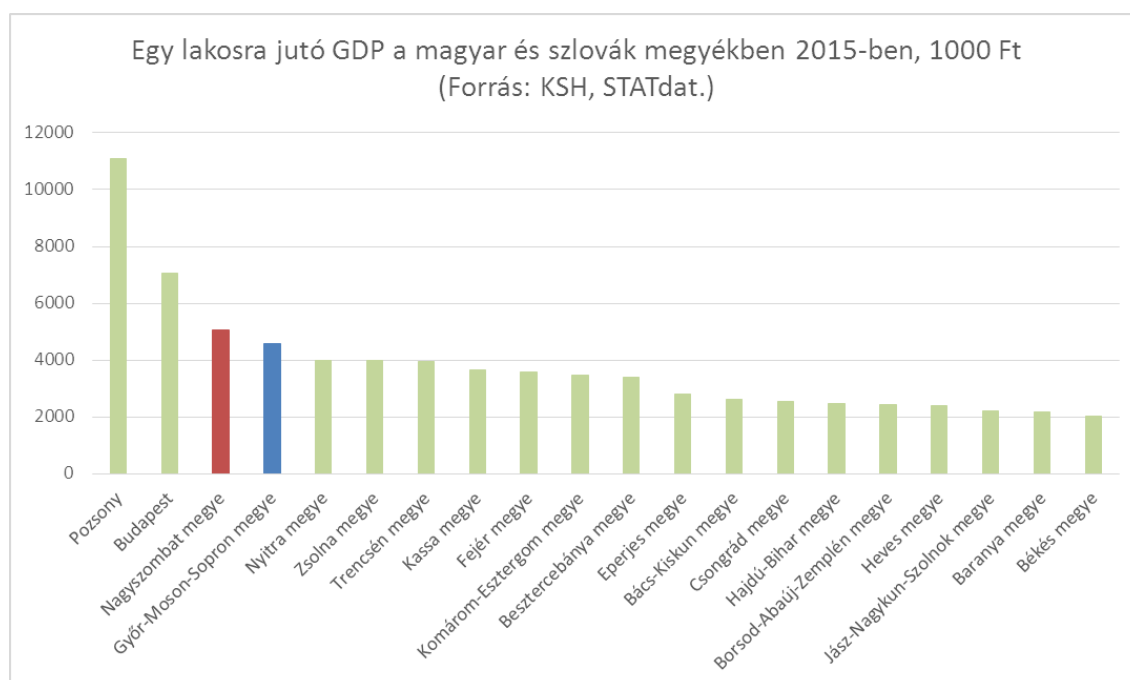
¹² <http://www.skolads.sk/tovabbtanulas.htm>

3.1.4 Gazdasági jellemzők

Gazdasági teljesítmény

Az Arrabona térség gazdasági teljesítményére a megyei adatokból lehet következtetni, amelyek összességében azt mutatják, hogy a magyar és szlovák országos értékekhez viszonyítva Győr-Moson-Sopron és Nagyszombat megye gazdasági helyzete jó, az életszínvonal ezzel együtt emelkedik. Ez azért lényeges, mert egy elégtelen gazdasági teljesítményű térségben a szolgáltatások sincsenek a megfelelő színvonalon, ami egy olyan, a szolgáltatás minőségére érzékeny ágazat esetében, mint a turizmus, kardinális kérdés.

11. ábra: Egy lakosra jutó GDP a magyar és a szlovák megyékben 2015-ben

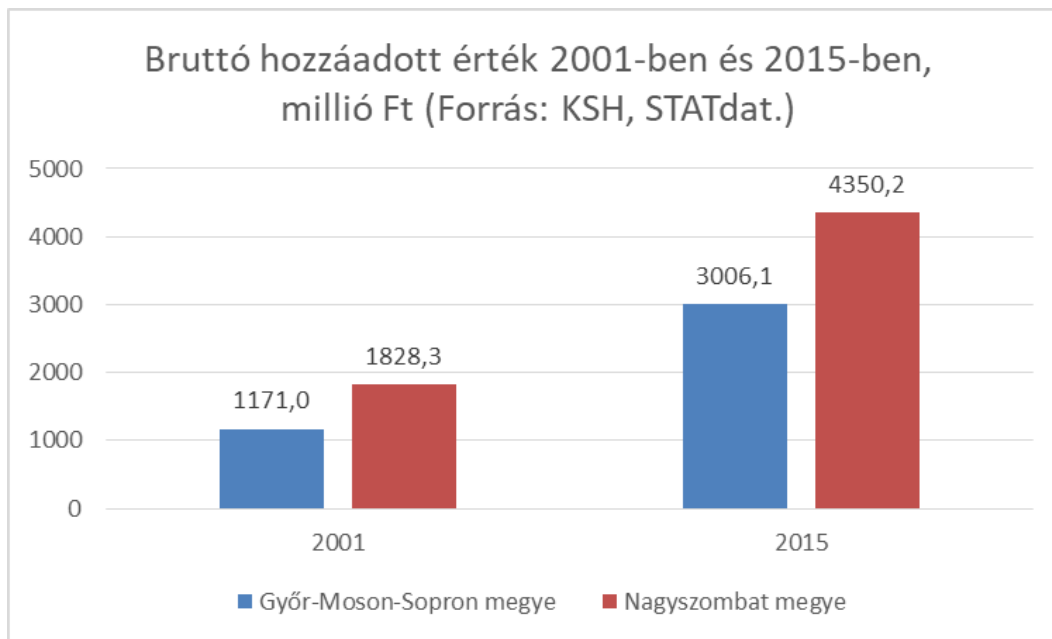

A bruttó hazai termék egy bizonyos terület adott idő alatti gazdasági termelésének a mérőszáma. Méri a nemzeti jövedelmet és teljesítményt. Gyakran használják az országban élők átlagos életszínvonalának mutatójaként az egy főre jutó GDP-t, ami azonban túlzott leegyszerűsítésnek tekinthető.¹³ Az egy lakosra jutó GDP mind Nagyszombat, mind pedig Győr-Moson-Sopron megyében magas, csupán a két főváros előzi meg őket. (11. ábra) A gazdaságszerkezete mindkét régiónak változatos, erős, a magas érték mégis egyértelműen a járműipar és annak beszállítói hálózatának kiemelkedő teljesítményéhez köthető.

¹³ https://hu.wikipedia.org/wiki/Brutt%C3%B3_hazai_term%C3%A9k

Magyarországon a turizmus jellemző ágazatainak (ideértve a vendéglátást is) GDP-hez való hozzájárulása 5,8 %. A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ág beruházásainak értéke a 2014-es növekedést (+33,9 %) követően 2015-ben 16,6 %-kal csökkent az egy évvel korábbihoz képest, és 43,7 milliárd forintot tett ki.¹⁴

12. ábra: Bruttó hozzáadott érték Győr-Moson-Sopron és Nagyszombat megyében 2001-ben és 2015-ben

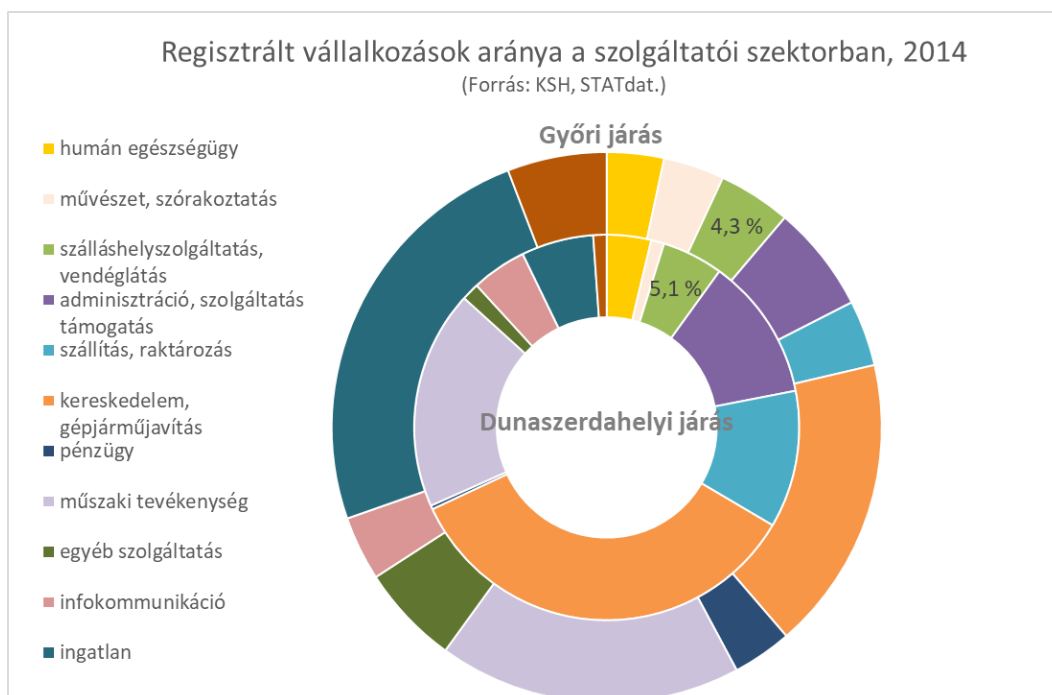
A bruttó hozzáadott érték a vizsgált megyékben 2001 és 2015-öt mindkét esetben emelkedett, ám amíg 2001-ben Győr-Moson-Sopron megye értéke 56 %-al volt magasabb Nagyszombat megye értékénél, addig 2015-re már csak 44,7 %-kal volt több a bruttó hozzáadott érték. (12. ábra)

Ágazati szerkezet

Mint minden fejlett ország esetében, Magyarországon és Szlovákiában is a szolgáltatói szektor tömöríti a legtöbb foglalkoztatottat, illetve a regisztrált vállalkozások aránya is a tercier szektorban a legmagasabb. A Dunaszerdahelyi járásban 2014-es adatok alapján a regisztrált vállalkozások aránya a szolgáltatói szektorban 76 % volt, míg a Győri járásban 73 %.

¹⁴ http://www.mvi.hu/doc/Vendeglatas_evertekelo_MVI_2016.pdf

13. ábra: A regisztrált vállalkozások aránya a szolgáltatói szektorban a Győri és a Dunaszerdahelyi járásban 2014-ben

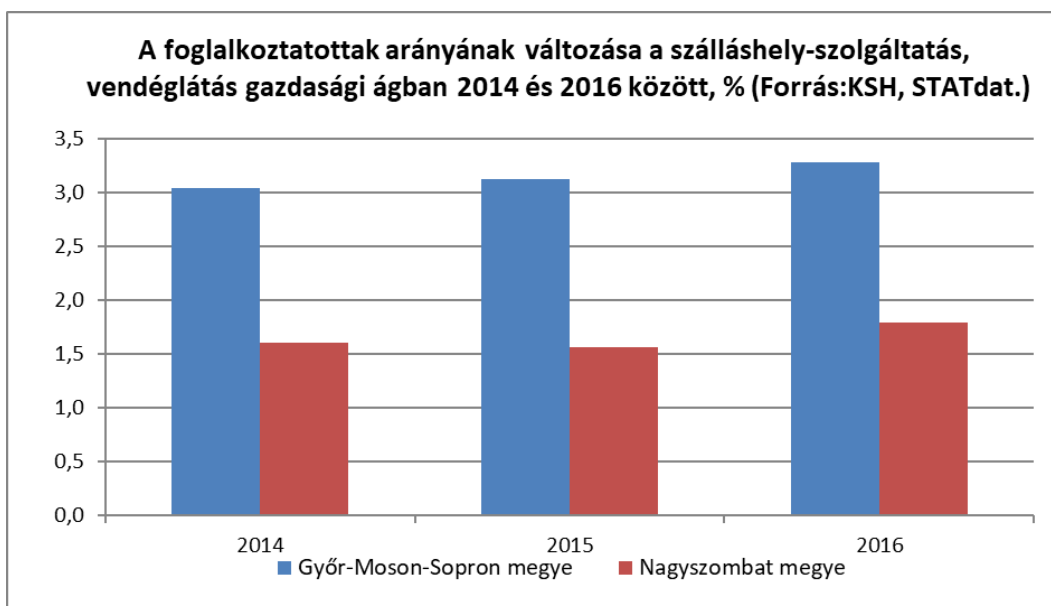

A szolgáltató szektoron belül a regisztrált vállalkozások aránya változatos képet mutat. Míg a Győri járásban a legtöbb regisztrált vállalkozás az ingatlanügyek alágazatban van, addig a Dunaszerdahelyi járásban a kereskedelem, gépjárműjavítás alágazat tömöríti a regisztrált vállalkozások legnagyobb hányadát. 2014-ben a szálláshely szolgáltatás, vendéglátás alágazatban található a regisztrált vállalkozások 4,3 %-a a Győri járás, 5,1 %-a pedig a Dunaszerdahelyi járás esetében. Ezek a az értékek, továbbá az e vállalkozásoknál lecsapódó értéktermelés, egy teljesebb határon átnyúló turisztikai és kulturális koordináció megvalósulása esetén fokozhatóak volnának.

3.1.5 Turizmus

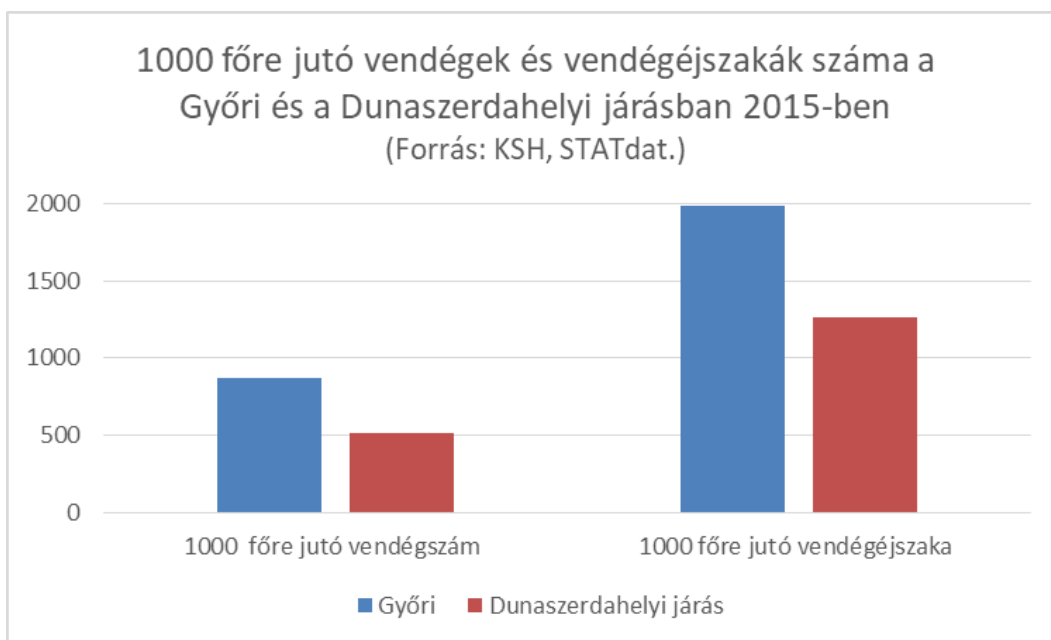
Az Arrabona térség turizmusának vizsgálatához a rendelkezésre álló megyei statisztikai adatokon kívül Dunaszerdahely gazdasági és szociális programja 2015-2020, a város turizmusfejlesztési koncepciója (2012), valamint Győr megyei jogú város fejlesztési dokumentumai nyújtottak segítséget.

14. ábra: A foglalkoztatottak arányának változása a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás gazdasági ágban (2014-2016)

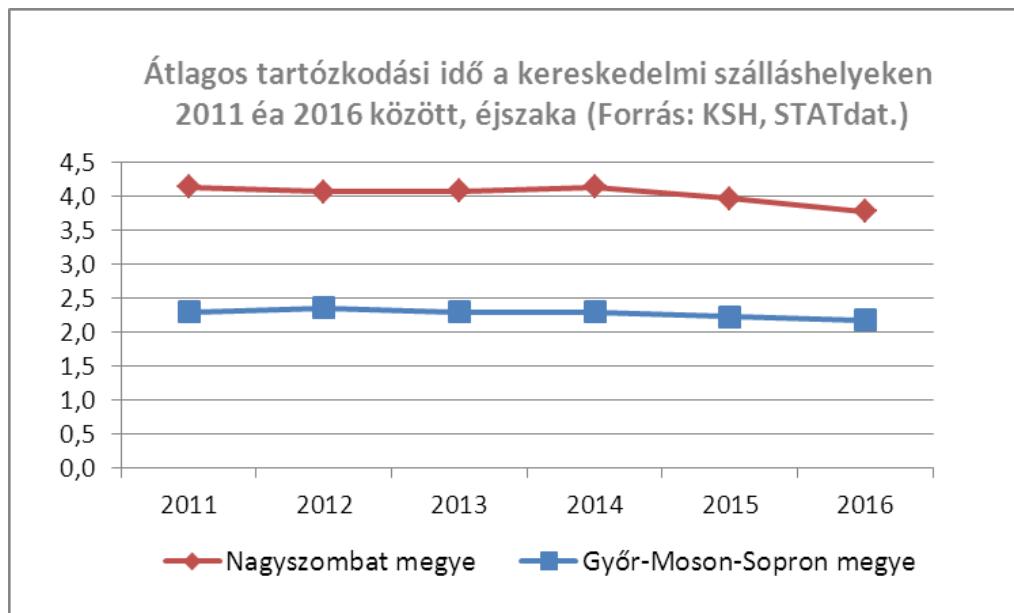
2014 és 2016 között a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban foglalkoztatottak aránya Győr-Moson-Sopron és Nagyszombat megyékben egyaránt nőtt, ami bár nem jelenti szükségszerűen a turizmus fellendülését a térségben, de mindenképpen jó irányba mutat. 2016-ra Győr-Moson-Sopron megyében a foglalkoztatottak 3,3 %-a dolgozott az ágazatban, Nagyszombat megyében 1,8 %-uk. (14. ábra)

15. ábra: Az 1000 főre jutó vendégek és vendégéjszakák száma a Győri és a Dunaszerdahelyi járásban 2015-ben

2015-ben az 1000 főre jutó vendégek száma a Győri járásban 873,6 volt, a Dunaszerdahelyi járásban pedig 513,4. Az 1000 főre jutó vendégéjszaka hasonlóképpen a Győri járás előnyét mutatja: 2015-ben itt 1988,6, míg a Dunaszerdahelyi járásban 1268,4 volt.

16. ábra: Átlagos tartózkodási idő a kereskedelmi szálláshelyeken

Az előzőekben láthattuk, hogy a foglalkoztatottak aránya a turizmus szektorban, továbbá vendégek, illetve vendégéjszakák tekintetében Győr-Moson-Sopron megye, illetve a Győri járás volt élen. A vendégek átlagos tartózkodási ideje a kereskedelmi szálláshelyeken azonban pont az ellenkezőt mutatja. Nagyszombat megyében majdnem kétszer olyan hosszú ideig tartózkodnak a vendégek, mint Győr-Moson-Sopronban. Ez a trend azonban az együttműködés által érintett csallóközi megyerészre nem feltétlenül igaz.

Dunaszerdahely város gazdasági struktúrájában jelentős szerepet játszik a turizmus. A legtöbb külföldi vendég Csehországból jön a városba, azonban jelentős számú magyarországi vendég is ellátogat Dunaszerdahelyre. Szlovákiából a legtöbb turista a pozsonyi és a besztercebányai megyékből érkezik a városba.

A Dunaszerdahelyre látogató turistákat a Thermalpark vonzza a leginkább. 2013-ban, 31 453 éjszakát töltöttek a vendégek a Thermalparkhoz kötődő szálláshelyeken.¹⁵

A város turizmusfejlesztési koncepciója 2012-ben készült el, amely a szisztematikusan fenntartható turisztikai fejlődés elérését és fenntartását, mint alapcél határozza meg. Az ehhez kapcsolódó részcélok:

¹⁵ Dunaszerdahely gazdasági és szociális programja 2015-2020

- a városi turizmus versenyképességének növelése – kiemelve a termálvíz rekreációs használatát és potenciálját,
- üzleti vállalkozások bevételeinek növelése,
- megtartani, illetve növelni az elért életszínvonalat a városban,
- megfelelni a városba látogatók igényeinek adekvát és minőségi szinten.

A város legfontosabb, kulturális-történelmi és társadalmi turisztikai potenciálját alkotó elemek:

- szakrális emlékek
- városi zöld
- társadalmi-kulturális események

A természeti turisztikai potenciál is jelentős:

- lehetőségek a vízi turizmus, túrázás és kerékpáros turizmus terén
- geotermális víz – fürdő turizmus (Thermalpark DS)¹⁶

Fontos eleme a város turisztikai koncepciójának, hogy Dunaszerdahely turizmusát nem izolált egységként értelmezi, hanem a mikrorégió turizmusával együtt, hangsúlyt fektetve a komplementaritásokra is.

Az egyik legfontosabb cél a helyi turizmus hatékonyságának növelése kapcsán, az egyes turisztikai szereplők közötti funkcionális partnerségek létrejötte, együttműködés az állami, önkormányzati, vállalkozói és non-profit partnerekkel. Lényeges továbbá, hogy régiók közötti, határon átívelő és nemzetközi együttműködések fejlesztése eredményeként komplex turisztikai programcsomagok jöjjenek létre.

A fenti cél elérésének kulcsa:

- együttműködés fejlesztése a vállalkozói szektorral, non-profit szektor aktivizálása,
- koordinált turizmus létrehozása,
- turizmus felértékelése a régióban, munkahelyek létrehozása,
- rendszeres piacelemzés elvégzése és az eredmények bedolgozása a turizmus menedzsmentjébe és propagálási aktivitásaiba.

¹⁶ A turizmus fejlesztésének koncepciója Dunaszerdahelyen (2012)

A város turisztikai koncepciója a következő specifikus célokat határozza meg (2012):

- a rekreációs és pihentető turisztikai kínálat fejlesztése a termásvíz adottságainak kihasználásával,
- élményturizmus fejlesztése és kialakítása,
- további turisztikai kínálatok kialakítása, amelyek a Duna és a határ közelségére (Magyarország), valamint a partner városok kapcsolataira épülnek.

A város gazdasági és szociális programja szerint a városban az elszállásolt turisták száma növekvő tendenciát mutat 2010 óta. Azonban elengedhetetlen, hogy a meglévő turisztikai potenciálok jelenlegi mérsékelt és elégtelen kihasználását felváltsa egy olyan irányvonal, amely a lehető legnagyobb mértékben kihasználja a helyi adottságokat és lehetőségeket.

További jelentős tényezők, melyek pozitívan befolyásolják a város és a régió turizmusát:

- tiszta víz (sajnos ez kezd megkérdőjeleződni az utóbbi két év eseményeivel),
- Csallóköz, mint Európa legnagyobb folyami szigete,
- a turizmus támogatására és fejlesztésére jogi személyiséggel rendelkező szervezetet hoztak létre – <http://www.ostrovzitny.sk/>,
- sportinfrastruktúra a városban,
- széleskörű civil szerveződések, melyek a turizmust is támogatják.

A turizmust gyengítő tényezők:

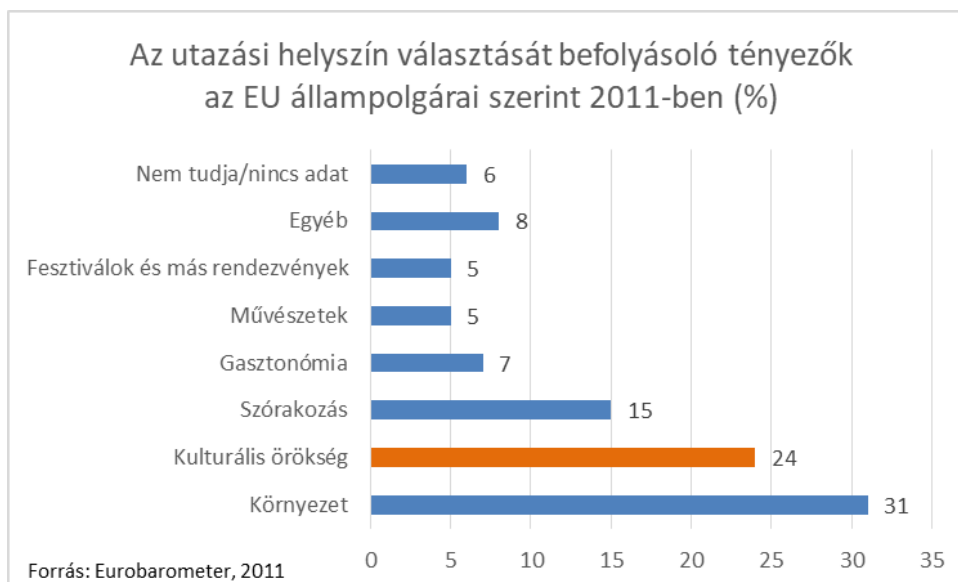
- a turizmus szervezésének intézményesített lefedése nem megoldott,
- komplex turisztikai termékek hiánya,
- turisztikai információs központ hiánya (létezik egy úgynevezett „Podunajská turisticko-informačná kancelária”, azonban ennek a weboldala nem működik, vagyis a szolgáltatási feladatokat nem látja el),
- nem elégséges az együttműködés az egyes turisztikai szereplők között,
- regionális szereplők passzivitása a turizmus irányában,
- összefüggő kerékpárhálózat hiánya.

Kulturális turizmus

A kulturális turizmus adott desztináció karakterének meghatározásában lényeges szerepet játszik, hiszen egy minden korosztály számára attraktív kínálat lehetőségét hordozza magában, más turisztikai termékekkel együtt pedig még összetettebb választékot képes nyújtani a látogatók számára.

Elmondható, hogy a kulturális célú utazások az évszakoktól függetlenek, a kulturális attrakciók és programok többnyire egész évben látogathatók. Ennek okán a turizmusban tapasztalható szezonális kiküszöbölésének jó eszközéül szolgálhatnak a Csallóköz és Szigetköz komplementer turisztikai kínálatának kialakításánál is. A határ két oldalán található több, kisebb jelentőségű, ám mégis különlegesnek számító desztináció a sokszínűség kiemelésével változatos módon mutatható be.

17. ábra: Az utazások helyszínét befolyásoló turisztikai attrakciók az EU-ban 2011-ben

Az Eurobarometer 2011-es felmérése szerint bár az EU lakosságának nagy része a környezeti adottságokat említi első helyen a turisztikai célú utazások helyszínét befolyásoló tényezők között (31%), a kulturális örökség jelenléte a második legvonzóbb a turisták számára (24%). A rangsorban harmadik helyen a szórakozás áll 15%-kal, majd 7%-kal a gasztonómia és 5-5%-kal a művészetek, fesztiválok¹⁷. (17. ábra: Az utazások helyszínét befolyásoló turisztikai attrakciók az EU-ban 2011-ben)

¹⁷ Flash Eurobarometer -Survey on the attitudes of Europeans towards tourism, European Commission, 2011

Az utazók elsősorban pihenés, kikapcsolódás céljából hagyják el otthonaikat, a főutazások középpontjában ezek az igények állnak. A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a kulturális motiváció inkább a második, harmadik utazás esetében jelenik meg. A kifejezetten kulturális céllal utazók szegmense főbb jellemzői szerint jól meghatározható. Ezek a vendégek többségükben nők, magas iskolai végzettségűek, és a jövedelmük is viszonylag magas. Leggyakrabban repülővel utaznak és szállodát vesznek igénybe. Az utazás során szerzett kulturális élmény ugyanakkor minden korosztály körében kedvelt, de az idősebb korosztály a fiataloknál gyakrabban keres fel kulturális attrakciókat. A döntően kulturális motivációjú városlátogatások főként az észak- és nyugat-európai utazók körében népszerűek, arányuk a 25-34 évesek között a legnagyobb, a kereset és az iskolai végzettség növekedésével a kulturális érdeklődés is növekszik. További jellemző, hogy ezek az utazók kevés szabadidővel rendelkeznek, így viszonylag rövid idő alatt sok élményre vágnak.

A fogyasztói igények, piaci trendek azonban gyorsan változnak, a hozzájuk való alkalmazkodás folyamatos kutatást, tájékozódást igényel. A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a jövőben az európai városok között, valamint az európai és Európán kívüli desztinációk között egyre élesebb verseny várható.¹⁸

¹⁸ Kulturális Fejlesztési Stratégia, 2009

4. A régió és a két város kulturális turisztikai kereslet-kínálati elemzése

4.1 Kínálat

4.1.1 Épített örökség

A kulturális céllal utazók elsősorban az **épített örökség** felkeresését részesítik előnyben utazásaik során. Az építészeti emlékek mind Magyarország, mind Szlovákia esetében is potenciális vonzerőt jelentenek, hiszen több korszakot képviselő épületek jelennek meg egy-egy helyszínen.

Az épített örökség területén a két országban folyamatosak a fejlesztések, nagyrészt európai uniós források segítségével, ám az épületek jellegéből adódóan a fenntarthatóság számos problémát felvet. Lényeges megemlíteni a szigorú műemlékvédelmi előírásokat is, amelyek akár gátjai is lehetnek a felújításoknak. Az épített örökséggel kapcsolatban gyakran problémát jelentenek az épületek tulajdonosai, fenntartói és üzemeltetői közötti érdekellentétek. Az állami, megyei, helyi önkormányzati tulajdon keveredése gyakori az ilyen típusú ingatlanok esetében, amely más gazdálkodási formát és eltérő menedzsmentet tesz szükségessé.

Templomok

A vizsgált térség bővelkedik a különböző korokat képviselő templomokban, amelyeket a 2. táblázat: Az Arrabona térség templomai sorol fel részletesen. A vizsgálat során Győr és Dunaszerdahely kulturális turisztikai kínálatát meghatározó épületek kapcsán bocsátkozunk részletesebb leírásokba.

2. táblázat: Az Arrabona térség templomai

Település	Templom neve
Abda	Szent József templom
Albár	albári római katolikus templom
Ásványráró	Szent András templom
Bácsfa	Szent Antal templom
Baka	Mindenszentek templom
Balony	Sarlós Boldogasszony templom
Bezenye	Nagyboldogasszony templom
Böny	bőnyi református templom
	bőnyi evangélikus templom
	Szűz Mária neve templom
Bórcs	Szent Bertalan templom
Bős	Antiochiai Szent Margit templom
	zsinagóga
Csilizpatas	csilizpatasi református templom
Csilizradvány	csilizradványi református templom
Csölle	Szentháromság templom
Darnózséli	Szent József templom
Dénesd	dénesdi evangélikus templom
	Szent Kereszt templom
Dercsika	Szűz Mária Mennybevétele templom
Dunakiliti	Szent Kereszt felmagasztalása templom
Dunaremete	Nepomuki Szent János templom
Dunaszeg	Havas Boldogasszony templom
Dunaszentpál	Szent Péter és Pál templom
Dunaszerdahely	Szent György templom
	dunaszerdahelyi evangélikus templom
Egyházkarcsa	Szent Bertalan templom
Felbár	Szent István király templom
Gelle	Szent Péter és Szent Pál templom
Gönyű	Szent Péter és Pál templom
Gutor	Szent Kereszt templom
Győr	Szent Orsolya Rend győri Szent Anna temploma
	Győr-Német Ispita templom
	Győr-Magyar Ispita (Szent Anna) templom
	Loyolai Szent Ignác bencés templom
	Győr-Kármelhegyi Boldogasszony templom (Szeplőtelen Fogantatás és Szent István király)
	Győr-Újvárosi Urunk színeváltozása templom
	Görögkatolikus templom
	Evangélikus öregtemplom
	Győri zsinagóga
	Szigeti Szent Rókus és Sebestyén templom
	Nádorvárosi Szent Kamillus templom
	Szentháromság templom
	Szent László király templom
	Keresztelő Szent János templom
	Jézus Szíve plébániatemplom
	Szent Kereszt templom
	Szentlélek templom
	Győri Nagyboldogasszony-székesegyház
	Isteni Irgalmasság temploma
	Szentlélek templom
	Győr-Szabadhegyi Református Egyházközség temploma
	Ménfői Nagyboldogasszony Templom
	Győri Nagyboldogasszony-székesegyház
	Szabadhegyi Szent Anna templom
	Isteni Irgalmasság temploma

Település	Templom neve
Gyórság	Szent Anna templom
Győrújbarát	Keresztelő Szent János születése templom
	Győrújbaráti Evangélikus Egyházközség temploma
	Szeplőtelen fogantatás templom
Győrzámoly	Szent László templom
Halászi	Szent Márton templom
Hédervár	Szent Mihály templom
	Boldogasszony kápolna
Hegyeshalom	Szent Bertalan templom
	Evangélikus templom
Kimle	Sarlósboldogasszony templom
	Szent Mihály arkangyal templom
Kunsziget	Szent Lőrinc vértanú templom
Lébény	Szent Jakab apostol plébániatemplom
	Lébényi Evangélikus Egyházközség temploma
Levél	Szent László király templom
	Levéli Evangélikus Társegházközség temploma
Lipót	Szent Kelemen templom
Máriakálnok	Szentháromság templom
	Sarlós Boldogasszony kegykápolna
Mecsér	Magyarok Nagyasszonya
Medve	Szent Anna templom
Mosonmagyaróvár	Nepomuki Szent János plébániatemplom
	Mosonmagyaróvári Református Egyházközség temploma
	Mosonmagyaróvári Evangélikus Társegházközség temploma
	Szűz Mária Királynő és Szent Gotthárd Plébánia
Mosonszentmiklós	Szent Miklós templom
Mosonszolnok	Antiochiai Szent Margit templom
Nagybajcs	Szent György vitéz és vértanú templom
Nagyvad	nagyvadi református templom
	Nepomuki Szent János templom
Nagymegyer	Szent Miklós templom
	nagymegyeri református templom
Nagyszarva	Szent András apostol templom
Öttevény	Keresztelő Szent János templom
Padány	padányi református templom
Pér	Nagyboldogasszony templom
Pozsony	Szent Mihály arkangyal templom
Püski	Szent György templom
Rábapatona	Szentháromság templom
Rajka	Szent Márton templom
	rajkai evangélikus templom
Sárosfa	Szentháromság templom
Somorja	A somorjai református templom
	somorjai római katolikus templom
	somorjai evangélikus templom
	somorjai zsinagóga
Szap	szapi református templom
Tőnyeistál	Szent Márton templom
Vajka	Szent Mihály templom
Vámosszabadi	Mindenszentek temploma
Várkony	Szent Jakab templom
Vének	Nepomuki Szent János templom

Dunaszerdahelyen két templom vonzhatja a kultúra iránt érdeklődő turistákat. Az egyik a **római katolikus Szent György templom**, amely a város legrégebb történelmi és vallásos emléke. A mai kőtemplom alapja már 1329-ben megépült, előtte pedig egy fatemplom állt a helyén a korai Árpád-korban. Nagyobb átalakításokon esett át 1518-ban, amikor egy mellékhajóval bővítették, illetve 1742–43-ban amikor a teljes épületet barokk stílusban újjátették fel.¹⁹ Dunaszerdahely másik temploma az 1863–1883 között épült, neoromán stílusú **evangélikus templom**. Különlegessége, hogy sík mennyezete érdekes felfüggesztéssel megoldott, az 1938-ban megépült torony pedig némileg meghaladja a főhomlokzat síkját. A templom márvány keresztelőkútja 1883-ból, orgonája 1903-ból, neoklasszicista főoltára pedig 1933-ból való.²⁰

Győrben összesen 25 templom található. A **Győri Nagyboldogasszony-székesegyház** (Győri Bazilika) a Győri egyházmegye főtemploma. Itt őrzik Magyarország egyik kiemelkedően fontos nemzeti ereklyéjét, a Szent László-hermát. A székesegyház alapítása Szent István király nevéhez fűződik, aki a győri püspökséget is megalapította. Első formájában román stílusban épült a 11. században, ebből a korból csak a templom apszisa maradt fenn napjainkig. A tatárjárás után gótikus stílusban épült újjá. Később, a török betörés után a templom nagyon megrongálódott, egyik tornya ledőlt, a másikat pedig 1580-ban villám pusztította el. A teljesen tönkrement székesegyházat Draskovich György megbízásából Giovanni Battista Rava olasz építész tervei alapján kezdték meg átépíteni, kora barokk stílusban. A templom jelenlegi copf stílusú tornya az 1680-as években készült Széchenyi György püspök megbízásából. A templombelső végleges kialakítását Hefele Menyhért tervei alapján fejezték be az 1780-as években. Ekkor készültek a falakon és a mennyezeten ma is látható gyönyörű freskók. A székesegyházat II. János Pál pápa 1996-ban emelte bazilika rangra.²¹ A **Kármelhegyi Boldogasszony templom** megépülése a Sarutlan Kármelita Szerzetesrend munkájával vette kezdetét, akik 1697-ben települtek a városba és a mai templom helyén kezdetben egy kolostort létesítettek, majd rövid időn belül elkészült a végleges rendház terve, az építkezést pedig 1732-ben fejezték be.²² A barokk stílusú **Szent Orsolya Rend győri Szent Anna temploma** 1762-ben épült, a **Német Ispita templom** 1777–79 között épült barokk stílusban. A dongaboltozatos, korinthoszi pillérekkel ellátott egyhajós templomtérben álló rokokó főoltárt a Szentháromság képe díszíti, a dúsan faragott tabernákulum barokk munka. A padok a XVIII. századból valók.²³ A **Magyar Ispita templom** 1730–35 között épült, tervezője Wittwer Márton kármelita szerzetes. A II. világháborút követően lakóházzá vált, majd a város 1993-ban múzeumot létesített az épületben.²⁴ A Győr belvárosának

¹⁹ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Dunaszerdahely>

²⁰ <http://kukkoniasz.hu/dunaszerdahely-nevezetessegei>

²¹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Gy%C5%91ri_bazilika

²² <http://www.karmelitarend.hu/gyor-karmelita-templom-es-rendhaz>

²³ <http://www.templom.hu/phpwcm/index.php?id=14,485,0,0,1,0>

²⁴ <http://www.templom.hu/phpwcm/index.php?id=14,447,0,0,1,0>

főterén álló, kéttornyú, olaszos kora barokk stílusú **Loyolai Szent Ignác bencés templom** 1634–41 között épült. Berendezésével együtt a magyar barokk történetének legidősebb tárgyi emlékeit őrzi, így a hazai művészettörténet szempontjából pótolhatatlan és felbecsülhetetlen jelentőségű.²⁵ A **Győr-Újvárosi Urunk színelváltozása templom** (Szent József templom) 1836–41 között Frumann Antal tervei alapján, klasszicista stílusban épült. Orgonája műemlék jellegű és a legszebb hangú orgonák közé sorolják.²⁶ A **görög katolikus templomot** a győri szerb ortodox közösség emelte 1727-ben, az akkori barokk stílusjegyek figyelhetőek meg rajta ma is. Mivel a 19. század végére a görögkeleti szerb hívők megfogyatkoztak, a Rác templom elhagyatottan állt, majd a görögkatolikusok kérésére a Szerb Ortodox Egyház 1997-ben átadta egyházi használatra a Győri Görögkatolikus Egyházközségnek, mely mai napig szertartásait itt végzi.²⁷ Az **evangélikus Öregtemplom** terveit Neumayer Jakab kőműves mester készítette el 1783 táján és 1785 végén már fel is szentelték a templomot, amely a II. József türelmi rendeletének kibocsátása után megindult magyarországi templomépítészet egyik korai, jellegzetes, szép emléke. Bár elhelyezése, épülettömege és karzatos belső elrendezése az ez időtájtban épült protestáns templomokra jellemző, kialakítása mégis sok egyéni vonást mutat. Ennek köszönheti a templomépület, hogy igazából egyetlen típus körébe sem sorolható be.²⁸ 1712-ben szentelték fel **Szent Rókus és Szent Sebestyén** tiszteletére a róluk elnevezett **templomot**, amelyet 1880 körül átépítettek. A belső kialakításában barokk épületben a három oltár és a díszes szószék ma is az eredeti állapotában látható.²⁹ A **Győri zsinagógát** 1870. szeptember 15-én avatták fel a templomépülethez kapcsolódó, kétemeletes iskolával együtt. A részletes kiviteli terveket az Örömy, Hencz és Bergh nevű pesti cég dolgozta ki, a kivitelező Fränkel Vilmos bécsi építész volt. A késő historizmus és szecesszió szellemében épített zsinagóga Győr egyik reprezentatív épülete lett. 1927-ben az ún. téli templommal bővítették az épületet, amely 1960 óta részben üresen állt: míg az iskolai szárnyban a Zeneművészeti Főiskola kapott helyet, illetve jelenleg is itt működik az imaterem. Azonban a templom használaton kívül maradt, így állapota fokozatosan romlott. 2003-ban kezdődött meg az épület teljes rekonstrukciója. A felújítás során az 1868-as állapotnak megfelelően alakították ki a nyolcszögletű központi teret, a kupola festésének rekonstruálását régi felvételek alapján végezték.³⁰ A **Nádorvárosi Szent Kamillus templom** 1770–74-ben épült copf stílusban, tornyát 1835–39 közt emelték. Az építő Filip Rastner von Wallbach és Michael Vogler volt. Az építkezés jószerint be sem fejeződött, minthogy a templomhoz még nem épült torony és még saját rendházuk sem

²⁵ https://hu.wikipedia.org/wiki/Loyolai_Szent_Ign%C3%A1c_benc%C3%A9s_templom

²⁶ <http://www.gyorujvarosiplebania.eoldal.hu/cikkek/szent-jozsef-plebania-templom-tortenete.html>

²⁷ <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://gyorigorogkatolikus.hu/templomunk-tortenete/>

²⁸ <http://gyor.lutheran.hu/index.php/rolunk/templomaink/oregtemplom>

²⁹ <https://regigyor.hu/ujvaros-sziget/gyor-sziget-szent-rokus-plebaniamtemplom/>

³⁰ https://hu.wikipedia.org/wiki/Gy%C5%91ri_zsinag%C3%B3ga

volt, amikor 1787-ben II. József feloszlatta a Kamilliánusok Rendjét és a templomot a hozzá tartozó épülettel Győr városának adta át plébánia létesítés céljára. 1835-ben villámcsapás következtében a templom súlyosan megrongálódott, restaurálása szükségessé vált, a torony is ekkor épült fel.³¹ A római katolikus **Szentháromság templom** barokk stílusban épült 1780 táján. Az épület a második világháborúban súlyosan megrongálódott, végleges helyreállítására 1985-ben került sor.³² A, barokk stílusú Győr-Gyirmóti Szent László király templom 1769-ben épült. A klasszicizáló, késő barokk stílusú Keresztelő Szent János templom 1737-43 között épült. Érdekesség, hogy az 1944-es bombatámadást szinte sértetlenül átvészelte.³³ A **Jézus szíve plébániatemplom** Magyarország első vasbeton–szerkezetű temploma. Árkay Aladár építész kapott megbízást a templom megtervezéséhez, azzal a kikötéssel, hogy modern, a környezethez illő templomot tervezzen. Ennek teljes mértékben sikerült is megfelelnie az építésznek. A templom alapkövét 1928. október 27-én tették le ünnepélyes keretek között, felszentelése egy évvel később, 1929. október 27-én történt meg.³⁴ A római katolikus 1773-ban építették. Említésre méltóak még Győr viszonylag fiatal templomai is. 1901-ben született határozat a ma használatos **Győr-Szabadhegyi Református Egyházközség templomának** felépítéséről, mely Csányi Károly tevei alapján készült, aki mintának az azóta már lebontott brassói református templomot tekintette. 1948 május 30-án került sor a **Ménfői Nagyboldogasszony Templom** alapkövetételére. 1949 augusztus 21-én szentelték fel az új oltárt, a freskót és a harangot. **Szabadhegyi Szent Anna templom** 1901-ben épült. A **Szentlélek templom** 1987. június 6-án nyert felszentelést két évig tartó építése után. A 2011-ben épült **Isteni Irgalmasság temploma** egyszerűségével és puritánságával egyszerre illeszkedik az ősi bencés hagyományokhoz, ugyanakkor megfelel a mai kor elvárásainak is.

³¹ <http://www.templom.hu/phpwcms/index.php?id=14,481,0,0,1,0>

³² <https://www.utazzitthon.hu/latnivalo/gyor/revfalui-szentharomsag-templom-22309>

³³ <http://nagyvofely.hu/gyor-gyorszentivan/templomok>

³⁴ <https://jezusszivegyor.wixsite.com/jezusszivegyor/a-templomepites>

Múzeumok, kiállítások

3. táblázat: Az Arrabona térség múzeumai

Település	Múzeum	Település	Múzeum
Győr	Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum	Ásványráró	ásványrárói tájház
	Radnai Gyűjtemény - Esterházy-palota	Bezenye	bezenyei horvát tájház
	Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum	Börcs	börcsi tájház
	Váczy Péter Gyűjtemény - Magyar Ispita	Bős	bősi vízerőmű
	Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum	Dunaszeg	dunaszegi falumúzeum és stabilmotor gyűjtemény
	Borsos Miklós Állandó Kiállítás - püspöki udvarbíróház	Dunaszerdahely	Csallóközi Múzeum
	Csikóca Művészeti Műhely és Kiállítótér	Győrújbarát	győrújbaráti tájház
	Győri Grafikai Műhely és Kiállítótér - Napóleon-ház	Kimle	kimlei tájház
	Kovács Margit Állandó Kiállítás - Kreszta-ház	Királyfiakrcsa	királyfiakrcsai tájház
	Vasilescu-gyűjtemény - Zsinagóga	Levél	levéli tájház
	Apátúr-ház (Xántus János Múzeum)	Máriakálnok	Szigetköz Múzeum és Tájház
	Cseréphálya-történeti Kiállítás - Fruhmann-ház	Mosonmagyaróvár	Hansági Múzeum (Cselley-ház)
	Vastuskós ház		Mosonvármegyei Múzeum
	Rómer-ház		Habsburg-kriptá
	Várkazamata - Kőtár		FUTURA Interaktív Természettudományi Élmenyközpont
	Káptalanház		Tűzoltó Múzeum
	Bazilika Múzeum	Nagygye	nagygyeeri tájház
	Püspökvár - Toronykilátó		Ág Tibor emlékszoba
	Boldog Apor Vilmos Emlékiállítás	Pér	Péri Dédi Nádikója
	Egyházmegyei Kincstér és Könyvtár	Pozsony - Dunacsúny	Danubiana Meulensteen Art Museum
	Múzeumház	Rábapatona	rábapatonai tájház
	Széchenyi Patikamúzeum	Somorja	Somorjai Városi Honismereti Ház
	Mobilis Interaktív Kiállítási Központ		
	Audi Hungária Látogatói Központ		
Győri Egyházmegyei Kincstér és Könyvtár			
Állandó Babakiállítás - Zichy-palota			
Füles Bástya			

Dunaszerdahelyen a Csallóközi Múzeum az egyetlen, ám Győrben 24 különböző múzeumi helyszínen lévő kiállítást sikerült összeírni a vizsgálat időpontjában, melyek változatos tárlatokkal, tematikával csalogatják az érdeklődőket. A 18. században épült, díszes Esterházy-palota a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum székhelye. Dr. **Radnai Béla** magángyűjteményéből rendezett állandó **kiállítás**, valamint időszakos tárlatok tekinthetők meg itt.³⁵ A múzeumhoz tartozik a XVIII. századi Magyar Ispita, amelyben a Dr. **Váczy Péter** történész egykori magángyűjteményét bemutató **kiállítás** tekinthető meg. A gyűjtemény magját reneszánsz és barokk bútorok, képző-és iparművészeti tárgyak alkotják.³⁶ A Káptalandombon, a Szent Mihály szobor és a püspöki székesegyház Szent László kápolnája szomszédságában található a XV. században épült Püspöki Udvarbíróház. A gótikus stílusban készült épület felújítását 1979-ben fejezték be, ekkortól ad otthont **Borsos Miklós életmű-kiállításának** a Rómer Flóris Múzeum repertoárjában.³⁷ A **Csikóca Művészeti Műhely és Kiállítótér** hazánkban egyedülálló Gyermekmúzeum, amelynek időszakos kiállításain műtárgyak, híres alkotók, művészeti korszakok elevenednek meg. A múzeum és a hozzá kapcsolódó műhely 3-12 éves korú gyermekek számára kínál vidám, játékos, mégis ismeretközlő kulturális élményt.³⁸ A **Győri Grafikai Műhely**

³⁵ <http://romer.hu/esterhazy-palota/>

³⁶ <http://romer.hu/vaczy-peter-gyujtemeny/>

³⁷ <http://romer.hu/borsos-miklos-allando-kiallitas/>

³⁸ http://turizmus.gyor.hu/cikk/csikoca_muveszeti_muhely_es_kiallitoter.html

és Kiállítótér a Rómer Flóris Múzeumhoz tartozó Napóleon-házban várja vendégeit. A XVII. századi eredetű, mai barokk formájára 1767-ben kialakított épület egykori vendégéről, Napóleonról kapta a nevét. Ma kortárs magyar és egyetemes képzőművészeti alkotások időszakos kiállítóhelye.³⁹ A **Kovács Margit Állandó Kiállítás** a Kreszta-házban tekinthető meg. A XVII. századi műemléképület Kreszta János fűszerkereskedő háza volt, jelenleg Kovács Margit, győri születésű kerámiaművész életmű-kiállításának helyszíne.⁴⁰ A 2006-ban helyreállított, a historizmus szellemében épült neológ zsinagóga az id. **Vasilescu** János magángyűjteményéből rendezett állandó kortárs **kiállítás** helyszíne, amelynek döntő részét Ország Lili festményei alkotják.⁴¹ Győr egyik legszebb barokk palotájában az **Apátúr-házban** (Xántus János Múzeum) állandó kiállítás mutatja be Győr és környékének történetét az őskortól az 1950-es évekig. Ezenfelül külön szobában kapott helyet a Petz család hagyatéka, az Abád-Hauser család magángyűjteménye, a Madách - gyűjtemény, valamint "A pusztulás képei" c. állandó kiállítás.⁴² A Fruhmann család egykori lakóházában létrehozott **Cserépkályha-kiállítás** a győri és Győr környéki kályhásság történetét enteriőr-szerűen mutatja be.⁴³ A 17. században épült **Vastuskós ház** ad otthont Patkó Imre (1922-1983) újságíró, művészettörténész gyűjteményének. Az épületben kortárs alkotók – többek között Kassák Lajos, Bálint Endre, Victor Vasarely és Kondor Béla – munkái, valamint kelet-ázsiai, afrikai, óceániai néprajzi tárgyak láthatók.⁴⁴ A **Rómer-ház** széleskörű, kulturális programkínálatával hiányt pótol a városban, az itt zajló rendezvények minden korosztályt megszólítanak, a gyermekektől egészen a szép korúakig. A legkiemelkedőbbek ezek közül az I love mozi filmvetései, az Import Improó Egyesület interaktív színházi előadásai, valamint a RómerKvella könnyűzenei koncertsorozat, mely többek között feltörekvő helyi zenekaroknak, művészeknek is teret ad a bemutatkozásra.⁴⁵ A 16-17. századi vár Sforza-félbástyájának földalatti járataiban, kazamatáiban helyezték el a főként római síremlékekből és újkori kőfaragványokból álló **Kőtárat**.⁴⁶ Az alapvetően klasszicista stílusú, de középkori részleteket rejtő **Káptalanház** épületben a látogatók megismerhetik a győri egyházmegye templomi építészetét, a 17-18. századi búcsújárás emlékeit, a barokkművészet remekeit, a 20. századi vértanúpapok élettörténetét, valamint felidézhetik II. János Pál pápa győri látogatásának momentumait.⁴⁷ A Szent István-kori székesegyház Magyarországon egyedülállóan háromszoros búcsújáróhely: itt található a Szent László-herma, a Könnyező

³⁹ http://turizmus.gyor.hu/cikk/gyori_grafikai_muhely_es_kiallitoter_napoleon_haz.html

⁴⁰ http://turizmus.gyor.hu/cikk/kovacs_margit_allando_kiallitas_kreszta_haz.html

⁴¹ http://turizmus.gyor.hu/cikk/vasilescu_gyujtemeny_zsinagoga.html

⁴² http://turizmus.gyor.hu/cikk/apatur_haz.html

⁴³ http://turizmus.gyor.hu/cikk/cserepkalyha_torteneti_kiallitas_fruhmann_haz.html

⁴⁴ http://turizmus.gyor.hu/cikk/patko_imre_gyujtemeny_vastuskos_haz.html

⁴⁵ http://turizmus.gyor.hu/cikk/romer_haz.html

⁴⁶ http://turizmus.gyor.hu/cikk/varkazamata_kotar.html

⁴⁷ <http://www.kaptalandomb.hu/hu/kiallitas/1/kaptalanhoz/>

Szűzanya-kegykép és Boldog Apor Vilmos sírja. A **Bazilika múzeum** pánccs szekrényében kialakított vitrin ötszáz év liturgikus kincseit őrzi.⁴⁸ Az államalapítás korában épült **Püspökvár** ma is a győri püspökség székhelye. A vár épületében megismerhetjük a Szent Korona, a Szent Jobb és a Szent László-herma győri kultuszának történetét. A kilátóba feljutva megcsodálhatjuk a város egyedülálló panorámáját.⁴⁹ A **Boldog Apor Vilmos Emlékkiállítás**on Apor Vilmos püspök korát és vértanúságát ismerhetjük meg.⁵⁰ Az **Egyházmegyei Kincstár és Könyvtár** liturgikus eszközöket és könyveket tartalmaz, az ajándékozó püspökök, főurak, és saját koruk stílusának megfelelő értékes ötvös remekeket, pompás textiltárgyakat, misekönyveket adományoztak. A könyvtár dokumentumai között kódexek, ősnymtatványok, régi magyar könyvek találhatók. Kiemelkedő értékek a Mátyás király könyvtárából származó Korvina, és Magyarország legnagyobb kódexe a Zalka-antifonálé.⁵¹ A Győr szívében található **Múzeumházon** belül található a győri vár kapuja. A földszinten teázó, az első emeleten Lebó Ferenc szobrászművész kamarakiállítása, a második emeleten időszakos kiállítások, bérelhető rendezvényterem várja a vendégeket.⁵² A Széchenyi Patikamúzeumot 1654-ben a jezsuiták alapították. A vitrinekben régi patikaedények és egyéb orvostörténeti tárgyak sorakoznak, továbbá érdekesség, hogy ez az egyetlen olyan patikamúzeum az országban, amely egyben működő gyógyszertár is.⁵³ Győr egyik legújabb oktatási-turisztikai attrakciója, a **Mobilis Interaktív Kiállítási Központ** Európában is egyedülálló, tematikus tudományos játszóház. A Mobilis elsődlegesen a járművekre és a közlekedésre, tágabb értelemben pedig a mozgásra, a mobilitásra koncentrál úgy, hogy testközelbe hozza a természet- és műszaki tudományokat és azoknak érdekes oldalát tárja izgalmasan a látogatók elé.⁵⁴ Az **AUDI HUNGARIA ZRT. Látogatói Központja** gyárlátogatásra invitálja az érdeklődőket, melynek során a járműgyár prés-, karosszéria- és összeszerelő üzemébe, valamint motorgyártási folyamatába nyerhetnek bepillantást.⁵⁵ A Zichy-palota ad helyet a Wiedra Berzsényi Monika által Győr városának ajándékozott **textilbabák állandó kiállításának**.⁵⁶ Győr török kori végvárának kazamatájában, a **Füles Bástyában** Dél-Amerika élővilágába pillanthatnak be az érdeklődők.⁵⁷ A térség további kiállításait a 3. táblázat: Az Arrabona térség múzeumai sorolja fel.

⁴⁸ <http://www.kaptalandomb.hu/hu/kiallitas/2/bazilika-muzeum/>

⁴⁹ <http://www.kaptalandomb.hu/hu/kiallitas/3/puspokvar-toronykilato/>

⁵⁰ <http://www.kaptalandomb.hu/hu/kiallitas/4/boldog-apor-vilmos-emlekkiallitas/>

⁵¹ <http://www.kaptalandomb.hu/hu/kiallitas/6/egyhazi-megyei-kincstar-es-konyvtar/>

⁵² <http://www.kaptalandomb.hu/hu/kiallitas/5/muzeumhaz/>

⁵³ http://turizmus.gyor.hu/cikk/szechenyi_patikamuzeum.html

⁵⁴ <http://mobilis-gyor.hu/mobilis>

⁵⁵ http://turizmus.gyor.hu/cikk/audi_hungaria_latogatoi_kozpont.html

⁵⁶ <http://www.mufegyor.hu/hu/zichy/allando-babakiallitas>

⁵⁷ http://m.turizmus.gyor.hu/cikk/fules_bastya.html

Emlékhelyek

4. táblázat: Emlékhelyek az Arrabona térségben

Település	Név
Abda	Radnóti Miklós abdai síremléke
Dunaszeg	kisvasúti emlékhely
Győr	Sulyok Vince Irodalmi Emlékhely
	Radnóti Miklós emlékhely
	Mária-oszlop
Mosonmagyaróvár	mosonmagyaróvári 56-os emlékpark-Gyásztér
Nagymegyer	Mátyásfa
	Történelmi Emlékpark
Somorja	Pipagyújtó Csárda - honvéd emlékmű
	zenei szoborpark

2011. június 3-án Ménfőcsanakon a Bezerédj-kastélyban nyitották meg a **Sulyok Vince Irodalmi Emlékhelyet**. A költő az évtizedeken át összegyűjtött könyveit és folyóiratait felajánlotta és elajándékozta azokat a Petőfi Sándor Általános Művelődési Központnak. A gyűjtemény a költő magyar és norvég nyelven kiadott munkái mellett tartalmazza az emigráns magyar irodalom sok fontos alkotását is, amely most megtekinthető az Emlékhelyen. Győrben, a **Radnóti Miklós emlékhelyen** található a költő egész alakos gránit szobra, amelyet Melocco Miklós készített. Radnótit 1944-ben lőtték agyon Győr határában, zsebében megtalálták a költő utolsó verseit tartalmazó Bori noteszt, többek között az 'Erőltetett menet' című híres versével. Győrben, a Széchenyi tér közepén álló **Mária-oszlopot**, mint emlékművet Kollonich Lipót győri püspök emeltette 1686-ban, Buda töröktől való visszafoglalása emlékére. Dunaszerdahelyen nem ismerünk hasonló emlékműveket a vizsgálat időpontjában, azonban Abda, Dunaszeg, Mosonmagyaróvár, Nagymegyer és Somorja rendelkezik ilyenekkel a térségben. (4. táblázat: Emlékhelyek az Arrabona térségben).

Várak, kastélyok

Az ún. **„Sárga-kastély”** Dunaszerdahely egyik legjelentősebb műemlék épülete. Padányi Biró Márton veszprémi püspök építtette 1753-ra unokatestvére, Padányi Biró István számára. Végül 1770-ben fejezték be. A kis park közepén álló kétszintes, eredetileg barokk kastélyt a 19. század elején klasszicizálták. A Csallóközi Múzeum 1970-72-ben költözött kastélyba. A Győrött található **ménfőcsanaki Bezerédj-kastély** 1790 körül copf stílusban épült, klasszicista portikusszal. Kastélykápolnája 17-18. századi barokk épület. Építészetileg helyesebb kúriának nevezni, a kastély elnevezést a ménfői nép adományozta az épületnek. A kastélyban található a Sulyok

Vince Irodalmi Emlékhely és a Galgóczy Erzsébet emlékszóba.⁵⁸ Az államalapítás korában épült Püspökvár ma is a győri püspökség székhelye. A főpapi rezidencia mai arculata gróf Zichy Ferenc püspök (1743-1783) nevéhez kötődik.⁵⁹ További kastélyok és várak találhatóak még a térségben Bősön, Héderváron, Mosonmagyaróváron, illetve Pozsonyban. (5. táblázat: Várak, kastélyok az Arrabona térségben)

5. táblázat: Várak, kastélyok az Arrabona térségben

Település	Vár/Kastély
Bős	Amade vár
Dunaszerdahely	Sárga-kastély / Csallóközi Múzeum
Győr	ménfőcsanaki Bezerédj-kastély (Sulyok Vince Irodalmi Emlékhely, Galgóczi Erzsébet emlékszóba)
	Püspökvár
Hédervár	Khuen-Héderváry-kastély
Mosonmagyaróvár	Mosonmagyaróvári vár
Pozsony	Zichy-Ferraris kastély

Színházak

6. táblázat: Színházak az Arrabona térségben

Település	Színház
Dunaszerdahely	Csaplár Benedek Városi Művelődési Központ (Rivarda Színház, Aranykert Bábszínház)
Győr	Győri Nemzeti Színház
	Vaskakas Színház
	Menház Színpad
Mosonmagyaróvár	Flesch Károly Kulturális Központ (színházteremmel)

Dunaszerdahelyen a **Csaplár Benedek Városi Művelődési Központ** (Rivarda Színház, Aranykert Bábszínház) színháztermében színházi előadások, hangversenyek, folklórestek váltják egymást. A művelődési központban számos csoport működik magas művészi szinten: 2 bábcsoport (gyermek és felnőtt), 2 színjátszó csoport, 2 tánccsoport, éneklőcsoport.⁶⁰ Győr három színház előadásaival várja az odaérkezőket. a Győri Nemzeti Színház 1978-ban készült el, miután a városvezetés döntött az új színház megépítéséről. Az épület méreteivel közép-európai viszonylatban is korszerűen megépített volt, az első előadást 1978. november 4-én tartották.⁶¹ A Vaskakas Művészeti Központot otthonának tudó **Vaskakas Bábszínház** 2016-ban jubileumi, 25. évadát kezdte meg. A színház szakmailag az egyik legmagasabban jegyezett magyarországi bábszínház: 2002-ben a magyar társulatok közül elsőként kapta meg a

⁵⁸ <http://www.bezeredj-kastely.hu/hun/a-bezeredj-kastely-adatai.html>

⁵⁹ <http://www.kaptalandomb.hu/hu/kiallitas/3/puspokvar-toronykilato/>

⁶⁰ <http://www.vmkds.sk/hu/r%C3%B3lunk/bemutatkozunk>

⁶¹ <http://www.gyoriszinhaz.hu/a-szinhaz/a-sz%C3%ADnh%C3%A1z-t%C3%B6rt%C3%A9net>

Nemzetközi Bábművész Szövetség, az UNIMA nagydiplomáját.⁶² Az egykori zsidó menház épületének jobb szárnyában kapott helyet a **Menház Színpad**. Az épület felújítását és többfunkciós kulturális központtá alakítását a tulajdonos Győri Zsidó Hitközség 2012-ben, az Öt Templom Fesztivált szervező Karzat Színház Nonprofit Kft.-vel együttműködve kezdte el és folytatja.⁶³ (6. táblázat: Színházak az Arrabona térségben)

7. táblázat: Alkotóházak az Arrabona térségben

Település	Név
Dunaszerdahely	Kortárs Magyar Galéria
Győr	Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum - Alkotóház
Hédervár	Hédervári Alkotóház

Az Arrabona régióban színesítik még a kulturális turisztikai kínálatot az alkotóházak. A dunaszerdahelyi Kortárs Magyar Galéria és a győri Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum Alkotóháza emelhető ki a két település kapcsán. (7. táblázat: Alkotóházak az Arrabona térségben)

8. táblázat: Tematikus utak, tanösvények az Arrabona térségben

Település	Tematikus útvonal/tanösvény
Ásványráró-Dunaszeg-Győrladamér-Győrzámoly-Hédervár-Lébény-Vámoszsabadi-Nagybajcs-Kisbajcs-Vének-Gönyü	SZIGETKÖZ – AZ EZER SZIGET ORSZÁGA
Dévény	Náučný chodník Bratislavské luhy
Dunaszeg	Morotva-tavi tanösvény
Győr	Holt-Rába tanösvény Püspökerdő (Győr – Pinnyéd) tanösvény
Győr-Abda-Kunsziget	„TÖRTÉNELMI EMLÉKHELYEK”
Győr-Abda-Kunsziget-Győrújbarát-Nyúl-Pér-Vámoszabadi-Nagybajcs-Gönyü	GYŐR KÖRNYÉKI TEMPLOMTÚRA
Győr-Győrújbarát	NAPÓLEON NYOMÁBAN
Győr-Győrújbarát-Nyúl	„A PANNONHALMI BOROK ÚTJA” LÓHÁTON A DOMBOK VIDÉKÉN
Győrújbarát	VárKő
Pozsony	Náučný chodník devínska Kobyla E2 Náučný chodník Dinopark ZOO Bratislava Náučný chodník v Dúbravke je opäť náučný
Pozsony-Rusovce	Lamač – Kačín a späť náučný chodník Rusovce

⁶² <http://vaskakas.hu/bemutakozas>

⁶³ <http://menhazszinpad.hu/szinhazunk/>

Természeti kulturális vonzerők közül a Dunaszigeti „Eleven táj” Oktató- és Kutatóközpont és a Lébényi Forrástavak jelenthetnek vonzerőt, de a régióban több tematikus útvonal, tanösvény is csalogatja az idelátogatókat, amelyeket részletesen a 8. táblázat: Tematikus utak, tanösvények az Arrabona térségben foglal össze.

4.1.2 Rendezvények, sportesemények

9. táblázat: Rendezvények az Arrabona térségben

Település	Rendezvény
Bős	Bősiek Bősért
Dunaszerdahely	Fröccsfeszt
	Csallóközi Vásár
	Felvidéki Vágta
	Czajlik Ranch
Győr	Barokk Bál
	Győri Tavaszi Fesztivál
	Magyar Táncfesztivál
	Barokk Esküvő Történelmi Ünnepi Játékok
	Győri Sárkányhajó Fesztivál
	Édes Napok
	Food Truck Show
	Győri Könyvszalon Nemzetközi Könyvbemutató és - Vásár
	Győri Téli Fesztivál és Vásár
	Széchenyi Egyetemi Napok
	Adventi Téli Fesztivál és Vásár Győr
	Öt Templom Fesztivál
	Szentiváni Fesztivál
	Egészségpiac Győr
	Győri Kolbász- és Sörfesztivál
	Szent László Napok
	Győrkőcfesztivál
	GYŐRI NÉP- ÉS VILÁGZENEI FESZTIVÁL
	Rába Ring Kamionos Fesztivál
	Bor-, Borlovag és Gasztronómiai Fesztivál
Mecsér	Ladikos Fesztivál
Mosonmagyaróvár	MosonShow Nemzetközi Makettkiállítás és Verseny
	Szent István Napok
	Szigetköz Ízei, Vármegye Borai
Nagymegyer	Nagymegyeri Ezoterikus Fesztivál
Somorja	Pomlé fesztivál

A térség legnagyobb központjaként **Győr** egész éven át számos országos, regionális és nemzetközi jellegű **sportrendezvénynek**, fesztiválnak, kiállításnak és egyéb kulturális eseménynek ad otthont. Sport tekintetében a város az elmúlt években, az országos és regionális jelentőségű bajnokságok mellett, több alkalommal adott otthont **kézilabda, öttusa, kajak-kenu stb. Európa-bajnokságnak, világbajnokságnak**, az évente, gyerekek számára szervezett **Győrkőcfesztiválnak** és itt került megrendezésre 2017-ben az **Európai Ifjúsági Olimpiai Fesztivál**. A kulturális események közül turisták százai vonzzák még a különféle gasztrológiai fesztiválok. Dunaszerdahelyen **Csallóközi Vásár és Felvidéki vágta** érdemel említést.(9. táblázat: Rendezvények az Arrabona térségben)

4.1.3 Helyi termékek

Szükséges megemlíteni, hogy a térségben számtalan, a Szigetközre és a Csallóközre jellemző helyi termék vállalkozás van. A helyi termékek fontossága nemcsak a kisebb környezetterhelésben rejlik. Helyi termékek fogyasztásával, vásárlásával segítjük a lokális tradíciók őrzését, egyes receptek és mesterségek fennmaradását, a helyi identitás erősödését. Turizmusra gyakorolt hatása jelentős, hiszen a turisták egy-egy helyi terméket is úgy ajánlhatnak ismerőseiknek, kollégáiknak, akár egy nyaralási úti célt. Ha a legtöbben nem is a helyi termék miatt tesznek meg több tíz vagy több száz kilométert, adott desztináció turizmusa fellendítésében jelentős szerepet játszik, növeli a helyi bevételeket. Az Arrabona régióban működő helyi termék vállalkozásokat a 10. táblázat: Helyi termékek az Arrabona térségben nevesíti.

10. táblázat: Helyi termékek az Arrabona térségben

Település	Helyi termékek
Baka	szárított zöldség, paprikakrém
Dunakiliti	zöldségek, palánták zöldségpüré, lekvár, savanyúság
Dunaszerdahely	növényi olajok levendulaszörp, homoktövis, teák lekvár, paprika, gyümölcs- és zöldségkrémek
Dunasziget	tojás lekvár kecsketej, kecskesajt homoktövis méz, -lekvár
Écs	fafaragó
Győr	Fűszer- és gyógynövények Gyümölcs, lekvár, befőtt, szörp Kézműves mézeskalácsok, bonbonok szalmatárgyak mackókészítő Képfestő műhely
Győr-Ménfőcsanak	méz
Gyórság	kézműves gyógynövény- és gyümölcszörpök, -lekvárok
Győrújbarát	Élő sertés, húsáru bor Gombakészítmények
Győrzámoly	kolbász
Halászi	idénygyümölcsök és -zöldségek
Ikrény	Gomba, gombakészítmény
Lébény	Paprika, paradicsom, saláta, egynyári dísnövény kecskesajt, tejtermékek
Ménfőcsanak	mangalica hús
Mosonmagyaróvár	növényi csírák szappan
Öttevény	húsáru, tejtermék
Rábapatona	kályhacsempe

4.2 Kereslet

Győr és Dunaszerdahely várostengelyének kulturális és turisztikai kínálata értelemszerűen meghatározza a mérhető keresletet is. A megvalósuló látogatások a 3. fejezetben már áttekintésre kerültek, az ottani elemzést itt még bizonyos vetületekben tovább árnyaljuk, azonban a keresletre vonatkozó elemzés lényegi részét annak ideálisabban pozícionált állapotának leírására fordítjuk.

A Győri járásban, 2015-ben, az 1000 főre jutó vendégek száma 874, míg az 1000 főre jutó vendégéjszakák száma 1989 volt. Ezzel párhuzamosan, ugyanebben az évben, a Dunaszerdahelyi járásban az 1000 főre jutó vendégek száma 513, míg az 1000 főre jutó vendégéjszakák száma 1268 volt. Mindez mutatja a magyarországi oldal iránt detektálható magasabb turisztikai keresletet, jól leírja e tekintetben a két térség egymáshoz való viszonyát.

Ha attrakciók szerint is szeretnénk kiemeléseket tenni, nem mehetünk el amellett, hogy mennyire jelentős tömegeket mozgat meg Győr modern fürdője, a Rába Quelle: már nyitási évében mintegy 5 millió fős látogatószámmal büszkélkedhetett! Emellett (az egyébként szintén jelentős) dunaszerdahelyi fürdő, a Termál Park látogatószáma szinte eltörpül, bár stabil, növekedő tendenciát mutat: 2014-ben 323e 2015-ben 377e, 2016-ban 399e 2017 410e fő látogatott el ide (javarészt a volt Csehszlovákia területéről).

Sokak szerint a Győri Árkád bevásárlóközpontja és annak mozija jelenti a leginkább számottevő, a Csallóközre is egyértelműen átsugárzó attrakciót. Ezt a keresletet maga az üzletközpont is érzékeli és erősíti, óriásplakátos hirdetései Dunaszerdahelyen és környékén is általánosak. Mivel a szlovákiai oldalon nincs ehhez hasonló léptékű üzletközpont, bevásárló turisztikai jelentősége és mozija nem csak a magyarországi oldalon számít igen népszerűnek. Az ilyen módon Győrbe érkező kereslet érdeklődése azonban további desztinációk irányában is felkelthető lenne.

Fentitől (legalábbis látogatószám-béli) jelentőségében elmaradó, ám szintén jelentős határon is átnyúló vonzóhatással bíró attrakció Győr színháza, melynek 2012-ben pl. 84733 fő látogatója volt. A színház a csallóközi magyarság egyik kiemelkedő jelentőségű kulturális találkozóhelye.

A kereslet kapcsán szólnunk kell a régió sportturizmusáról is, annál is inkább, mert sporteseményekkel kapcsolatban fellépő regionális érdeklődésnek is van számottevő kulturális vonatkozása, különösképpen is a térség magyar nemzetiségű lakosainak körében. Győr sportinfrastruktúrája eleve európai színvonalú (nem véletlen, hogy Európai Ifjúsági Olimpiai Fesztivált rendezhetett a város, 2017-ben), de határon is átnyúló szurkolói vonzerőt leginkább a város női kézilabda csapata indukál, míg Dunaszerdahelyen a szlovák elsőosztályban játszó férfi futballcsapat mozgat meg számos magyarországi szurkolót is, a szlovákiai magyarság nem

hivatalos csapatként tekintenek rá, így jelentős kulturális kapcsot is jelent Magyarország irányában. E sportturisztikai átjárások, illetve e jelenségnek a szinergikus kihasználása más alágazatokban, még jelentős potenciálokat rejt a régió számára.

Ugyan turisztikai jelentősége maximum indirekt módon van (pl. a városban élő egyetemisták kultúrafogyasztása miatt), nem mehetünk el amellett sem szó nélkül, hogy Győrnek egyetemvárosi rangja is van. A Széchenyi István Egyetem határon átnyúló kulturális jelentősége abban áll, hogy csallóközi magyarok százai számára jelenti az elsődleges felsőoktatási helyszínt. Ez azért is fontos, mert az itt tanuló, később a régió elitjévé váló szlovákiai magyarok mentális térképén az Arrabona régió egységes kulturális térré válik egyetemi éveik során, mely a későbbi, esetleges régió-szervezői szerepükben is jótékonyan köszönhet vissza.

Mindezen alapadottságok ismerete mellett az Arrabona régiót érintő kulturális és turisztikai kereslet kétpólusúságát kell kiemelnünk. A régióba irányuló kereslet tervezésével kapcsolatban leginkább azt kell szem előtt tartani az érintett szereplőknek, hogy párhuzamosan jelentkezik a régióban egy belső, a Szigetköz és Csallóköz, illetve Győr és Dunaszerdahely lakossága által támasztott kulturális kereslet, mely helyi léptékű, alacsonyabb fizetőképességű. Míg ezzel párhuzamosan jelentkezik a régió kívülről érkező kereslet, melynek pozícionálása akkor a leghelyesebb, ha elsősorban a környező fővárosi régiók magas jövedelmű és igény szintű kultúrafogyasztóit célozza meg. E két keresletet támogató csoport igényeinek integrált intézményekben történő kiszolgálása az attrakciók fenntarthatóságát is nagyban fokozza. A meglévő kereslet és kínálat szinergikus összehangolása ezen túlmenően is fontos cél.

Győr regionális vezetőszerpe nem csupán megyeszékhelyi rangjában, iparának jelentőségében vagy méretében érhető tetten. Ezekkel összefüggésben – ahogyan azt a fenti leltárból is láthatjuk – kulturális és turisztikai attrakcióinak tekintetében is kiemelkedő, az Arrabona régió egyértelmű fővárosának tekinthető.

Dunaszerdahely turisztikai potenciáljáról az EGTC stratégiája így ír:

„A 22°500 fős **Dunaszerdahely**, a Csallóköz központja és a térség harmadik legnagyobb városa. Pozsonytól 45, Győrtől 35 km-re fekszik. A történelmi egyházaknak, számos kulturális központnak, oktatási intézménynek valamint egy termálfürdőnek otthont adó kisváros ma is a régió kulturális és idegenforgalmi központja. Státusza a történelem során folyamatosan változott, a 14-15. században királyi birtok volt, majd mezővárosként emlegették, de volt a Pálffy család birtoka is, majd nagyközségi státuszt kapott. 1960-ban nyilvánították várossá. A kommunista érában fokozatosan elbontották meghatározó épületeit, felszámolták temetőit – a régi város lényegében lebontásra került. Azonban így is

számos nevezetességet, potenciális turisztikai attrakciót tudhat magáénak, melyek közül kiemelendő a *Sárga kastély*, melyet a város híres szülöttje, Kondé Miklós építtetett. Az 1970-es évektől benne található a *Csallóközi Múzeum*. A 20. század elején épült, a város legpatinásabb épületében, a *Vermes- villában* működik a *Kortárs Magyar Galéria*. Továbbá említésre méltó még a több mint 2500 sírt magába foglaló *zsidó temető* és az *orosz katonai temető*, mely az 1914-18 között, Dunaszerdahely mellett működő Császári és királyi hadifogolytábor temetője volt. Mindezek mellett számos egyéb emlékmű, szobor őrzi a város történelmi múltját, híres szülötteinek emlékét.

Dunaszerdahely idegenforgalmi jelentőségét kiváló *termálvizű fürdőjének*, wellness- komplexumának is nagyban köszönheti, melyet az elmúlt években teljes körűen felújítottak, akadálymentesítettek, továbbá kibővítették egy új többfunkciós pályával is, mely mintegy 18 hektárnyi területen kiváló lehetőséget biztosít a sportolásra (futball, kosárlabda, kézilabda, strandröplabda stb.).

Mindezen kívül a város egész éven át számos helyi és regionális jelentőségű fesztiválnak és kulturális rendezvénynek is otthont ad, melyek közül kiemelendő például a Csallóközi Múzeum által évente meghirdetésre kerülő *Csallóközi Színes Ceruzák* – Nemzetközi Gyermekrajz és képzőművészeti kiállítás, vagy a *Csallóközi vásár*, vagy akár a *Csallóköz gyümölcssei-kiállítás*."

5. A kulturális turizmus kapcsolatrendszer elemzése

Az elmúlt 10 év során több szervezet, egyesület is létrejött a térségben turizmusfejlesztési céllal. Az idegenforgalomban érdekelt civil szervezetek, vállalkozók és önkormányzatok, közös turisztikai beruházásokon és marketingpolitikán keresztül szeretnék előmozdítani a turizmus (és ezzel a települések) fejlődését. A legrégebbi ilyen TDM a Szigetköz Turizmusáért Egyesület, mely 2009-ben alakult azzal a céllal, hogy szakmailag összefogja a térség turizmusában tevékenykedőket, ellássa azok érdekképviseletét, fellendítse a térség idegenforgalmát. A szervezet alakulása óta több sikeres projekten van túl. Színvonalas, folyamatosan frissülő honlapot működtetnek, ezzel is segítve a helyieket és a Szigetközbe látogatókat egyaránt. Továbbá az egyesület tagjai által bevezetésre került egy ún. Szigetköz kártya is, melynek tulajdonosa jó néhány étteremben, szórakozóhelyen, múzeumban stb. juthat kedvezményhez.

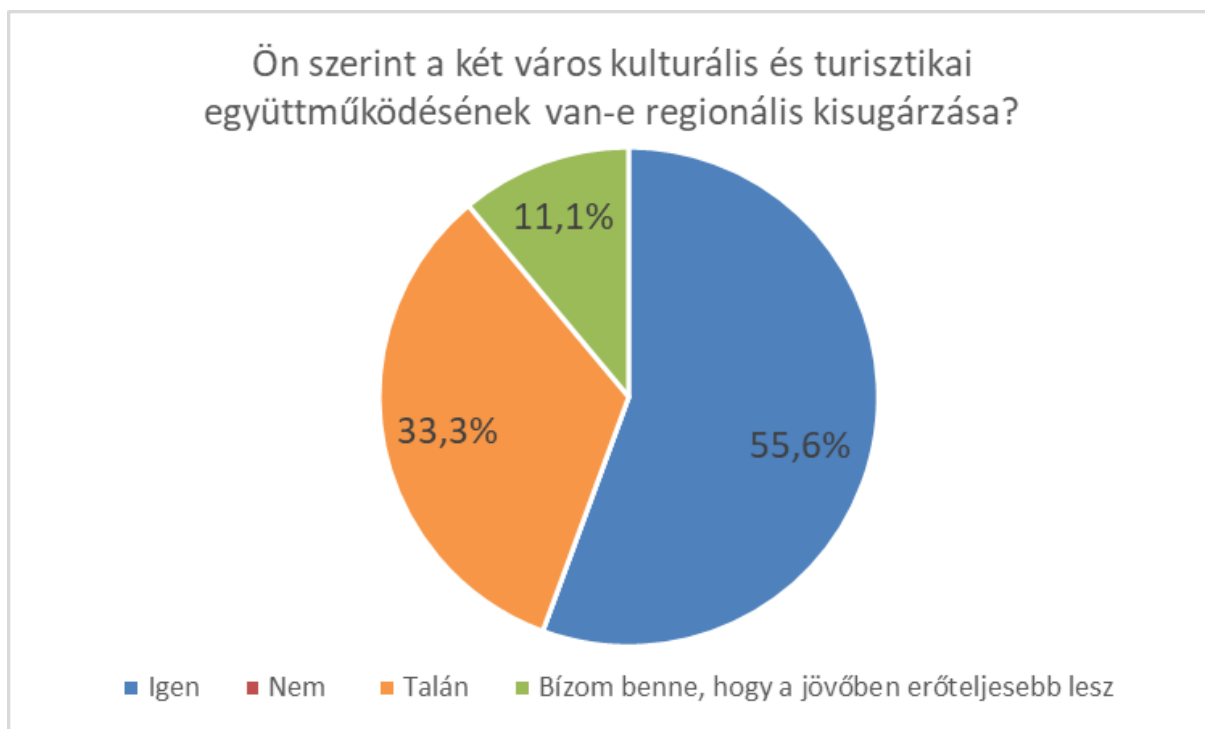
2010-ben írták alá a „Legyen aktív vendégünk, találkozzunk a győri kistérségben!” c. pályázatot, melynek keretében készült el napjainkra a győri Látogatóközpont/Tourinform iroda a város központjában. A központ elsődleges célja, hogy egy egységes, a kistérségi társulás minden tagját érintő turisztikai programcsomaggal, hasznos információkkal lássa el az érdeklődő turistákat. A győri látogatóközpont azóta az Arrabona régió magyar oldalának meghatározó turizmusszervező intézményévé vált.

A szlovák oldalon 2012-ben jött létre a Szigetköz Turizmusáért Egyesülethez sokban hasonlító Žitný ostrov - Csallóköz területi idegenforgalmi szövetség Nagymegyer, Dunaszerdahely, Somorja, Bős és Keszölcés összefogásával. A szövetség céljául tűzte ki egy jól azonosítható, jól propagálható és annál is jobban eladható turisztikai desztináció létrehozását és az ehhez szükséges állami támogatások pályázati úton történő megszerzését.

Az elmúlt évtized során tehát néhány esetben helyi, kistérségi szinten sikerült alapszinten a gyakorlatba is átültetni a közös gondolkodáson, települési összefogáson alapuló turizmusfejlesztést. Azonban továbbra is elengedhetetlen lenne egy, a határon is átnyúló táji összetartozást, a közös történelmi múltat figyelembe vevő és annak minden előnyét kiaknázó turisztikai együttműködés is. Ötlet szintjén ugyan már létezik, az Arrabona EGTC integrált területi stratégiájában is szerepel, de a gyakorlatban még sohasem valósult meg rendszerbe szervezett turisztikai együttműködés a magyar és a szlovák oldal között.

A kívülről detektálható együttműködési háló képénél jóval érdekesebb kérdés, hogy mindezt a helyi aktorok miként érzékelik. A régióban tevékenykedő, a turisztikai, illetve a kulturális együttműködésben érdekelt szereplők körében kitöltetett kérdőív tanúsága alapján változatos következtetések szűrhetők le.

18. ábra: A két város turisztikai kisugárzása a válaszadók szerint

Abban hozzávetőleges egyetértés mutatkozik, hogy a két város kulturális és turisztikai együttműködésének regionális kisugárzása van, a „talán”-ok és a „bízom benne, hogy a jövőben erőteljesebb lesz” válaszok száma már itt is utal arra, hogy a válaszadók valószínűleg nem érzik igazán kiforrottnak, magas szintűnek ezt, a két város közti kulturális és turisztikai együttműködést.

Az együttműködés gátjaként a következő, jellemző kifejtett válaszok érkeztek be:

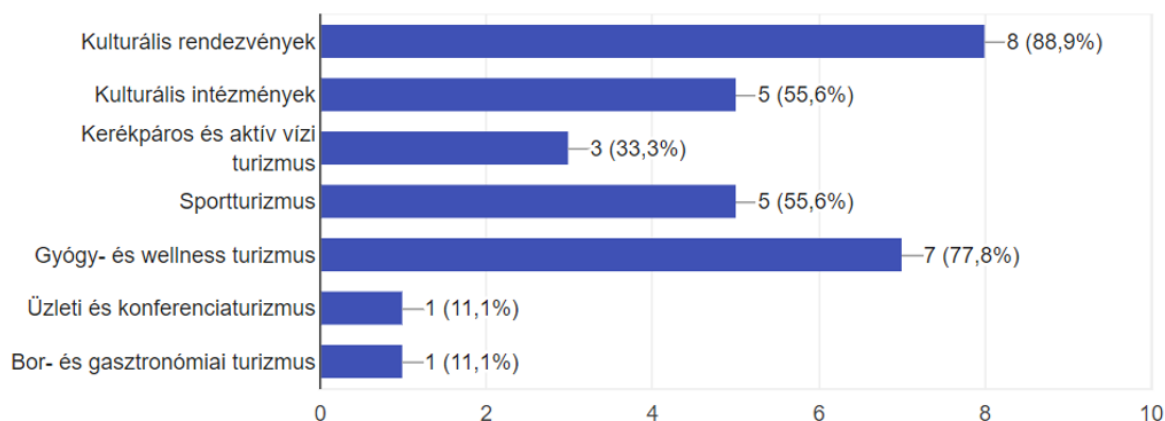
- „Hozzáállás.”
- „Közös gondolkodás hiánya; humán erőforrás leterheltsége.”
- „A földrajzi távolság és az eltérő turisztikai szemlélet.”
- „Még kevés a szakmai kooperáció. De jó elmozdulások vannak.”
- „Az intézmények, kapcsolat hiánya. Személyek, akik ezzel a területtel foglalkoznak.”
- „A legnagyobb gát és probléma a tömegközlekedés hiánya! Ha valaki nem rendelkezik autóval, gyakorlatilag nincs módja átjutni...”
- „Turisztikailag minden térségnek a saját desztináció és termékfejlesztés a célja, amennyiben ebbe belefér a win-win alapú együttműködés és a kínálati szinergiák erősítése, úgy az együttműködés gyümölcsöző lehet.”

Mindezekből világosan tükröződik, hogy az együttműködésben érintett szereplők igen önkritikusan tekintenek a kooperáció eddig elért szintjére, és számos gyakorlati problémát tudnak azonosítani, ráadásul mindenki mást és mást, ami arra utal, hogy egyrészt a kapcsolatokat még nem jutottak arra a szintre, hogy e kérdésben egyeztetések történtek volna, nem rajzolódna ki közösen hangsúlyos problémák, mindenki másban látja a legfőbb gátlótényezőket, másrészt valóban számos területen lehet még szükség a feltételek javítására.

19. ábra: Az együttműködés releváns területei a válaszadók szerint

7. Véleménye szerint mely területeken van leginkább relevanciája az együttműködésnek?

9 válasz

Hasonló heterogenitást fedezhetünk fel az együttműködés szempontjából releváns területeket firtató kérdésre adott válaszok kapcsán is. Kiemelkedően fontosnak tűnik a válaszadók számára a kulturális rendezvények, illetve a gyógy- és wellness turizmus kapcsán fellépő együttműködési igény/potenciál, de fontosnak tartják a kulturális intézmények és a sportturizmus esetében is a kooperációt. Ennél alacsonyabb jelentőségűnek ítélik a válaszadók a kerékpáros és vízi turizmus esetében a közös gondolkozást, ami különösen érdekes annak fényében, hogy éppen e témák kapcsán van kiemelkedő fontossága az útvonalfejlesztések összehangolásának – ez az értékítélet a kompetitív attitűd konzerváltságára is utalhat. Az üzleti és konferenciaturizmus, továbbá a bor- és gasztroturizmus esetében ez a versengő hozzáállás pedig már egyértelműnek tűnik.

Kérjük röviden fejtse ki, hogy milyennek ítéli a két város közötti turisztikai együttműködést? (9 válasz)

gyümölcsöző

Kezdeti szakaszban van, fejlesztésre szorul.

Az együttműködés jelenleg még csak kialakulóban van.

xxx

Perspektivikus, de nem eléggé aktív.

Kevésbé aktív

Azt mondanám ez egy egyirányú folyamat. Dunaszerdahelyről rengetegen járnak át csak az Árkád és mozi miatt. Ugyanakkor jelentős az oktatás, fürdő, s egyéb tényezők is.

Hiányos

A legtanulságosabb talán az, hogy milyen válaszok érkeztek a két város közötti turisztikai együttműködést firtató kérdésre, az érdekelt szereplőktől. Csupán egy válaszadó érzekelte (kitörő optimizmussal) gyümölcsözőnek e kapcsolatokat, egy másik válaszadó lényegében a győri Árkádra egyszerűsítette a kapcsolatok érzékelését, a válaszadók többsége azonban egyértelműen hiányosnak, kezdetinek, kevésbé aktívnak aposztrofálta a helyzetet, és különösen tanulságos, hogy két „troll-válasz” is született, mely arra utal (mivel ez a magatartás a kérdőívre kapott válaszadás egészét nem jellemezte), hogy ezek a válaszadók vélhetően jelenleg még detektálhatatlannak tartják a két város együttműködését e témában.

Összességében leszűrhetjük, hogy bár országon belüli turizmus- és kultúraszerveződés mindkét oldalon van, sőt (különösen a magyarországi oldalon) egészen jól szerveződik, határon átnyúló értelemben ilyesmiről 2018-ban még nem beszélhetünk. Az elvi nyitottság megvan a szálak szorosabbra fűzésére, azonban annak érdekében, hogy mindez egy jól működő, intézményi szinten is operatív, közös rendszerré érjen, még rengeteget kell együtt dolgoznia a két oldal szereplőinek. Ennek a folyamatnak csupán az első lépéseinél jár az Arrabona régió.

6. A kulturális turizmus környezetének elemzése

6.1 Fekvés

Ahogy az fentebb már láthattuk, Győr és Dunaszerdahely földrajzi fekvése kulturális turisztikai potenciáljukat is meghatározza. Győr jelentős magyarországi nagyváros, megyeszékhely, számottevő, önálló kulturális vonzerővel, egyúttal a Szigetköz (Budapest felőli) kapuja. Dunaszerdahely a szlovákiai városhierarchiában alacsonyabb helyet foglal el, azonban kulturális jelentősége, központoserepe, a szlovákiai magyarság tekintetében vitathatatlan, egyúttal a Csallóköz „fővárosának” tekinthető. Azt is láthattuk, hogy a két város kulturális adottságai, kereslete illetve kínálata számos ponton egybefonódik, egymást kiegészíti, ezzel egyszersmind egy sajátos tengelyt alkotva, az egymáshoz természeti, tájképi szempontból is igen hasonlatos, két nagy, szomszédos, magyar kulturális örökségi dominanciájú, ám igen sokszínű etnikai forrásból (a magyar és a szlovák mellett kiemelkedő jelentőségű a német és a zsidó örökség) táplálkozó tájegység felfűzésével.

E belső, Duna-menti térszerveződésen túl azonban hangsúlyt kell fektetnünk a szóban forgó határ menti régió külső kapcsolataira, szomszédos viszonyaira is, elsősorban a kulturális turisztikai összefüggések mentén.

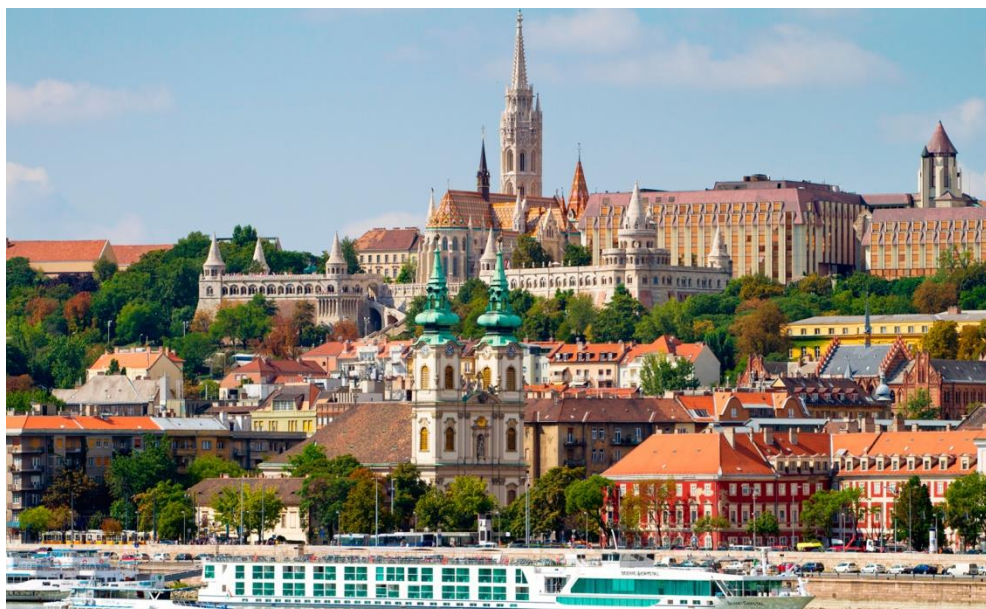
Vizsgálati térségünk meghatározó viszonyítási horizontja a Bécs-Budapest tengely, mely transzeurópai közlekedési folyosóként vízen, vasúton és autópályán egyaránt érintő közelségbe hozza a két közép-európai jelentőségű fővárosi agglomerációt. Győr és tágabb térsége e két jelentős (és fizetőképes!) turisztikai kereslettel rendelkező gócpont között éppen félúton helyezkedik el, ráadásul a dinamikusan fejlődő szlovák főváros, Pozsony közelsége még jelentősebb, bekötöttsége az imént említett európai folyosókba szintén kifogástalan. E fővárosi városrégiók közelsége, és a polgáraik által támasztott turisztikai érdeklődés meghatározó kínálatbefolyásoló tényezőként jelentkezik a régióban. A kínálat kialakításakor, fejlesztésekor mindezért azzal a tényezővel is számolni kell, hogy a helyi népességen túl, elsősorban megcélzott, szomszédos főváros-térségi látogatók milyen attrakciókat találnak meg otthon, illetve a győr-dunaszerdahelyitől eltérő szomszédoságukban.

6.2 Szomszédságok

6.2.1 A magyar főváros

Budapest turizmusa évről-évre dinamikusan fejlődik, a látogatók száma szárnyal. E nyüzsgés azonban a budapestiek egy jelentős részét is nyugalmasabb, csendesebb, zöldebb, ám a megszokott városi kényelmet biztosítani képes régiók felé hajtja. A magyar főváros agglomerációjából érkezőket megcélzó kínálatnak tehát egyszerre kell biztosítani a városban megszokott funkciógazdagságot, szolgáltatás-sebességet, illetve a város zaját feledtető természeti környezet, csend és zöld-infrastruktúra előnyeit.

1. kép: budapesti panoráma (Forrás: www.turizmus.com)

6.2.2 Az osztrák főváros

Bécs kulturális turisztikai kínálata tetemes, a budapestiével vetekszik, sőt világszinten is a legjelentősebbek közé tartozik. Ezzel a kínálattal versenyre kelni természetesen lehetetlen és értelmetlen, azonban (hasonlóan a budapesti viszonylathoz) az itt meglévő, magas szolgáltatási színvonalhoz szokott, fizetőképes kultúrafogyasztók régióba csábítása, kiszolgálása, megfelelő léptékű, kellően komplex tartalmú programokkal, kiállításokkal, egyfajta kultúr-rekreációs csomagok értékesítésével könnyen megvalósítható.

2. kép: Belvedere kastély – Bécs (Forrás: <http://becs.vilagnezo.hu/>)

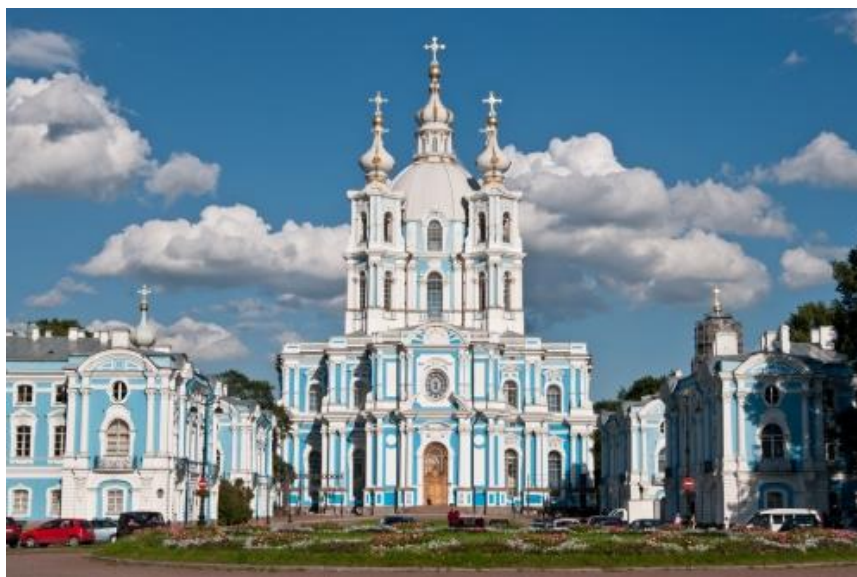

6.2.3 A szlovák főváros

A pozsonyi célközönség a másik két fővárosihoz hasonló (csak kisebb léptékű) arculatú városban él. Az igényeik és a fizetőképességük is hasonló, jelentősebb közelségük miatt azonban ebben az esetben már az egynapos, szálláshely-igénybevétel nélküli kirándulások/látogatások vonzereje is jelentősen megnő.

A Pozsonyból érkező érdeklődés felkeltésének és kiaknázásának a szlovák nyelvű tájékoztatás általánossá tétele (ez természetesen csak az Arrabona régió magyarországi oldalán tekinthető feladatnak) fontos előfeltétele, egyúttal pozitív, kooperatív kulturális üzenet is.

3. kép: Szmolnij-kolostor és intézet – Pozsony (Forrás: <http://pozsony.vilagnezo.hu/>)

6.2.4 A nyugati Felvidék

Szlovákia, Csallóköztől északnyugatra, északra és északkeletre, található tájegységei, régiói (Hegyalja, Vág-völgy, Zobor-vidék, Mátyusföld, Selmec) egyedi arculattal rendelkező, azonban az Arrabona régióhoz mérten alacsonyabb és réteg-jellemzettebb érdeklődésre számot tartó térségek. Vegyes arculatuk a vizsgálati térség lakói számára is vonzó, alkalmi desztinációvá teszi e tájegységeket. A néprajzi, gasztronómiai, történeti értékekben, egyediségekben bővelkedő sáv bizonyos témákban konkurens (elsősorban a megcélzandó szlovákiai lakosság körében), más vonatkozásban azonban partnere lehet az Arrabona régiónak. A komplex kínálat kialakításakor e térségek szolgáltatási portfóliója és eseménynaptára is elemzendő.

4. kép: Selmeci Leányvár – Selmecbánya (Forrás: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Selmecb%C3%A1nya>)

6.2.5 A Fertő-vidék

A Fertő-vidék, a Bécs és Pozsony agglomerációiból érkező célcsoportok esetében egyértelmű versenytársa az Arrabona régiónak. Vízi sport lehetőségei (pl. fertő-tavi vitorlázás) ugyan eltérő arculatúak, kerékpáros lehetőségei, épített öröksége (pl. Sopron), gasztronómiája, kastélyai stb. azonban hasonló jellegű és mértékű vonzerőt képviselnek. Fontos azonban, hogy az e régióba érkező (jellemzően osztrák) vendégek, megfelelő szolgáltatás-mix kínálatok mellett az Arrabona régióba is átcsábíthatóak, továbbá e látogatói csoport szemében Győr kulturális potenciáljának jelentősége plusz tőkesúlyt adhat egy Szigetköz-Csallóköz kirándulás-meghosszabbítási érvelésnek.

5. kép: Fertő-tó (Forrás: <http://www.top7hungary.com/ferto-to/>)

6.2.6 A Balaton-felvidék

A Balaton Közép-Európa egyik legjelentősebb turisztikai régiójának szíve, az Arrabona térségből, és a szomszédos városszomszégek is könnyedén elérhető, kínálatát régió szerte jól ismerik a legkülönbözőbb célcsoportok. A turisztikai szempontból tágabban értelmezett Balaton-felvidék (többek közt: Káli-medence, Hévíz, Tihany, Badacsony, Bakony) kínálata gyakorlatilag bárki számára tartogat vonzó desztinációkat. Kulturális vonzereje (vallástörténeti emlékek, borkultúra, gasztronómia, geológiai különlegességek, fesztiválok stb.) hasonlóságokat és különbözőségeket is mutat az Arrabona régióban meglévő adottságokkal. A jelentősebb vendégéjszaka-számú látogatásokra azonban várhatóan a jövőben is e régió számíthat majd inkább, így a környező városokból elcsábítandó látogatóknak az Arrabona térségben elsősorban a néhány napos tartózkodási ajánlatok kínálata terén kell versenyképesnek lennie a balatoni régióval.

6. kép: Balaton-felvidék (Forrás: <http://mandiner.hu/>)

6.2.7 Vasi tájak

Az Arrabona térségétől délnyugatra fekvő kistájak és desztinációk (Őrvidék, Alpokalja, Rábaköz, Kemeneshát és maga az egykori Vasfüggöny) előnye a vizsgálati régióval szemben, hogy talán még csendesebb, félreesőbb tájakon rendelkeznek, ugyancsak számottevő épített és kulturális örökséggel, jelentős fürdővel (pl. Bükfürdő), színvonalas falusi turizmussal és vonzó városképű nagytelepülésekkel. Ez az előny ugyanakkor a versenyhátránya is e tágabb térségnek a Győr-Dunaszerdahely tengellyel szemben, ugyanis távolabb esik attól a fő európai közlekedési folyosótól, mely a három ország fővárosi régióját hozza a Szigetköz és Csallóköz területén érintő közelségbe. E régióval szemben (elsősorban a magyarországi, belföldi turizmusban, illetve a határhoz közeli osztrák célcsoportok esetében) ezt az elérhetőségbeli előnyt kell meglovagolni.

7. kép: Jurisics vár – Kőszeg (Forrás: <http://rabakalman.blog.hu/>)

6.2.8 Duna-mente, Dunakanyar

Az Arrabona régiótól keletre fekvő, a Dunakanyarig tartó Duna-mente, többek között a két Komárom erődrendszereivel, Tata egyedi vízi és történelmi értékeivel, Esztergom vallási emlékeivel, továbbá a Visegrádi-hg. sajátos arculatával egyedi desztinációt képvisel. E kínálatban a dunamentiség csakúgy meghatározó elem, mint a Győr és Dunaszerdahely által fémjelzett régióban. Jobb elérhetősége okán e térség a rövid idejű, 1-2 napos látogatások szempontjából a budapestiek számára vonzóbb célpont lehet az Arrabona régiónál. Az összefűződő aktív turisztikai utak (pl. kerékpárutak, Duna), illetve kulturális tematikus útvonalak miatt azonban e térséggel nem konkurálni, hanem kölcsönösen előnyös szituációkat keresve együttműködni érdemes.

8. kép: Dunakanyar (Forrás: <https://www.orszagjaro.net/dunakanyar/>)

6.2.9 Alpok

Az Alpokban megtalálható turisztikai kínálat merőben különbözik a Szigetköz-Csallóközben lévőtől, ezért első közelítésben szokatlannak tűnhet vetélytársként azonosítása. Azonban nem szabad elfelejteni, hogy a Győr és Dunaszerdahely által turisztikai kijánlás szempontjából legerősebben célzott, tágabb régióban az Alpok mindenhol (különösen az osztrák oldalon) népszerű, és gyakran látogatott célpont. Habár az ott elérhető kínálat tartalmával nem kell versenyezni (sőt, attól éppen eltérőt kell mutatni), észben kell tartani, hogy az Alpokba járó, (pl.) bécsi vendég az Alpok szálláshelyein, turisztikai információs pontjain, rendezvényein stb. tapasztalható szolgáltatási színvonalhoz szokott, azt tekinti minimum-elvárásnak, ezért az Arrabona régióban is minimum ezen a szinten vagy ennél magasabban kell szolgáltatni, a versenyképesség érdekében. Továbbá a programkínálatok kialakítása során érdemes szem előtt tartani a tágabb vonzáskörzetbe tartozó alpi rendezvények időzítéseit is.

9. kép: Alpok (Forrás: <https://utazom.com/cikk/az-alpok-legszebb-tajain>)

6.3 Saját arculat

Ahogy arra az Arrabona EGTC Integrált Területi Stratégiája is kitér, az Arrabona térség egy jelentős fővárosi zónák között félúton található, jó természeti állapotnak örvendő tér – turisztikai szempontból, ha úgy tetszik egy városperemi (nagyvárosok közti) zöld, rekreációs terület. Mindezek mellett számottevő városi funkcióelérhetőséggel, és (ráadásul határon átnyúló értelemben is közös) kulturális örökséggel.

6.3.1 Thermalpark – Dunaszerdahely

„A dunaszerdahelyi THERMALPARK egyike a Csallóköz legkedveltebb és leglátogatottabb üdülőközpontjainak. Gyógyhatású termásvíz, park, tavacska, medencék, étterem, büfék, szálloda, panzió, autókemping – mind-mind az ide látogatók gondtalan pihenését és kikapcsolódását hivatottak szolgálni.”⁶⁴

⁶⁴ https://www.travelguide.sk/hun/turisztikai-erdekesegek/thermalpark-dunajska-streda_65_1.html

10. kép: Thermalpark – Dunaszerdahely (Forrás: <http://www.thermalpark.sk/hu/>)

6.3.2 Csallóközi víziturák

A dunai ártéri erdők a növény- és állatvilágukkal kellemes kirándulásokat nyújtanak a látogatóknak. A szabályozott öreg Duna folyami rendszere lehetővé teszi az egész éves evezést.

 11. kép: Csallóközi kenutúra (Forrás: <http://www.vodnetury.sk/>)

6.3.3 Horgászat a Csallóközben

A Csallóköz horgászati szempontból is kiemelkedő, a horgászok paradicsomaként is szokták emlegetni. A legfontosabb halak: a viza, a harcsa, a ponty, a keszeg, a süllő, a csuka és egyéb kisebb fajok. Régen a térség egyik legértékesebb halfaja a viza volt.

12. kép: Csallóköz a horgászok paradicsoma (Forrás: <http://kukkoniask/>)

6.3.4 Biciklitúrák

Csallóközön keresztül vezet a Duna menti kerékpárút (Donauradweg), amely Szlovákia területén a Berg határátkelőnél kezdődik, és egészen Párkányig vezet. Összesen 168 km hosszú.

13. kép: Kerékpárút Csallóközben (Forrás: <http://kukkoniask/>)

6.3.5 Épített örökség

Az Arrabona térségben számottevő, kulturális turisztikai szempontból is jelentős épített örökség található, mind a magyar, mind pedig a szlovák oldalon.

14. kép: Sárga Kastély – Dunaszerdahely (<http://kukkonja.sk/>)

15. kép: Szent György templom – Dunaszerdahely (Forrás: <http://kukkonja.sk/>)

16. kép: Győri Bazilika (Forrás: <https://www.danubetourism.eu/>)

6.3.6 A győri Mobilis Ház

„Győr egyik legújabb oktatási-turisztikai attrakciója, a Mobilis Interaktív Kiállítási Központ Európában is egyedülálló, tematikus tudományos játszóház. A Mobilis elsődlegesen a járművekre és a közlekedésre, tágabb értelemben pedig a mozgásra, a mobilitásra koncentrál úgy, hogy testközelbe hozza a természet- és műszaki tudományokat és azoknak érdekes oldalát tárja izgalmasan elénk.”⁶⁵

17. kép: Mobilis Interaktív Kiállítási Központ – Győr (Forrás: <http://mobilis-gyor.hu/mobilis>)

⁶⁵ <http://mobilis-gyor.hu/mobilis>

6.3.7 Audi Aréna Győr

„Az 5500 férőhelyes komplexum a kétszeres Bajnokok Ligája győztes Győri Audi ETO KC otthona, emellett multifunkcionalitásából adódóan kiválóan alkalmas nemzetközi sportesemények, könnyű- és komolyzenei koncertek, előadói estek, konferenciák, kiállítások megrendezésére.”⁶⁶

18. kép: Audi Aréna Győr (Forrás: <http://gyor2017.hu/audi-arena-gyor>)

A Győr-Dunaszerdahely kulturális tengely köré szerveződő Arrabona régió egyedi arculatát a fenti, endogén erőforrások adják, így egységes turisztikai marketingstratégiáját is e lehetőségekhez, ehhez az egyedi arculathoz kell igazítani.

6.4 Közös kiajánlás előnyei, versenyképesség

A Csallóköz és a Szigetköz átfogó turisztikai adottságai, endogén erőforrásai gyakorlatilag azonosak. A táj a határ mindkét oldalán jellegzetes, a sok ágra bomló Duna és mellékvízfolyásainak árterei határozzák meg tájképi arculatát, története összefonódik, lehetőségei, vonzóképesége igen hasonló. Ráadásul, a Csallóközben élő nagyszámú és arányú magyarság miatt, kulturális értelemben sem húzódik éles határvonal az országhatár mentén. E két kisrégió, egymással versengő turisztikai marketingje tisztán piaci szempontból is elhibázott volna, hiszen a közösen meglévő adottságokat olyannyira elaprózná, amely egyik oldal turizmusban, kultúrában érdekelt szereplőinek sem kedvez. Ellenben a határ menti térségnek egy összehangolt, a „Duna szárazföldi deltája” köré szervezett, kollektív kiajánlása, turisztikai

⁶⁶ <http://www.audiarena.hu/rolunk>

desztinációs szervezése a teljes határon átnyúló régióknak mindenki érdeke: növeli a desztináció hazai és nemzetközi láthatóságát, kínálati spektrumát és jelentőségét, a tartalmas tematikus útvonalak kialakításának lehetőségét, a potenciálisan eltölthető vendégéjszakák számát. A többnyelvű régióban jobban, tudatosabban építeni lehet a többnyelvű célközönségre is. Az Arrabona térség integrált desztinációként való tervezése, összehangolt fejlesztése, és tervszerű marketingje (útvonalak, kiadványok, infópontok, kiállítások és vásárok, honlapok stb.) léptékugrást jelentene a meglévő (kulturális) turisztikai erőforrások értékesíthetőségében, és az egész térség versenyképességében egyaránt. Összességében tehát semmi nem szól a kompetitív stratégiák alkalmazása mellett, ellenben minden érv a kooperatív megközelítés létjogosultságát támasztja alá.

Mindezek ellenére jelenleg nem azonosítható közösen tervezett, fejlesztett, közösen értékesített desztinációként az Arrabona régió. Ugyan mindkét oldalon találunk olyan (szak)szereplőket, sporadikus fejlesztéseket, melyek tudnak egymásról, kommunikálnak egymással, és elvben nyitottak a fenti szemlélet alkalmazására, a gyakorlat mégis azt mutatja, hogy jelenleg két (belső lehetőségeihez mérten is alulszervezett, -hasznosított turisztikai/kulturális régió) verseng, nagyjából ugyanazért a jelenleg viszonylag szűk látogatói körért. A régió kulturális turisztikai attrakcióinak csupán helyi (Szigetköz illetve Csallóköz), illetve kisebb mértékben nemzeti (Magyarország illetve Szlovákia) jelentősége van; az integráció tézisei nem ültetődnek át a desztinációs szervezési gyakorlatba. Ennek részben szabályozási, kormányzási okai vannak.

Mindazonáltal a térség egészében, rendszerszinten meghonosítandó volna a többnyelvű tájékoztatás alkalmazása, minden lehetséges kommunikációs csatornán; továbbá kiemelkedő jelentősége volna egy közös turizmus-tervezési, -üzemeltetési platformnak.

19. kép: Információs tábla magyar, szlovák és angol nyelven (Forrás: <http://erdeiprogramok.hu/>)

7. Az Arrabona régió határon átívelő kulturális turisztikai együttműködések lehetőségei

A korábbi fejezetek elemzéseiből már kirajzolódott, hogy az Arrabona régió határon átívelő kulturális és turisztikai együttműködése, jelen elemzés készítésének időszakában gyakorlatilag csupán elvi szintet ér el. A régiót intézményi szinten is összefűzni hivatott EGTC integrált területi stratégiájában mindez deklarált célként jelenik meg, a turizmusban és a kultúra-szervezésben érdekelt szereplők/intézmények, a határ mindkét oldalán nyitottak a kooperációra, melynek látják bizonyos, kölcsönös előnyökkel kecsegtető vetületeit, az azonosított szereplők (éppen a CLUTACROSS projekt keretében) már egy asztal köré ültek/szerveződtek, azonban e rendszerszintű kooperáció még csak most kezdődik, a folyamat gyakorlati szempontból a legelején tart.

Az elkészített kérdőív további tanulságokkal is szolgált, a régióban megvalósítandó, kulturális turisztikai fejlesztések közös hatásairól, illetve a szükségesnek tartott, együttes fellépésekről.

Milyen fejlesztés (új létesítmény, rendezvény, szolgáltatás stb.) tenné vonzóbb desztinációvá Győrt? (7 válasz)

-

*Új színház épület, hangversenyterem, konferenciaközpont, Európa Kulturális Fővárosa
Konferencia központ megépítése,*

.

A meglévő értékek jobb pozicionálása és fúziós rendezvények Dunaszerdahellyel minden képpen jó hatással szolgálnának.

Már így is a legvonzóbb város, amit ismerek.

Minden valós és élmény alapon történő turisztikai fejlesztés üdvözölt.

Győr vonzerejét a válaszadók alapvetően jónak, jelentősnek látják már mai állapotában is, az átsugárzó-képesség fokozását pedig több rétegben tartják elképzelhetőnek: egyrészt kiemelik az Európa Kulturális Fővárosa projekt sikerének, továbbá infrastrukturális fejlesztéseknek (egy új színház épület, hangversenyterem és konferenciaközpont) a fontosságát, másrészt hangsúlyozzák a Dunaszerdahellyel közös, „fúziós” rendezvények szervezését, mely nagyban hozzájárulna a térségben kultúrát fogyasztók mentális térképének tágításához is.

Milyen fejlesztés (új létesítmény, rendezvény, szolgáltatás stb.) tenné vonzóbb desztinációvá Dunaszerdahely városát? (6 válasz)

erősebb városmarketing, egységes arculat-szlogen

A kulturális turizmus és fürdő tematikák Győrrel szintén sokat jelenthetnek.

Aktív járat.

Minden valós és élmény alapon történő turisztikai fejlesztés üdvözölt.

Nagyon érdekes, az összeköttetés fontosságát, egyúttal jelenlegi irányultságát is jól jelzi, hogy ugyanerre a kérdésre (milyen fejlesztés tenné vonzóbb desztinációvá a várost), Dunaszerdahely esetében, az értékelhető választ adók mindegyike a Győrrel való összekötés fontosságára utalt, szigetszerű, helyi fejlesztések fel sem merültek. A beérkezett válaszok alapján tehát egy olyan helyzetkép tárul elénk, amely önmagában nem a Dunaszerdahelyen meglévő attrakciók minőségével vagy mennyiségével elégedetlen, hanem elsősorban a túloldali központtal való szorosabb kapcsolat felállításától várja a város térbeli kisugárzásának fokozódását. Ez jelent egyfelől közösségi közlekedési fejlesztést, egységes marketinget, arculatot, és konkrétan a kulturális és fürdő adottságok terén, Győrrel megvalósított jobb koordinációt is.

20. ábra: A határon átnyúló koordináció szükségessége a válaszadók szerint

Amikor konkrétan azokra a határon átnyúló szolgáltatásokra, illetve koordinációra kérdeztünk rá, melyektől a válaszadók leginkább várnák a térség turizmusának bővülését, e fenti következtetést részleteiben is megerősítették a válaszadók.

A legfontosabbnak közös ajánlatok kialakítását ítélték, de nem sokkal maradt el ettől egy közös (értelemszerűen többnyelvű) turisztikai információs és informatikai rendszer működtetése sem.

Azonos (erős) jelentőségűnek értékelték a válaszadók a közös kiadványok megjelentetését, a helyi turisztikai szereplők részére biztosított szemléletformálást, továbbképzést, a közös desztinációs marketinget, turisztikai imázs és arculat fejlesztését, továbbá a közös turisztikai termékfejlesztést. Mindezekről, becsült jelentőségben már némileg elmaradt, ám még mindig fontosnak tekinthető a helyi turisztikai szervezetek (pl. TDM) közötti együttműködés, a térségi turisztikai honlap és egyéb informatikai fejlesztések szükségessége, továbbá egy egységes turisztikai kártyarendszer kidolgozása és működtetése. Míg a közös pályázati és tanácsdói szolgáltatások, szakértői közreműködés, továbbá a közös turisztikai workshopok, szakmai fórumok és rendezvények szervezésének kiemelése éppen csak felmerült.

Az Arrabona régió lehetőségeiről az EGTC stratégiája a következőképpen értekezik, mely elemzés 2018-ban is megállja a helyét:

„Az EGTC és a környező térség településeinek turisztikai jelentősége, szerepe, sokkal inkább a természeti értékeiben rejlik, amelyek nagyszerűen képesek kiegészíteni a városokba a kultúra által vonzott turisták nyugalom, pihenés, feltöltődés iránti igényét. E táj és az itteni települések karakterét markánsan meghatározó Duna és mellékágai, a Mosoni-Duna és a Kis-Duna, az őket körülvevő ártéri erdőkkel kiváló lehetőséget biztosítanak az aktív kikapcsolódás számos formájára (kerékpáros túrák, vízitúrák, gyalogtúrák, horgászat, lovaglás stb.). Adottságaikat tekintve a kisebb települések esetében is minden feltétel adott a turizmusfejlesztéshez, a mostaninál magasabb színvonalú szolgáltatások bevezetéséhez, hiszen az előbb felsorolt városok mellett Bécs és Pozsony, de akár Budapest lakossága is fizetőképes keresletet jelenthet a térség számára. Ennek kulcsa azonban a kereslet és a kínálat megfelelő összehangolása lenne. A jól kereső, nagyvárosi embereket elsősorban a helyhez szorosan kötődő, magasabb árkategóriájú, jól propagálható, szolgáltatásokkal lehet a vidékre csábítani. Ilyen vagy ehhez hasonló szolgáltatások, termékek kevés kivételtől eltekintve szinte teljesen hiányoznak a kis települések turisztikai kínálatából. A tájra jellemző helyi termék, mint olyan jelenleg alig létezik a térségben.

A Duna töltésének koronáján vezet a nemzetközi Duna-menti kerékpárút, mely a kerékpározás mellett lehetőséget nyújt a görkorcsolyázásra és a gyalogtúrázásra is egyben. A teljes hossza 168 km, Bergnél kezdődik és Párkányban ér véget, ebből kb. 80 km esik a Dunaszerdahelyi körzetre. A magyar oldalon Rajkánál kezdődik az EuroVelo 6-os kerékpárút, amelynek a Mosonmagyaróvárig tartó szakasza és kb. egy 8 kilométernyi szigetközi szakasz még nem készült el, de az előzetes, az EGTC több tagját érintő nyomvonaltervek már megvannak. Jelenleg az olyan kiegészítő szolgáltatásokkal, infrastrukturális elemekkel, mint a kerékpárszerviz, olcsó szállás, vagy a biztonságos kerékpártároló, csak egy-egy településen találkozhatunk elszórva a kerékpárút mentén.

A víz hosszú évszázadok óta igen jelentős szerepet tölt be az itt élők életében, ezért talán nem meglepő, hogy a térség idegenforgalmának is meghatározó részét a víziturizmus adja. A Duna a Dévényi kaput átlépve Közép-Európa legnagyobb szárazföldi deltáját hozta létre a Szigetköz és a Csallóköz találkozásánál. A korábban szerves egységet alkotó, ma államhatárral is kettéválasztott Szigetköz-Csallóköz tájegységet délről és északról is a Duna mellékágai, a Mosoni-Duna és a Kis-Duna határolják, melyek páratlan növény- és állatvilágukkal együtt közkedvelt célpontjai az evezés, vagy a kishajózás szerelmeseinek. A zavartalan, akár több napot is igénybe vevő vízi sportoláshoz szükséges infrastruktúra azonban nem mindenhol és nem egyforma mértékben, minőségben vehető igénybe. Kevés helyen található olyan jól kiépített, teljes körű szolgáltatást nyújtó, vízparti pihenőhely, mint például a pozsonyeperjesi, Dunakiliti, vagy kisbodaki, ahol nem csupán kempingezni lehet, hanem táblákkal jelzett túraútvonalakon gyalogosan túrázni, továbbá lehetőség van kajak- kenu bérlésére, motorcsónakos túrázásra is.”

Összességében ki kell emelnünk, hogy a régió együttműködéseinek alapvetően egy olyan közös arculat kialakulását, megerősítését kell szolgálniuk, mely egyszerre láttatja a régiót (Szigetköz és Csallóköz, illetve Győr és Dunaszerdahely központpárosa) kívülről (pl. Bécs, Pozsony és Budapest felől) nézve is egy nyilvánvaló kultúrtáji, egységnek, desztinációs hub-nak, de legalább ilyen egyértelművé teszi ezt az egységet befelé, saját lakói számára is. Ez egyszerre járul hozzá a térség lakossága számára elérhető kulturális funkciók fejlesztéséhez, gazdaságosabb üzemeltetéséhez, továbbá a teljes Arrabona régió nagyon turisztikai hozzáadott értékéhez. Ennek elérése érdekében közös platformon kell üzemeltetni a térség kultúra- és turizmus-szervezését, egyetértésben, a kölcsönösen előnyös érdekek felismerése mentén kidolgozott desztinációfejlesztési és -üzemeltetési stratégiák segítségével. Elmondható, hogy minél nagyobb fokú integrációt sikerül elérni a kultúra- és turizmuskoordinációban, annál nagyobb sikerre számíthatnak a régió érdekeltjei együtt és külön-külön egyaránt.

8. Nemzetközi jó gyakorlatokon alapuló összehasonlító elemzés, Győr Európa Kulturális Fővárosa programjához

8.1 Bevezetés

A jelen dokumentumrész azzal a céllal készült, hogy hasznos háttéranyagot nyújtson Győr városának a sikeres Európa Kulturális Fővárosa pályázatra benyújtott anyaghoz. Az ajánlások megfogalmazásának alapját három korábban nyertes város (Linz 2009, Kassa 2014 és Plzeň 2015) pályázati anyagának részletes elemzése adta. Az esettanulmány vázát egy, a kiválasztott városok teljesítményét mintegy 11 átfogó témakörbe szervezett, 30 szempont szerint vizsgáló benchmark-elemzés biztosítja. A szempontrendszer alapját az Európai Unió által kidolgozott ajánlások, javaslatok, összegyűjtött tapasztalatok⁶⁷, az adott év kulturális fővárosainak utólagos értékelései⁶⁸, a konkrét pályázati anyagok, programok (ideértve Győret is), valamint Győr társadalmi-gazdasági, kulturális és közösségi sajátosságai adták.

A benchmark elkészítésekor minden szemponthoz kapcsolódóan két pontszám került kiosztásra: egy általános teljesítményt értékelő és egy győri relevanciát értékelő. A város teljesítménye alatt azt értjük, hogy a kiválasztott vizsgálati szempontból 1-től 3-ig terjedő skálán az adott szempont általános kívánalmainak milyen mértékben sikerült megfelelnie az adott városnak; minél magasabb pontszámot kapott, annál inkább illeszkedik az elvárásokhoz. A győri relevancia elnevezésű oszlopba került értékek alatt azt értjük, hogy kifejezetten Győrre és a győri programra vonatkozóan az adott szempont alá tartozó tevékenységek milyen mértékben hasznosíthatóak. Az 1-től 3-ig terjedő skálán egy sorrend jelenik meg: az adott szempontból Győr számára leginkább jó gyakorlatot jelentő szempont 3, míg a legkevésbé átvehető gyakorlatot képező szempont 1 pontot kapott.

Ez alapján a sikeres pályázatokból azokat a szempontokat elemezzük részletesebben, amelyekben (A) kiemelkedően teljesített az adott város és Győr számára különösen releváns, (B) jól teljesített az adott város és Győr számára különösen releváns, illetve kiemelkedően teljesített

⁶⁷ European Capitals of Culture: Success Strategies and Long-Term Effects:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT_ET\(2013\)513985_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT_ET(2013)513985_EN.pdf); European Capitals of Culture: the road to success From 1985 to 2010: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/capitals-culture-25-years_en.pdf; European capitals of culture: 30 years. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/658e3186-7d3e-11e5-b8b7-01aa75ed71a1>

⁶⁸ Ex-Post Evaluation of 2009 European Capitals of Culture: [https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/sites/creative-europe/files/european-capitals-culture-evaluation-2010_en.pdf](https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/european-capitals-culture-evaluation-2010_en.pdf); Ex-post Evaluation of the 2013 European Capitals of Culture: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/european-capitals-culture-evaluation-2014_en.pdf; Ex-post Evaluation of the 2015 European Capitals of Culture: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/ecoc-2015-evaluation_en.pdf; Ex-post Evaluation of the 2010 European Capitals of Culture: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/files/capitals-culture-2010-report_en.pdf

a kiválasztott város de Győr számára csak mérsékelten releváns, valamint (C) jól teljesített az adott város és Győr számára is releváns. Azokat a szempontokat, amelyekben ugyan kiemelkedően vagy jól teljesített a nyertes város, de Győr számára nem releváns vagy Győr számára ugyan valamennyire releváns lenne, de nem teljesített jól a város, figyelmen kívül hagytuk. A felvázolt szempontrendszer a dokumentum végén található három táblázat foglalja össze.

8.2 A. Kiemelten fontos példák tapasztalatai

A benchmark elemzés Linz és Plzeň esetében 10-10 olyan szempontot tárt fel, amely Győr számára kiemelten releváns és az említett városok különösen jól is teljesítettek a pályázás és a pályázat megvalósítása során, míg Kassa esetében 5 ilyen szempontot azonosítottunk. Ezek közül négy fontos példát érdemes kiemelni, amelyek a **gazdaságfejlesztés**, a **forrásbevonás**, a **közösségfejlesztés** és az **imázs** – Győr számára hangsúlyosan lényeges – témaköröket érinti.

Az első – és a megvalósíthatóság valamint a pályázás szempontjából talán legfontosabb – linzi tapasztalat a magánszféra, magánbefektetők kiemelten sikeres bevonására irányul. Linznek nemhogy sikerült annyi anyagi támogatást bevonni a nem állami forrásokból, amennyit kitűzött maga elé (7 millió euró), hanem 1,7 millió euróval túl is tudták lépni ezt a keretet. Ennek az összegnek mintegy fele származott magánbefektetőktől. Az Európai Bizottság által közzétett hatástanulmány szerint, a linzi forrásbevonás sikeressége három pilléren alapult. Elsősorban olyan vállalatokat kerestek meg és választottak ki, amelyek nem csak anyagilag tudták segíteni a pályázatot és az abban vállaltak megvalósulását, de amelyeknek az imázsa és megítélése hozzáadott értéket is tudott képviselni. Másodsorban, sok esetben a szponzorokat konkrét projektekhez és tevékenységekhez rendelték; például egy nemzetközi, de linzi székhelyű acélgár szponzorálta az Ars Electronica „80+1” kiállítását. Ennek a megközelítésnek nemcsak az volt a pozitív hozadéka, hogy több támogatót tudott bevonni, hanem az is, hogy a szponzorok számára nagyobb megjelenési felületet ugyanakkor felelősségérzetet is biztosított. Továbbá különböző támogatási kategóriákat jelöltek ki, amelyek lehetővé tették, hogy eltérő méretű vállalkozások is hozzájárulhassanak az eseménysorozathoz. 2009-ben Linzben az alábbi négy különböző kategóriát jelölték meg: (1) Linz09 Top Club: 1.5m euró, (2) Linz09 Premium Club: 100e és 500e euró közt, (3) Linz09 Club: 50e és 100e euró közt valamint (3) Linz09 Member 50e euróig. Ennek a rendszernek az adaptált változatát a győri pályázás során is érdemes lehet megfontolni, különösen annak fényében, hogy Győr több olyan, a város arculata szempontjából pozitív kicsengésű vállalatnak is helyt ad, melyek jelenleg is aktív résztvevői, érdekeltjei a város és gazdasági élete összehangolásának.

A második átgondolásra érdemes linzi tapasztalat összhangban van a győri elő-pályázatban is kiemelten fontos prioritásként említett turizmus-növeléssel, illetve a város megítélésének külföldön és belföldön való javításával. A tervezési szakaszban Linz célul tűzte ki, hogy megnövelje a különösen Németországból, Csehországból és Svájcban érkező látogatóinak számát. Ennek érdekében egy külön – az európaiságra – hangsúlyt fektető programsorozatot állítottak össze a pályázást követő, a megvalósítást megelőző évekre, amelynek során a Dunát mint kulturális-földrajzi összekötő elemet felhasználva szerveztek zenés hajóutakat az Északi-tengertől a Fekete-tengerig. Mivel Győr pályázatának központi fogalma az áramlás, hasonló kezdeményezéssel nemcsak, hogy növelhetné az EKF népszerűségét és vonzhatna be több odalátogató vendéget, de ez segíthet a város újra pozicionálásában is mintegy feltéve az európai polgárok mentális térképére a várost és környezetét, egyúttal meglovagolva Duna-mentiségét.

A harmadik ajánlás, amit érdemes lehet átvenni a sikeres linzi tapasztalatból abból a gondolatból indul ki, hogy amennyiben a turizmus fellendítése az egyik cél, akkor nem elégséges néhány nagyszabású esemény megszervezése, hiszen értelemszerűen azok az évek csak egy töredékét fedhetik le. Ellenben, ha a szervezők mellett köteleződnék el, hogy 365 napon keresztül folyamatosan rendelkezésre álljon valamilyen vonzó ajánlat, akkor az jobban ki tudja szolgálni, be tudja vonzani a szabadidőben korlátozottabb potenciális vendégeket is.

A negyedik ajánlás a plzeňi pályázatból származik, hiszen annak is számos olyan eleme van, amelynek adaptált átvétele a győri pályázatnak és annak megvalósításának is a sikerét szolgálhatja. A plzeňi koncepció – összhangban a győrral – a megszokottnál is nagyobb hangsúlyt fektet a közösségfejlesztés különböző módjaira valamint a társadalmi részvételre, a helyiek bevonásának minél nagyobb mértékére. Plzeňben ezt a célkitűzést két különösen jól sikerült projekttel valósították meg, ráadásul úgy, hogy azokat még más fontos szempontokkal is összekapcsolták.

A Győr számára is járható út egyik változatában új közösségi terek létrehozásába / a meglévők revitalizációjába vonták be nagy sikerrel a helyi lakosokat. A „Fogadd örökbe a várost” (Foster the City) projekt keretén belül arra bíztatták a plzeňi polgárokat, hogy a kisebb méretű köztereket alakítsák olyan közösségi terekké, ahol az emberek szívesen „játszanak, találkoznak és mulatják az időt”. A kezdeményezés a gyakorlatban úgy valósult meg, hogy a helyi lakosok városszerte beazonosítottak egy sor olyan közteret (például elhanyagolt park részek, közkertek, tömbházak előtti területek, folyópartok stb.), amely javításra szorult, majd ezekből egy – szintén helyiekből álló – bizottság választotta ki azt a 9 projektet, amelynek megvalósulását összesen 75 000 euró értékben támogatták. Minden megvalósult projektet egy a helyi lakosok által javasolt és szervezett, közös ünnepléssel avattak fel, amely lehetett egy kerületi séta, családi nap

vagy bármilyen egyéb tevékenység. Ennek a kezdeményezésnek a Győrre adaptált változata valószínűleg nagyban hozzájárulna a pályázat sikerességéhez, hiszen annak egy fontos eleme a közösségfejlesztés.

Végül, a közösségfejlesztés másik módját Plzeňben a helyi identitás erősítésével kapcsolták össze, amely Győr számára is követendő példa lehet. A „Plzeň családi fotóalbum: Négy folyó közti paradicsom” (Plzeň Family Photo Album: A Paradise Among Four Rivers) nevű projekt például azzal hozta össze a város különböző generációit, hogy a helyiek által beküldött családi fotókból 200-at kinagyítva kiállítást szervezett, amelyet több mint 5 000 helyi lakos tekintett meg. A kiállítás egy helyi művészcsoport kezdeményezésével is kiegészült, amelyben idősebb lakosokról készítettek portrékat, amelyekhez az élettörténetükből rövid részleteket is csatoltak. Győr számára is érdekes lehet egy hasonló ötlet megvalósítása, amelynek során a helyi lakosokat nem csak passzív befogadóként, hanem a kiállítások, programok aktív alakítójaként, alkotójaként is számon tartja, ráadásul a városon áthaladó vízfolyásokhoz kapcsolt téma szempontjából is teljesen releváns.

8.3 B. Jó gyakorlatok

A jelen ajánlás-csomag alapjául szolgáló benchmark elemzés 5 olyan szempontot azonosított, amelyekben vagy jól teljesített Linz, és Győr számára különösen releváns, vagy kiemelkedően teljesített a példaként választott város, de Győr számára csak mérsékelten releváns (Plzeň esetében hét ilyen szempontot, míg Kassánál kettőt sikerült beazonosítani). Ezekből a szempontokból három elemet fontos kiemelni a koncepcióalkotás valamint a nemzetközi együttműködés területeiről.

Először is, érdemes megemlíteni, hogy jóval mielőtt Linz elnyerte volna az Európa Kulturális Fővárosa címet, már a kultúra iránti erős civil elköteleződésről tett tanúbizonyosságot (például az 1998-as Európai Kulturális Hónap rendezvénysorozat keretében). Továbbá 2000-ben az országban elsőként készítette el a Kulturális Fejlesztési Tervet, amelyben a város kulturális infrastruktúrájának fejlesztését tűzte ki célul. Az EKF pályázaton való indulást a városi önkormányzat kezdeményezésére határozta el Linz városa. Az ezután következő lépésekből Győr városa is inspirálódhat. Linz nagy hangsúlyt fektetett a különböző partnerségek kiépítésére, valamint arra, hogy egy olyan víziót hozzanak létre, amely mögé teljes odaadással tud felsorakozni a kormányzás összes szintje és a város kulturális életének minden szereplője. Linz városa komoly erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy átemelje a 2003-as sikeres grazi pályázat tanulságait.

Ennek megfelelően Győr számára is érdemes lehet a 2010-es pécsi (akár negatív) tapasztalatok feltérképezése és becsatornázása (vagy elkerülése) a pályázási és megvalósítási folyamat során. Az Európai Bizottság hatástanulmányát átvizsgálva Győr szempontjából két fontos tanulságra hívánk fel a figyelmet. Először is a forrásbevonás és a menedzsment szempontjából elengedhetetlenül fontos egy összehangolt, koordinált stratégia kidolgozása. Pécs esetében komoly ütemezési problémákat okozott például az, hogy mind a központi kormányzat mind a városvezetés ragaszkodott a döntési folyamatokban való aktív részvételhez, ami lényegesen lassította és áttekinthetlenebbé tette a folyamatokat. Ezen tapasztalat alapján nem ajánlanánk Győrnek a pécsi példa követését, célszerűbb, ha nem külön szervezetek, hanem egy végrehajtó intézmény koordinálja a nemzeti és helyi forrásokat, illetve a program teljes megvalósítását.

A második ajánlás szintén az menedzsment és ütemezés területére vonatkozik. A pécsi tapasztalat azt mutatja, hogy célszerű ha – a finanszírozást kezelő intézményekhez hasonlóan – a program szakmai, kulturális felügyeletét is egy felelős, a művészeti igazgató – vállalja. Amennyiben mégsem ezt az utat választja Győr, és Pécshez hasonlóan szétválasztja a művészeti igazgató és az ügyvezető igazgató szerepköröket, akkor ezeknek a hatásköreit élesen el kell különíteni egymástól megelőzve a dupla munkavégzést, illetve a gazdátlanul maradó feladatok esetleges elcsúszását. Győrnek célszerű lenne ezeket a döntéseket mihamarabb véglegesíteni megelőzendő, hogy Pécshez hasonlóan kicsússzon az időből a helyi kulturális partnerségek kialakításával, illetve az eredeti projekttervek megvalósításával. Mivel Pécshez hasonlóan Plzeň esetében a Linzre és Kassára jellemző nemzeti, megyei és helyi kormányzati szintek összefogása nem valósult meg maradéktalanul és ennek az Európai Bizottság által készített hatástanulmányban is megemlített negatív következményei voltak, hangsúlyoznunk kell, hogy egy sikeres pályázathoz Győrnek is arra kell törekednie, hogy minél harmonikusabb és szorosan összedolgozó szakmai kapcsolatot tudjon kialakítani a kormányzás különböző szintjeivel. Ennek a – kassai példából látva – az egyik leghatékonyabb módja az, ha sikerül elérni, hogy minden érintett szereplő belássa egy sikeres győri pályázatból származó előnyöket.

A másik érdekes gyakorlat, amit megfontolásra ajánlunk, egy nemzetközi, tapasztalt művészeti vezetői csoport felállítása. Linzben már a pályázat előkészítésének egy nagyon korai szakaszában úgy döntöttek, hogy egy olyan teljes művészi autonómiával felruházott és a források fölött korlátlan döntési jogkörrel rendelkező művészeti igazgatót alkalmaznak, akinek jelentős nemzetközi tapasztalata van ugyanakkor egy „kívülálló” Linzben és Felső-Ausztriában. Ennek az volt az oka, hogy a döntéshozók úgy gondolták, hogy egy kívülálló friss perspektívát hozna Linzbe azáltal, hogy adott esetben máshogy lát dolgokat, felteszi a nehéz kérdéseket is és nincsen beágyazódva a különböző helyi érdekcsoportokba. Ez a megközelítés Győr számára is megfontolandó lehet, különös tekintettel arra, hogy mivel a pályázatban kiemelt hangsúly kerül

a határ menti összefogásra és az európaiságra, egy „harmadik” országból származó vezető jó eséllyel konfliktus mentesebben és pártatlanabban tudná kezelni az esetlegesen kialakuló problémás helyzeteket. Azt a mintát is át lehetne venni miszerint Linzben külön ügyvezető igazgatót alkalmaztak a menedzseri és finanszírozási ügyek vitelére, hogy a művészi igazgatónak több kapacitása maradjon a kulturális program összeállítására, de ez a modell csak akkor működik, ha a feladat- és jogkörök kellően el vannak különítve egymástól.

Ezt az ajánlást erősíti meg a plzeňi pályázat és hatástanulmány elemzése is, amely kimutatta, hogy a korai szakaszban fellépő súlyos problémákat úgy tudták orvosolni, hogy nemzetközi tanácsadókat alkalmaztak, akik jobban meg tudtak felelni annak az elvárásnak, hogy a kulturális programot „európaiabbá” tegyék. Az inkább prágai tapasztalatokkal rendelkező programigazgató valószínűleg épp ezért tudott nagyobb sikereket elérni mint plzeňi elődei, mert több nemzetközi kapcsolattal rendelkezett, amit bele tudott csatornázni a program kialakításába. Következtetésképpen a plzeňi és a linzi példa alapján Győrnek is megfontolandó lehet, hogy egy nemzetközileg is elismert és beágyazott kulturális igazgatót jelöljön ki.

A kassai pályázatban és annak utólagos elemzésében továbbá egy olyan elemet is találtunk, amely Győr számára is kiemelten érdekes és hasznos lehet. A határon átnyúló kulturális együttműködések létrehozásával az imázs javítására valamint a helyi identitás erősítésére törekedett, melynek egy különösen sikeres példája a Magyarországgal közösen kialakított, Márai Sándor munkásságát ünneplő kulturális turizmust elősegítő programsorozat volt. A győri pályázatban is megemlített „Ki lakik a városban?” 2021-ben lezáruló program eredményeit kiválóan be lehetne csatornázni egy hasonló kezdeményezésbe.

8.4 C. Megfontolandó tanulságok

Noha az ebben a csoportban szereplő ajánlások kapták a legkevesebb pontot – mivel mind a linzi példa mind a győri relevancia csak közepesre lett értékelve –, azért három megfontolásra érdemes ajánlatot kiemelünk az alábbiakban.

A Győr számára is fontos várostérségen belüli együttműködésre Linzben kidolgoztak egy kifejezetten jól működő modellt. A „Kulturhauptstadtteil des Monats” (A hónap kulturális kerülete) kezdeményezésen belül az év minden hónapjára egy másik kerületet jelöltek ki kulturális fővárosnak, ezzel is növelve nem csak az együttműködés hatékonyságát, de az egész projekt térbeli kiterjedését is. A kiválasztott 12 városrészt 10-15 ezer euróval támogatták a központi költségvetésből és kérték fel, hogy állítsanak össze egy változatos kulturális programot. Győr esetében ezt az ötletet akár át lehetne úgy alakítani, hogy nem a városon belül, hanem a határ mindkét oldalán lévő, környező településekre terjesztenék ki ezt a rendszert.

Egy másik sikeresnek bizonyuló eszköz a kormányzati források bevonására és felhasználására vonatkozott. A sikeresség kulcsa abban rejlett, hogy nemcsak valamennyi illetékes hatóság nyíltan és egyformán köteleződött el a források mobilizálása mellett, hanem azt is vállalták, hogy ezt közvetlenül a végrehajtó ügynökségnek a rendelkezésére bocsájtják. Ez lehetővé tette, hogy az ügynökség kiegyensúlyozottan végezze a munkáját és az adománygyűjtésre fordítható erőforrásait a magánvállalkozások mozgósítására használhassa.

Az utolsó ajánlás az új szervezetek, csoportosulások létrejöttének szempontjából releváns. Az Európai Bizottság által közzétett hatástanulmány szerint a sikeres pályázat és megvalósítás egyik eleme az volt, hogy a linzi pályázatban célul tűzték ki egy különálló szervezet megalapítását, amit a kulturális program megtervezésével és kivitelezésével bíztak meg. A grazi mintára megszülető Linz09 Kulturhauptstadt Europas GmbH nevű céget teljes egészében Linz város tulajdonolja. Egy hasonló konstrukció kialakítása Győr városának is megfontolandó lehetne, de már meglévő intézményei közül is válogathat – a hangsúly a világos felelősségmegjelölésen van.

8.5 Összefoglalás

A fentiekben azokat a fontos és sokrétű tapasztalatokat és tanulságokat gyűjtöttük össze a linzi, plzeňi és kassai (kisebb mértékben pécsi) pályázatokból és hatástanulmányokból, amelyek Győrre adaptálva segíthetik a város nyertes EKF pályázatát, illetve a pályázat sikeres megvalósítását. Összességében megállapítható, hogy van néhány átfogó központi szempont, amelyet érdemes Győrnek szem előtt tartania. Ezek közül a legfontosabbak a forrásbevonás, menedzsment és közösségfejlesztés területeiről kerülnek ki.

Az első és legfontosabb forrásbevonást érintő tapasztalat Linzből származik és a magánszféra, magánbefektetők kiemelten sikeres bevonására irányul. Ezt Linzben úgy érték el, hogy (1) olyan vállalatokat kerestek meg, amelyek az anyagiakon túl presztízsükkel is tudták támogatni a kezdeményezést, (2) a szponzorokat konkrét projektekhez és tevékenységekhez rendelték, (3) különböző támogatási kategóriákat jelöltek ki, amelyek lehetővé tették, hogy eltérő méretű vállalkozások is hozzájárulhassanak az eseménysorozathoz.

A második átemelhető ötlet a Duna, mint kulturális-földrajzi összekötő elem felhasználását célozta meg. A linzi pályázatot az Északi-tengert a Fekete-tengerrel összekötő zenés hajóutak szervezésével is népszerűsítették. Egy hasonló kezdeményezés szépen illeszkedne a győri áramlás tematikába. Ugyanakkor hangsúlyoznunk kell, hogy nem feltétlenül jó stratégia néhány nagyszabású esemény megszervezésére felfűzni a pályázatot, hiszen sokkal nagyobb számú látogatót lehet a városba vonzani, ha az az év minden napjára tud kínálni valamilyen színvonalas és érdekes kulturális programot.

A közösségfejlesztés területén a plzeňi pályázatban találtunk kiemelkedően jó követendő példákat. A „Fogadd örökbe a várost” vagy a „Plzeň családi fotóalbum: Négy folyó közti paradicsom” kezdeményezések során a helyi lakosok passzív befogadókból, a kiállítások, kulturális események aktív alakítójává váltak, ezzel erősítve a társadalmi részvételt és helyiek bevonásának nem csak mértékét, de minőségét is. Hasonló kezdeményezés szintén szépen illeszkedne a győri áramlás tematikába.

A menedzsment területén mindenik város példájából leszűrhető az a nagyon fontos tapasztalat, amit Győrnek mindenképp meg kell fontolnia, hogy lehetőség szerint egy olyan pályázati anyag készüljön, amely mögé teljes odaadással tud felsorakozni a kormányzás összes szintje és a város kulturális életének minden szereplője, így nagyobb eséllyel kerülhetőek el a konfliktusokból és lassú döntéshozatalból származó ütemezési és megvalósítási problémák.

11. Táblázat: Linz teljesítmény a győri relevancia fényében

Kategória	Témakör	Szempont	Linz teljesítménye	Győri relevancia
A	Gazdaságfejlesztés	Turisztikai forgalom és bevétel növekedése a program által	3	3
A	Városfejlesztés	Vízparti, folyóparti területek, zöldterületek bekapcsolása	3	3
A	Városfejlesztés	Koherencia a városfejlesztési célokkal	3	3
A	Közösségfejlesztés	Külföldi vendégek bevonásának mértéke	3	3
A	Forrásbevonás	Magánbefektetők, a magánszféra bevonása	3	3
A	Menedzsment	Ütemezés betartása	3	3
A	Menedzsment	Művészeti menedzsment	3	3
A	Fenntarthatóság	Környezeti fenntarthatóság	3	3
A	Imázs, percepció	A várossal alkotott kép megváltozása, a kulturális karakter erősödése	3	3
A	Menedzsment	Pályázat kidolgozása, előkészítettsége	3	3
B	Nemzetközi együttműködés	Új nemzetközi kapcsolatok felvétele	2	3
B	Infrastruktúrafejlesztés	Minőségi új kulturális infrastruktúra létrehozása	2	3
B	Koncepcióalkotás	Koncepcionális kidolgozottság, pályázati minőség	3	2
B	Gazdaságfejlesztés	Márkaépítés és marketingtevékenységek	3	2
B	Közösségfejlesztés	Társadalmi részvétel, helyiek bevonásának mértéke	3	2
C	Gazdaságfejlesztés	Kulturális és kreatívipari vállalkozások támogatása	2	2
C	Városfejlesztés	Közösségi terek létrehozása, revitalizációja	2	2
C	Városfejlesztés	Barnamezős területek újrahasznosítása	2	2

Kategória	Témakör	Szempont	Linzi teljesítménye	Győri relevancia
C	Közösségfejlesztés	Új szervezetek, csoportosulások létrejöttének mértéke	2	2
C	Közösségfejlesztés	Új közösségépítő rendezvények meggyökeresedése	2	2
C	Térségi együttműködés	Várostérségen belüli, belföldi kulturális-művészeti projektek	2	2
C	Menedzsment	Pénzügyi-gazdasági menedzsment, költség-haszon	2	2
C	Fenntarthatóság	Létrehozott épületállomány fenntarthatósága	2	2
C	Fenntarthatóság	Támogatott rendezvények fenntarthatósága	2	2
C	Imázs, percepció	A helyi identitás erősítése	2	2
C	Forrásbevonás	Kormányzati források bevonása	2	2
X	Városfejlesztés	Történeti épületállomány, műemlék környezet felújítása	1	2
X	Nemzetközi együttműködés	Határon átnyúló, külföldi partnerekkel zajlott projektek	3	1
X	Infrastruktúrafejlesztés	Meglévő kulturális kapacitások megújítása	1	1
X	Városfejlesztés	Többközpontú fejlesztések megvalósulása	1	1

12. Táblázat: Plzeň teljesítménye a győri relevancia fényében

Kategória	Témakör	Szempont	Plzeň teljesítménye	Győri relevancia
A	Közösségfejlesztés	Társadalmi részvétel, helyiek bevonásának mértéke	3	3
A	Gazdaságfejlesztés	Kulturális és kreatívipari vállalkozások támogatása	3	3
A	Városfejlesztés	Közösségi terek létrehozása, revitalizációja	3	3
A	Városfejlesztés	Barnamezős területek újrahaznosítása	3	3
A	Közösségfejlesztés	Új szervezetek, csoportosulások létrejöttének mértéke	3	3
A	Közösségfejlesztés	Új közösségépítő rendezvények meggyökeresedése	3	3
A	Térségi együttműködés	Várostérségen belüli, belföldi kulturális-művészeti projektek	3	3
A	Menedzsment	Pénzügyi-gazdasági menedzsment, költség-haszon	3	3
A	Fenntarthatóság	Létrehozott épületállomány fenntarthatósága	3	3
A	Imázs, percepció	A helyi identitás erősítése	3	3
B	Koncepcióalkotás	Koncepcionális kidolgozottság, pályázati minőség	2	3
B	Gazdaságfejlesztés	Márkaépítés és marketingtevékenységek	2	3
B	Fenntarthatóság	Támogatott rendezvények fenntarthatósága	2	3

Kategória	Témakör	Szempont	Plzeň teljesítménye	Győri relevancia
B	Menedzsment	Művészeti menedzsment	3	2
B	Imázs, percepció	A városról alkotott kép megváltozása, a kulturális karakter erősödése	3	2
B	Nemzetközi együttműködés	Új nemzetközi kapcsolatok felvétele	3	2
B	Nemzetközi együttműködés	Határon átnyúló, külföldi partnerekkel zajlott projektek	3	2
C	Gazdaságfejlesztés	Turisztikai forgalom és bevétel növekedése a program által	2	2
C	Városfejlesztés	Vízparti, folyóparti területek, zöldterületek bekapcsolása	2	2
C	Városfejlesztés	Koherencia a városfejlesztési célokkal	2	2
C	Forrásbevonás	Magánbefektetők, a magánszféra bevonása	2	2
C	Menedzsment	Ütemezés betartása	2	2
C	Fenntarthatóság	Környezeti fenntarthatóság	2	2
C	Infrastruktúrafejlesztés	Meglévő kulturális kapacitások megújítása	2	2
C	Városfejlesztés	Többközpontú fejlesztések megvalósulása	2	2
X	Közösségfejlesztés	Külföldi vendégek bevonásának mértéke	1	2
X	Menedzsment	Pályázat kidolgozása, előkészítettsége	2	1
X	Infrastruktúrafejlesztés	Minőségi új kulturális infrastruktúra létrehozása	1	1
X	Forrásbevonás	Kormányzati források bevonása	1	1
X	Városfejlesztés	Történeti épületállomány, műemlék környezet felújítása	1	1

13. Táblázat: Kassa teljesítménye a győri relevancia fényében

Kategória	Témakör	Szempont	Kassa teljesítménye	Győri relevancia
A	Közösségfejlesztés	Külföldi vendégek bevonásának mértéke	3	3
A	Menedzsment	Pályázat kidolgozása, előkészítettsége	3	3
A	Infrastruktúrafejlesztés	Minőségi új kulturális infrastruktúra létrehozása	3	3
A	Forrásbevonás	Kormányzati források bevonása	3	3
A	Városfejlesztés	Történeti épületállomány, műemlék környezet felújítása	3	3
B	Imázs, percepció	A helyi identitás erősítése	2	2
B	Gazdaságfejlesztés	Márkaépítés és marketingtevékenységek	2	2
X	Közösségfejlesztés	Új szervezetek, csoportosulások létrejöttének mértéke	1	1
X	Közösségfejlesztés	Új közösségépítő rendezvények meggyökeresedése	1	1

Kategória	Témakör	Szempont	Kassa teljesítménye	Győri relevancia
X	Térségi együttműködés	Várostérségen belüli, belföldi kulturális-művészeti projektek	1	1
X	Menedzsment	Pénzügyi-gazdasági menedzsment, költség-haszon	1	1
X	Menedzsment	Művészeti menedzsment	1	1
X	Nemzetközi együttműködés	Határon átnyúló, külföldi partnerekkel zajlott projektek	1	1
X	Városfejlesztés	Vízparti, folyóparti területek, zöldterületek bekapcsolása	1	1
X	Forrásbevonás	Magánbefektetők, a magánszféra bevonása	1	1
X	Menedzsment	Ütemezés betartása	1	1
X	Fenntarthatóság	Környezeti fenntarthatóság	1	1
X	Infrastruktúrafejlesztés	Meglévő kulturális kapacitások megújítása	1	1
X	Városfejlesztés	Többközpontú fejlesztések megvalósulása	1	1
X	Közösségfejlesztés	Társadalmi részvétel, helyiek bevonásának mértéke	2	1
X	Gazdaságfejlesztés	Kulturális és kreatívipari vállalkozások támogatása	2	1
X	Városfejlesztés	Közösségi terek létrehozása, revitalizációja	2	1
X	Városfejlesztés	Barnamezős területek újrahazsnosítása	2	1
X	Fenntarthatóság	Létrehozott épületállomány fenntarthatósága	2	1
X	Koncepcióalkotás	Koncepcionális kidolgozottság, pályázati minőség	2	1
X	Fenntarthatóság	Támogatott rendezvények fenntarthatósága	2	1
X	Imázs, percepció	A várossal alkotott kép megváltozása, a kulturális karakter erősödése	2	1
X	Nemzetközi együttműködés	Új nemzetközi kapcsolatok felvétele	2	1
X	Gazdaságfejlesztés	Turisztikai forgalom és bevétel növekedése a program által	2	1
X	Városfejlesztés	Koherencia a városfejlesztési célokkal	2	1

